

Tartu Ülikool
Õigusteaduskond
Eraõiguse instituut
Äriõiguse ja intellektuaalse omandi õppetool

Kaija Klaasen

Rahaliste nõuete piiriülene täitmine Euroopa Liidus

Magistritöö

Juhendajad
Dr iur Villu Kõve
MA Haldi Mäesalu

Tartu
2014

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Nõuete täitmine võlgniku pangakontol asuva vara arestimise meetme abil.....	10
1.1. Euroopa Liidu õiguslik regulatsioon pangakontode arestimisega seondult.....	10
1.2. Pangakontode arestimismeetmete erisused Euroopa Liidu liikmesriikides.....	14
1.2.1. Pangakontode kohta kolmandatelt isikutelt informatsiooni saamine	14
1.2.2. Pangakontode arestimise meetmete toime ja tähendus.....	16
1.2.3. Pangakontode arestimisakti ulatus tuleviku kontojäägi osas.....	17
1.2.4. Võlgniku teavitamine pangakonto arestimisaktist.....	18
1.2.5. Pangakontode arestimine ajutiste meetmete abil.....	19
1.2.6. Arestimismeetmete kohaldamine piiriülese vaidluse korral.....	21
1.3. Euroopa pangakontode arestimise määruse eelnõu	23
1.3.1. Euroopa pangakontode arestimise määruse loomise algatus.....	23
1.3.2. Teabe hankimine pangakontode asukoha kohta.....	25
1.3.3. Pangakonto arestimise määruse andmine	27
1.3.4. Pangakonto arestimise määrus liikmesriigi pangas	28
1.3.5. Pangakonto arestimise määrus kui ajutine meede	30
1.3.6. Pangakonto arestimise määruse ex parte menetlus.....	31
1.3.7. Pangakonto arestimise määruse mõju võlgnikule	32
1.3.8. Euroopa pangakontode arestimise määrus kui alternatiiv Brüssel I (parandatud) määrusele.....	33
2. Täitemenetlus vara avalikustamise meetme abil.....	36
2.1. Euroopa Liidu liikmesriikides kehtestatud vara avalikustamise meetmed	36
2.2. Vara avalikustamise meetmete tingimused.....	38
2.3. Vara varjamine ja kohaldatavad sanktsioonid	39
2.4. Euroopa tasandi meetme kehtestamine – Euroopa vara deklaratsioon.....	42
2.4.1. Euroopa vara deklaratsiooni idee ja tingimused.....	42
2.4.2. Euroopa vara deklaratsiooni loomisega kaasnevad muudatused.....	45
2.4.3. Euroopa vara deklaratsiooni loomise põhjendatus	48
3. Võlgnikku puudutavatele registritele juurdepääsu tagamise ja riiklike asutuste ja täitevasutuste koostöö võimalused	53
3.1. Euroopa Liidu õiguslik regulatsioon ja hetkel toimivad lahendused.....	53
3.1.1. Euroopa Liidu regulatsioon ja koostöövormid vararegistritele ligipääsu osas...	53

3.1.2. Euroopa Liidu regulatsioon ja koostöövormid konfidentsiaalseid andmeid sisaldavatele ja äriregistritele ligipääsu osas	55
3.1.3. Muud täitemenetluse efektiivsust edendavad Euroopa Liidu koostöövormid ...	56
3.2. Euroopa Liidu liikmesriikide õiguskord	58
3.2.1. Euroopa Liidu liikmesriikide regulatsioon vararegistritele ligipääsu osas.....	58
3.2.2. Euroopa Liidu liikmesriikide regulatsioon isiku äriregistrite ja konfidentsiaalseid andmeid sisaldavatele registritele ligipääsu osas	60
3.3. Piiriülene registritele ligipääsu tagamine.....	62
3.3.1. Registritele ligipääsu suurendamise vajadus ja võimalus.....	62
3.3.2. Registritele ligipääsu suurendamisega kaasnevad ohud.....	64
3.4. Koostöövormid registritele ligipääsu suurendamise asemel.....	67
Kokkuvõte	71
Cross-border enforcement of monetary claims in the European Union	77
Kasutatud allikad	83
Kasutatud kirjandus	83
Kasutatud õigusaktid	85
Kasutatud õigusaktide muud allikad.....	87
Kasutatud muud allikad	88
Kasutatud kohtupraktika.....	95

Sissejuhatus

Euroopa Liidu tihedam lõimumine on viinud olukorrani, kus märkimisväärne hulk Euroopa Liidu kodanikke elab mujal kui nende kodakondsusriigis.¹ Väga oluline on tagada nendele miljonitele ettevõtetele ja kodanikele, kes kasutavad siseturgu ja õigust elada, töötada ja reisida kõikjal ELis, tõhusad õiguskaitsevahendid,² kuivõrd teisest riigist võla kättesaamisega seotud probleemid võivad takistada maksekäskude vaba liikumist Euroopa Liidus ja siseturu toimimist.³ Kohtuotsuste vaba liikumine on kuulutatud funktsionaalseks vasteks Euroopa Liidu siseselt kehtestatud teistele neljale aluspõhimõttele – inimeste, kaupade, teenuste ja kapitali vabale liikumisele.⁴

Maksete hilinemine ja maksimisest hoidumine kahjustab ettevõtete ja tarbijate huve, eriti olukorras, kus ei võlausaldajal ega täitevasutustel ole teavet võlgniku asukoha ega tema vara kohta.⁵ Olles veendunud vajaduses edendada suuremat efektiivsust ja õiglust eraõiguslike otsuste täitmisel, on tarvis saavutada õige tasakaal täitemenetluste osaliste vahel.⁶ Tasakaalustatus on täitemenetluse üks aluspõhimõtteid, mille kohaselt ei tohi meetmed ebavajalikult või ebaproportsionaalselt rikkuda võlgniku või kolmandate isikute õigusi.⁷

Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni⁸ artikliga 6 on sätestatud igaihe õigus õiglasele kohtumenetlusele. Euroopa Inimõiguste Kohus on lahendis *Velimirović v. Montenegro*⁹ sedastanud, et nimetatud õigus jääks näilikuks, kui lepinguosalise riigi siseriiklik õigus jätkaks jõustunud, täidetava õigusliku lahendi mõjutuks, kahjustades sellega

¹ European Commission. ANNEX 1. Project Description and Implementation. Action Grants. JUST/2011-2012. (Kättesaadav Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojas.) P 2.

² Euroopa Parlament. Resolutsioonid. Võlgnike varade külmutamine ja avalikustamine piiriülestes kohtuvaidlustes. Euroopa Parlamendi 10. mai 2011. aasta resolutsioon soovitusetega komisjonile kavandatavate ajutiste meetmete kohta võlgnike varade külmutamiseks ja avalikustamiseks piiriülestes kohtuvaidlustes, 10.05.2011, 2009/2169 (INI), (2012/C 377 E/01). ELT C 227 E, 2.08.2011, lk 1-6, (Euroopa Parlament. Resolutsioonid. 2011). A.

³ Euroopa Ühenduste Komisjon. Roheline raamat. Kohtuotsuste tõhus täitmine Euroopa Liidus: võlgniku vara läbipaistvus. Brüssel, 6.03.2008, KOM(2008) 128 lõplik, (Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik.). Lk 3.

⁴ Magnus, U., Mankowski, P. Brussels I Regulation. Sellier European Law Publisher: Munich, 2007, (Magnus, U., Mankowski, P. 2007). P 643.

⁵ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse Euroopa pangakonto arestimise määrus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusasjades” (KOM(2011) 445 (lõplik)), ELT C 191, 29.06.2012. Lk 3

⁶ Council of Europe. Committee of Ministers. Recommendation Rec(2003)17 of the Committee of Ministers to member states on enforcement. 9.09.2003. Online. Available: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=65531> (25.02.2014).

⁷ Hess, B. Comparative Analysis of the National Reports. – Andenas, M., Burkhard, H., Oberhammer, P. Enforcement Agency Practice in Europe – JAI/02/FPC/19/UK. The British Institute of International and Comparative Law, 2005. Online. Available: http://www.bicl.org/files/5001_enforcement_agency_practice_in_europe.pdf. P 30.

⁸ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. Rooma, 4. november 1950. – 16.04.1996, RT II 1996, 11, 34.

⁹ EIKo 2.10.2012. 20979/07. *Case Of Velimirović v. Montenegro*.

üht osapoolt. Seejuures on aga arutluskohaks, kas kehtiva seadusandlustega on reguleeritud täitemenetluse raames vajalikult efektiivsel määral toimivad lahendused täitmise tõhustamiseks, seda nii Euroopa Liidu kui siseriiklikul tasandil.

Heidelbergi Ülikooli professor B. Hess juhtis aastal 2002 projekti, mis uuris, kuidas võlgniku vara läbipaistvus, pangakontode arestimine ning ajutised ja kaitsemeetmed täitemenetluses aitavad kaasa kohtuotsuste tõhusale täitmisele Euroopa Liidu siseselt. Projekti tulemused rõhutasid Euroopa Liidu ülese instrumendi kehtestamise vajadust.¹⁰ Ka Euroopa Liidu institutsioonid on seisukohal, et kiiremas korras on vaja lahendusi vara piiriülest läbipaistvust ja lihtsaid mehhanisme teisest riigist võla sissenõudmiseks.¹¹ Piiriüleste nõuete rohkusest ning nende realiseerimise raskendatusest tulenevalt on oluline otsida vastust küsimusele, kas piiriüleste nõuete praktilisel täitmisel jääb hetkel puudu siseriiklikest või rahvusvahelistest regulatsioonidest või on tegemist täitevasutuste suutmatusega välisriigis nõuet täita ning millistel põhjustel on takistatud efektiivne piiriülene sissenõude pööramine.

Kuivõrd täitemenetluse protsessi on seni nähtud kui siseriiklikku küsimust, täidetakse igas välisriigi otsust siseriiklike regulatsioone järgides.¹² Võla kättesaamist teisest riigist raskendavad riiklike õigussüsteemide erinevused ja võlausaldajate erinev kohtlemine.¹³ Hetkel puuduvad ühtlustatud reeglid täitemenetluse läbiviimiseks selles osas, et menetlus toimuks kõigis liikmesriikides ühtemoodi.¹⁴ Kuigi mitme ühenduse õigusaktiga on sätestatud kohtute pädevus, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmisele pööramise kord ning kohtute tsiviilkohtumenetluses tehtava koostöö mehhanismid, on regulatsioone kohtuotsuste täitmise praktiliste meetmete kohta vähe.¹⁵ Ilma reaalse täitmise võimaluseta, sõltub kohustuse täitmine tihti kostja heast usust ja kohusetundest ning seda ka piiriüleste vaidluste puhul.¹⁶ Seetõttu on Euroopa Komisjon nimetanud piiriülest täitemenetlust Euroopa tsiviilkohtumenetluse Achilleuse kannaks.¹⁷

¹⁰ Hess, B. Study No. JAI/A3/2002/02 on making more efficient the enforcement of judicial decisions within the European Union: Transparency of a Debtor's Assets; Attachment of Bank Accounts; Provisional Enforcement and Protective Measures. 18.02.2004. Online. Available:

http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/enforcement_judicial_decisions_180204_en.pdf (Hess, B. 2004) (20.02.2014).

¹¹ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee. (KOM(2011) 445 lõplik.

¹² Lindfors, H. Cross-border Enforcement in the European Framework. Scandinavian Studies In Law, 1999-2012. (Lindfors, H. 1999-2012) P 346.

¹³ Hess, B. 2004. P 48.

¹⁴ A Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura, 2010. Lk 191.

¹⁵ Euroopa Ühenduste Komisjon. Roheline raamat. Kohtuotsuste täitmise tõhustamise kohta Euroopa Liidus: pangakontode arestimine. Brüssel, 24.10.2006, KOM(2006) 618 lõplik, (Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2006) 618 lõplik.). Lk 2.

¹⁶ Lindfors, H. 1999-2012. P 357-358.

¹⁷ European Commission. Green Paper on improving the efficiency of the enforceability of cross-border debt collection. Press release. Brussels, 24.10.2006. Online. Available: [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-06-398_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-06-398_en.htm) (10.04.2014).

Piiriüleste nõuete menetlustega seonduvate väheste regulatsioonide¹⁸ kõrval on hetkel peamiseks asjakohaseks, sh täitmist reguleeriv kehtiv akt Euroopa nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrus (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades¹⁹. Piiriülestes tsiviilasjades saab küll kasutada erinevaid Euroopa tasandi meetmeid, näiteks Euroopa maksekäsk²⁰, Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus²¹ ja Euroopa täitekorraldus²², kuid kõikide nende puhul tuleb kohtuotsus täita kooskõlas täitmiskoha järgse riigi eeskirjade ja menetlustega.²³ Seetõttu on nenditud, et täitemenetlus on valdkond, kus seadused ei ole järgi jõudnud siseturu arengule.²⁴ Kehtivad tsiviilõiguse valdkonna õigusaktid, nt Brüsseli I määrus, üksnes tagavad ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsuste tunnustamise ja täitmisele pööratavuse teises liikmesriigis, kuid määrusega ei kõrvaldata kõiki tõkkeid kohtuotsuste vabale liikumisele Euroopa Liidus ja jäetakse alles mitmed vahemeetmed, mis on liiga piiravad.²⁵ Brüsseli I määruse uues versioonis ehk Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruses (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades²⁶ nimetatud lähenemisviis oluliselt ei muutu.

Euroopa Liidus ei eksisteeri hetkel piisavalt efektiivseid jõus olevaid mitmepoolseid eraõiguslikke instrumente, mis annaks võlausaldajate kaitseks liikmesriikide täitevorganitele võimalusi piiriüleseks koostööks seoses täitmisel olevate tsiviilõiguslike nõuetega. On nenditud, et liikmesriigid üksi ei suuda piiriülese mõõtmega probleeme nõuetekohaselt

¹⁸ Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009, 18. detsember 2008, kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes, ELT L 007, 10.01.2009, lk 1-79; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/7/EL, 16. veebruar 2011, hilinenud maksimisega võitlemise kohta äritehingutepuhul EMPs kohaldatav tekst – ELT L 48, 23.02.2011, lk 1-10.

¹⁹ Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades, EÜT L 12, 16.1.2001, lk 1-23 (Brüssel I määrus).

²⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus – ELT L 399, 30.12.2006, lk 1-32.

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 861/2007, 11. juuli 2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus – ELT L 199, 31.07.2007, lk 1-22.

²² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 805/2004, 21. aprill 2004, millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta, ELT L 143, 30.04.2004, lk 15-39.

²³ Euroopa e-õiguskeskonna portaal. Koostöö tsiviilasjades. Otsuse jõustamise menetlused. Arvutivõrgus. Kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_procedures_for_enforcing_a_judgment-299-et.do (05.03.2014).

²⁴ Andenas, M. National Paradigms of Civil Enforcement: Mutual Recognition or Harmonization in Europe? – Andenas, M., Burkhard, H., Oberhammer, P. Enforcement Agency Practice in Europe – JAI/02/FPC/19/UK. The British Institute of International and Comparative Law, 2005. Online. Available:

http://www.bicil.org/files/5001_enforcement_agency_practice_in_europe.pdf, (Andenas, M. 2005). P 7.

²⁵ Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura, 2010. Lk 192.

²⁶ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades, ELT L 351/1, 20.12.2013, lk 1-32 (Brüssel I määrus (parandatud)).

lahendada ning on väga ebatõenäoline, et liikmesriigid võtavad kooskõlastatud meetmeid ja jõuavad mõistliku aja jooksul kokkuleppele ühises lähenemisviisis.²⁷

Euroopa Komisjoni uuringute tagasiside aga näitab, et hetkeolukord ei ole rahuldav ning küsitluses vaid 6 vastanut 330-st toetasid Euroopa Liidu üleselt *status quo* säilitamist.²⁸ Nõuete sissenõudmisel esinevatest aktuaalsetest probleemidest tulenevalt esineb liikmesriikidel vajadus üle-euroopaliselt kooskõlastatud varale sissenõude pööramise efektiivse tagamise meetmete järgi. Võib järeldada, et liikmesriikide ülekaalukalt ühine seisukoht ning ka Euroopa Liidu huviorbiidis on vajalike meetmete väljatöötamine, kehtestamine ja rakendamine, mistõttu on asjakohane uurida, kas ja milliseid lahendusi on kaalutud piiriülese nõuete realiseerimise efektiivsemaks muutmiseks.

Tulevikus vähendatakse märgatavalt territoriaalsuse printsiipi Euroopa Liidus, kuna suund on piiriüleste täitemenetluse efektiivsust tõstvate aktide suunas.²⁹ Võimalike Euroopa tasandi meetmetega võiks suurendada võlgniku vara läbipaistvust ja võlausaldaja õigust saada teavet, samas pidades kinni võlgniku õigusest eraelu puutumatusel, mis tasakaalustab võlausaldaja õigust võla tõhusale kättesaamisele³⁰ ja mis on ette nähtud andmekaitse direktiivis 95/46/EÜ³¹. Euroopa Parlament on taotlenud piiriüleste kohtuvaidluste puhul kohaldatavate õigusvahenditena Euroopa korraldust vara säilitamise kohta ja Euroopa korraldust vara avalikustamise kohta.³² Euroopa Komisjoni eesmärk peaks olema lisaks eelnevale ka edendada täitevasutuste õigusi omandada asjakohast informatsiooni kõigist võimalikest teabeallikatest, nagu näiteks registritest ja võlgniku vara deklaratsioonist.³³ Eeltoodust tulenevalt on välja käidud ideid seondult pangakontode arestimise, vara avalikustamise ja registritest nähtava informatsiooni suurendamisega, mida piiriüleses täitemenetluses võimalike kaalutavate meetmetega lõpuks Euroopa tasandil saavutada.

Magistritöös püstitatud hüpoteesi kohaselt vajavad Euroopa Liidu piiriüleste rahaliste tsiviilõiguslike rahaliste nõuete täitmiseks kehtestatud meetmed praktikas ebapiisava toimimise tõttu regulatiivset täiendamist. Seetõttu otsib magistr töö vastust

²⁷ Euroopa Komisjon. Ettepanek Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Määrus, millega luuakse Euroopa pangakonto arestimise määrus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades. KOM(2011) 445 lõplik. Brüssel, 25.7.2011, (Euroopa Komisjon. KOM(2011) 445 lõplik.). Seletuskiri. 3.3.

²⁸ European Commission. Centre for Strategy & Services. Study for the Impact Assessment on a Draft Legislative Proposal on the Attachment of Bank Accounts. Centre for Strategy & Evaluation Services, 2011. Online. Available: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/bank_attachments_en.pdf (22.02.2014), (European Commission. Centre for Strategy & Services. 2011.). P 90.

²⁹ Lindfors, H. 1999-2012. P 356.

³⁰ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 4.

³¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24.oktoober 1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta, EÜT L 281, 23.11.1995, lk 31-50.

³² Euroopa Parlament. Resolutsioonid. 2011. Lisa. 1. osa. Soovitus 1.

³³ Berlung, M. Cross-border Enforcement of Claims in the EU. History, Present Time and Future. Kluwer Law International, 2009, (Berlung, M., 2009). Lk 274.

uurimisküsimusele, kas hetkel kehtestatud piiriülesed meetmed on piisavad rahaliste tsiviilnõuete piiriüleseks efektiivseks täitmiseks ning milliste võimalustega on võimalik muuta piiriülene täitemenetlus Euroopa Liidus efektiivsemaks. Et saavutada püstitatud eesmärged on autor kasutanud magistritöös analüütilist ja võrdlevat meetodit, samuti objektiiv-teleoloogilist uurimismeetodit, analüüsivaks kehtivat õiguskorda, selle eesmärged ja põhiideid.

Uurimisküsimusest tulenevalt küsib magistritöö Euroopa Liidu ja siseriikliku õigusliku regulatsiooni piisavuse ning täiendava regulatsiooni vajaduse järgi piiriüleseks varaliste tsiviilnõuete efektiivsemaks täitmiseks näiteks piiriülese meetme kehtestamise abil. Liikmesriikide Rootsi, Soome, Saksamaa, Hollandi ning Eesti õiguskorra näitel analüüsib magistritöö piiriülese täitemenetluse kehtivat siseriiklikku regulatsiooni, võrreldes ja analüüsides liikmesriikide regulatsioonide meetmeid pangakontode arestimisel, vara deklaratsioonil ja registritest info saamisel.

Põhieesmärgi täitmiseks analüüsib magistritöö Euroopa Komisjoni poolt kavandatavate võimalike üle-euroopaliste meetmete – Euroopa pangakontode arestimise määruse, Euroopa vara deklaratsiooni, üle-euroopalise registritele ligipääsu tagamise või täitevasutuse koostöö suurendamise – kehtestamise vajalikkust, põhjendatust ja piisavust. Neist esimene on tänaseks saanud konkreetse initsiatiivi eelnõu vormis, teised kolm lahendust on välja käidud Euroopa Komisjoni poolt Rohelises Raamatus. Kuivõrd uuritava Euroopa pangakontode arestimise määruse ettepanekuga³⁴ nähakse ette, et Euroopa menetlust saab kasutada nii enne ja pärast sellise täitedokumendi saamist, mis on täitmisele pööratav pangakonto asukoha liikmesriigis, käsitleb käesolev töö lisaks juba täidetavate täitedokumentide alusel pangakontode arestimise analüüsile ka vastavate ajutiste meetmete kohaldamist. Lähtuvalt eelnevast otsib magistritöö vastust küsimusele, millisel viisil ning kas nimetatud võimalikud meetmed annaksid täiendava võimaluse hetkel Euroopa Liidu õiguses eksisteerivale piiriülese varale sissenõude pööramise efektiivsemaks läbiviimiseks.

Magistritöö mahust tulenevalt käsitleb käesolev magistritöö eelnimetatud aktuaalset probleemide raamistikku just piiriüleste rahaliste tsiviilnõuete näol, ega käsitle mittevaraliste nõuete, avalik-õiguslike nõuete, sh maksunõuete ja trahvide, ning muude nõuete liikide täitmist. Töö analüüsib vaid teatud täitetoiminguid, keskendudes pangakontode arestimise teatud aspektidele, mistõttu ei hõlma töö sissenõude pööramist kõigile võimalikele vara liikidele, nt väärtpaberikontodele. Samuti käsitleb töö mitte kõiki, aga peamisi vara, võimalikke tulusid ja konfidentsiaalset informatsiooni sisaldavaid registreid. Piiriüleste vaidlustena mõistab magistritöö olukordi, kus võlgniku alaline elukoht või tema vara asukoht

³⁴ Euroopa Komisjon. KOM(2011) 445 lõplik.

on võlausaldaja alalisest elukohast või asukohast erinevas liikmesriigis. Ajutise meetme mõiste all käsitleb autor, lähtudes Brüssel I määruse artiklis 31 sätestatud inglise keelsest mõistest „*provisional, including protective measures*“, käesolevas töös ajutisi, esialgse õiguskaitse tagamiseks kohaldatavaid meetmeid.

Magistritöö eesmärgist tulenevalt on ära määratletud ka töö struktuur. Magistritöö uurimisküsimusega seonduvalt analüüsib magistritöö esimene peatükk magistritöö eesmärgi saavutamiseks püstitatud küsimusi võlgniku pangakontol asuva vara arestimise meetme abil, teine peatükk vara avalikustamise meetme abil ning kolmas võlgniku vara puudutavatele registritele juurdepääsu tagamise ja koostöö võimaluste läbi. Läbivalt alustab iga peatükk Euroopa Liidu vastava õigusliku regulatsiooniga, seejärel liikmesriikide siseriikliku õiguskorra analüüsi ning lõpuks kaalutava Euroopa tasandi lahenduse ning võimalike probleemide analüüsiga. Kuivõrd Euroopa Liit ei reguleeri vara avalikustamise kohustust täitemenetluse raames, on teises peatükis analüüsitud esmalt vastavat liikmesriikide siseriikliku seadusandlust.

Tulenevalt magistritöö kvalitatiivsest iseloomust prevaleerivad uurimuses nõuete piiriülese täitmise efektiivsust käsitlevad kaudsed allikad Euroopa erinevate institutsioonide dokumentide, sh ettepanekute, arvamuste ja ülevaadete ning nendes sisalduva suhtes liikmesriikide poolt esitatud arvamuste näol, kuivõrd magistritöö teemal on analüüsitavate lahenduste uudsuse tõttu õiguskirjandust üpris vähe. Eelnevast tulenevalt ei kasuta magistritöö autor uurimisküsimusele vastuse otsimisel põhiliselt primaarseid allikaid (liikmesriikide seadusi ja konkreetsete riikide õiguskirjandust). Siiski tugineb magistritöö ka erinevatele juriidilistele artiklitele, kehtivatele Euroopa Liidu ja siseriiklikele normatiivaktidele, kohtupraktikale ning analüüsitavate liikmesriikide õiguskordi selgitavatele materjalidele.

1. Nõuete täitmine võlgniku pangakontol asuva vara arestimise meetme abil

1.1. Euroopa Liidu õiguslik regulatsioon pangakontode arestimisega seonduvalt

Kuivõrd liikmesriikide tsiviilmenetluste põhimõtted ei ole samad, seisavad võlausaldajad tavaliselt silmitsi sarnaste raskustega täitedokumendi piiriülesel täitmisel.³⁵ Võlausaldajatel on vähe võimalusi võlgniku välisriigis asuva pangakonto blokeerimiseks, et tagada oma nõude rahuldamine, mistõttu leiavad, et see ei tasu end ära, ja nad kannavad need nõuded maha.³⁶ Samuti on pangakonto arestimise määruse saamine ja täitmisele pööramine piiriüleste juhtumite puhul üldiselt kulukam kui riigisiseste juhtumite puhul.³⁷

Euroopa Liidus toimub tsiviil- ja kaubandusajades tehtavate liikmesriigi kohtulahendite täitmine teises liikmesriigis üldreeglina Brüsseli I määruse alusel. Brüssel I määrus on adresseeritud täidetavaks kuulutamisele, mitte reaalsele täitmisele, mis jääb riigi, milles soovitakse otsust täita, reguleerimisalasse (artikkel 38 lg 1). Brüssel I määruse eesmärk ja funktsioon ei ole süsteemi parandamine ja praktilise täitmise läbiviimine teises liikmesriigis, vaid pigem tagab otsusele sama mõju astme mõlemas õiguskorras – esimeses õiguskorras, kust otsus pärit on, ning teises, milles seda täita soovitakse.³⁸ Artikliga 41 sätestatakse, et kohtuotsus kuulutatakse täitmisele pööratavaks kohe pärast artiklis 53 nimetatud vorminõuete täitmist. Eelnimetatu on põhjuseks, miks täitmisele pööramine lisaks täidetavaks kuulutamise nõudele ei ole Brüssel I määruse alusel automaatne ning selgitab võlausaldajatele olukorra lihtsustamise vajadust piiriülesel täitmisel Euroopa Liidus.

Brüssel I määruse artikli 31 alusel võib liikmesriigi kohtute kaudu taotleda selliseid ajutisi meetmeid, sealhulgas kaitsemeetmeid, mis on selle riigi seadustega ette nähtud, isegi juhul, kui teise liikmesriigi kohtud on käesoleva määruse kohaselt asja sisuliseks arutamiseks pädevad. Millised ajutised meetmed langevad artikli 31 kohaldamisalasse, on määranud Euroopa Kohtu praktika. Kaasusega Reichert and Kockler v. Dresdner Bank AG³⁹, kus vaieldi Prantsusmaa õiguses kehtestatud meetme õiguslike eesmärkide üle, rõhutati, et meetme kohustuslikuks tingimuseks on kaitsefunktsioon ning meetme eesmärk peab olema säilitada faktilist või õiguslikku olukorda, et kaitsta õigusi, mille tunnustamist otsitakse kohtust, millel on põhiasja menetlemise kohtualluvus. Ajutisteks meetmetest Brüssel I määruse artikli 31

³⁵ Andenas, M. 2005. P 9.

³⁶ Euroopa Komisjon. KOM(2011) 445 lõplik. Seletuskiri. 1.2.

³⁷ Euroopa Komisjon. KOM(2011) 445 lõplik. P 1.2.

³⁸ Magnus, U., Mankowski, P. 2007. P 639

³⁹ EK, 26.03.1992, Case C-261/90. *Reichert and Kockler v. Dresdner Bank AG*.

kontekstis on Euroopa Liidu Kohtu praktika *Denilauer v Couchet Frères*⁴⁰ kaasuse näitel muuhulgas pangakontode arestimine esialgse õiguskaitse meetmena, kus kohus nentis, et kuigi ajutisi meetmeid on pädevaimad rakendama kohtud, mille siseriikliku õiguse alusel meedet taotletakse, ei ole välistatud, et muu kohus neid meetmeid rakendab. Seetõttu on küsimus, kas kohtul on artikkel 31 mõttes kohtualluvus meetmete välisriigis rakendamiseks, vaidlusi tekitav.⁴¹

Brüssel I määruse üks mõju on, et isik ei saa võlgniku vara suhtes läbi viia täitemenetluse toiminguid teises liikmesriigis enne, kui seal on otsust tunnustatud. Ajutised meetmed on selles osas erand.⁴² Brüssel I määruse artikkel 47 kohaselt tuleb kohtuotsust tunnustada, võib taotluse esitaja toetuda ajutistele meetmetele, sealhulgas kaitsemeetmetele vastavalt selle liikmesriigi õigusnormidele, kus täitmist taotletakse. Artikli 47 eesmärk on tagada kostja ja hageja vahel tasakaal. Kostjat kaitstakse tagasivõtmatute menetluslike toimingute eest kuniks kostja on ära kuulatud või teda teavitatud, võlausaldajat aga kaitstakse võlgniku poolt võimaliku täitmise takistamise vastu.⁴³ Sätte idee on tagada ajutised meetmed ajaks, mil täitedokument on küll olemas, kuid seda ei ole täidetavaks kuulutatud. Võimalikud ajutised meetmed ja nende tingimused on aga määratud taotluse saanud liikmesriigi siseriikliku õigusega.⁴⁴ Seega on hagejal alati võimalik taotleda teise liikmesriigi siseriiklikke ajutisi meetmeid, kuid takistatud on meetmete, mille tingimuste ja tagajärgedega on hageja tuttav enda liikmesriigi või Euroopa Liidu regulatsiooni näol, taotlemine.

Eelnevast tulenevalt esineb hetkel kehtivas Brüssel I määruses praktilise täitmise puudusi. Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu nõukogu võtsid 12.12.2012 vastu Brüssel I määruse uue redaktsiooni. Brüssel I määruse (uuesti sõnastatud), mida hakatakse artikkel 81 kohaselt kohaldama alates 10. jaanuarist 2015, artikkel 39 kohaselt on liikmesriigis tehtud kohtuotsus, mis on selles liikmesriigis täidetav, täidetav ka teistes liikmesriikides, ilma et oleks nõutav otsuse täidetavaks tunnistamine. Brüssel I määruse (uuesti sõnastatud) mudel on siiani kõige otsekohesem piiriülese täitemenetluse mudel, võimaldades kaotada protsessi liigse formaliseerituse samal ajal säilitades tasakaalustatult võlgniku kaitse nõuded.⁴⁵ Eelnevast tulenevalt on alates 2015. aastast senisega võrreldes juba tunnustamise ja täidetavaks kuulutamise protsessi kaotamisega kergendatud võlausaldajate olukorda otsuse

⁴⁰ EK, 21.5.1980, C-125/79 *Denilauer v. Couchet Frères*.

⁴¹ Magnus, U., Mankowski, P. *Brussels I Regulation*. 2nd Revised Edition. Sellier European Law Publishers: Munich, 2012, (Magnus, U., Mankowski, P. 2012). P 618.

⁴² Lindfors, H. 1999-2012. P 352.

⁴³ Magnus, U., Mankowski, P. 2007. P 677.

⁴⁴ Magnus, U., Mankowski, P. 2007. P 678.

⁴⁵ X Kramer, X. E. *Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights*. *Netherlands International Law Review*, Vol 60, Issue 03, December 2013, pp 343-373, (Kramer, X. E. 2013). P 355.

piiriülel taitmisel Euroopa Liidu liikmesriikides. Kuid selleks, et liikmesriigis taita teises liikmesriigis tehtud kohtuotsust, peab siseriiklik kohus artikkel 37 kohaselt siiski jtkuvalt andma tunnistuse artikkel 53 mottes. Brüssel I määruuse artikkel 54 kohast tunnistust ei pea väljastama tingimata otsuse teinud kohus, siiski sama liikmesriigi kohus. Tunnistus on eeltingimuseks ning väljendamaks poole soovi otsust taitmisele anda.⁴⁶ Kuivõrd Brüssel I määruuse redigeerimisega jäi tingimus samaks, ei piisa jtkuvalt otsuse taitmisele andmiseks jõustunud kohtuotsusest endast.

Esiialgse õiguskaitse kohaldamise otsuse saamine võlgniku välisriigis asuva vara arestimiseks on hetkel võlausaldaja jaoks tüklikam, aeganõudvam ja kulukam, mis põhimõtteliselt sõltub kiirest rakendamisest⁴⁷, tagamaks, et võlgnik ei saa ajaks, mil võlausaldaja kasuks on juba tehtud sisuline kohtuotsus ja see taitmisele pööratud, oma vara kõrvaldada või ära raisata.⁴⁸ Siseriiklikus õiguses sätestatud tingimused pangakontodel oleva vara arestimise määruuse tegemiseks varieeruvad märkimisväärselt kogu Euroopa Liidus. Seetõttu on võlausaldajatel pangakonto arestimise määrust saada (või seda ilma võlgniku eelneva ärakuulamiseta saada) mõnes liikmesriigis raskem kui teistes ja see soodustab meelepärase kohtualluvuse valimist.⁴⁹

Esiialgsete meetmete kohaldamise probleem tuleneb sellest, et Euroopa Liidu Kohtu praktika alusel Denilauer kaasuse näitel ei tunnustata ega täideta vastavalt Brüsseli I määruuse artikkel 34 p-le 2 teises liikmesriigis esialgse õiguskaitse kohaldamise otsuseid, mis on tehtud võlgniku eelneva ärakuulamiseta.⁵⁰ Brüsseli I määruuse tähenduses ei ole reeglina võimalik välisriigi kohtu tehtud kaitsemeetmete kohaldamise lahendeid Eestis tunnustada ega täidetavaks tunnistada. Seda põhjusel, et hagi tagamise lahendit, mille puhul ei ole enne lahendi tegemist kostjat ära kuulatud või antud talle võimalust olla ära kuulatud, ei peeta Brüsseli I määruuse tähenduses kohtu lahendiks, mistõttu ei laiene sellisele kohtu lahendile ka Brüsseli I määruuses sisalduvad kohtu lahendite tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise sätted.⁵¹ Kuigi võlgniku õigust *inter partes* istungile peab järgima põhimenetluse raames kui ka täitemenetluse raames, ei ole see põhimõte absoluutne. Õigust *inter partes* istungile võiks piirata juhtudel, millal esineks oluline vastuolu kohtuotsuste vaba liikumise põhimõttega.⁵²

⁴⁶ Magnus, U., Mankowski, P. 2012. P 794.

⁴⁷ Euroopa Komisjon. KOM(2011) 445 lõplik. Seletuskiri. P 1.2.

⁴⁸ *Ibid.* P 1.2.

⁴⁹ *Ibid.* P 1.2.

⁵⁰ Euroopa Ühenduste Komisjon. /KOM/2011/0445 lõplik. Seletuskiri. 1.2.

⁵¹ Lepik, G., Torga, M. Hagi tagamine ja esialgne õiguskaitse tsiviilasjades: rahvusvaheline mõde. – Juridica X/2013, lk 742-751, (Lepik, G., Torga, M. 2013). Lk 749.

⁵² Pontier, J. A., Burg, E. EU principles on jurisdiction and recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters: according to the case law of the European Court of Justice. Hague, Asser Press, 2004. P 57.

Seda probleemi käsitleti komisjoni ettepanekus Brüsseli I määruse läbivaatamise kohta⁵³. Kuigi Brüssel I määrus (uuesti sõnastatud) võimaldab võlausaldajal edasi minna kaitsemeetmetega, mis on taotluse saanud liikmesriigi õiguses lubatud (artikkel 40), mis annab võlausaldajale koheselt ligipääsu adresseeritud liikmesriigi õiguse siseriiklikele kaitsemeetmetele, esineb siiski takistus *ex parte* ehk meetmete, mille puhul ei ole võlgnikku eelnevalt ära kuulatud, näol. Nimelt ei hõlma uuesti sõnastatud Brüssel I määruse artiklis 2 punktis a sätestatud mõiste „kohtuotsus” ajutisi meetmeid, sealhulgas kaitsemeetmeid, mille kohus on määranud, ilma, et kostjat oleks kohtuistungile kutsutud, välja arvatud juhul, kui meetme määramise otsus on kostjale kätte toimetatud enne täitmisele pööramist. Nimetatud säte välistab „üllatusmeetmete“ kohaldamise sarnaselt Denilauer kaasusele.

Komisjoni soovi⁵⁴ lahknedas sellest kohtupraktikast ja *ex parte* meetmete piiramisest seega ei rahuldatud. Brüssel I määruse (uuesti sõnastatud) artikkel 45 kohaselt on tagaselja tehtud otsus jätkuvalt üheks keeldumise aluseks ning preambula punkt 33 kohaselt võib *ex parte* ajutise meetme kehtestada kohtu poolt vaid juhul, kui meedet sisaldav otsus toimetatakse kostjale kätte enne täitmisele pööramist. Kuigi *ex parte* ajutiste meetmete lubamine piiriüleses võlgade sissenõudmise menetluses oleks võlausaldajate kaitse seisukohast täitemenetluse efektiivsust tõhustanud, kaalus võlgnike kaitse vajadus Euroopa Parlamendi hinnangul regulatsiooni muutmise üle. Autori seisukohast on selline lahendus õigustatud, arvestades, et liikmesriikide ajutiste meetmete regulatsioonid erinevad sisuliselt üksteisest oluliselt, mistõttu võib meetmete *ex parte* rakendamine teises liikmesriigis olla vastuolus menetluspoolte õigustatud ootusega.

Lisaks ajutiste või kaitsemeetmete „üllatuslikkuse“ välistamisele, pidurdab nõuete tõhusat täitemenetlust vähene teave võlgnike piiriülese vara kohta. Läbipaistvuse puudumine on sageli võlausaldajale takistuseks esialgse õiguskaitse kohaldamise otsuste saamisel.⁵⁵ Kuivõrd piiriüleste pangakontode arestimise aktid on hetkel välistatud, peab võlausaldaja otsima arestimisvõimalusi võlgniku võimalikest pangakontodest mitmetest liikmesriikidest enne kui saab rahuldava tulemuse.⁵⁶ Euroopa süsteem võimaldab võlgniku vara asukoha kohta saada teavet esiteks, kohustades võlgnikku (või kolmandat isikut) avaldama informatsiooni vara asukoha osas kas sissenõudjale või kohtutäiturile, ning teiseks, andes täitevorganitele

⁵³ European Commission. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Recast). COM (2010) 748 final. Brussels, 14.12.2010. Online. Available: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/com_2010_748_en.pdf, (12.03.2014).

⁵⁴ *Ibid*, p 18.

⁵⁵ Euroopa Komisjon. KOM(2011) 445 lõplik. 1.2.

⁵⁶ European Commission. Centre for Strategy & Services. 2011. P 73.

ligipääsu mitteavalikele registritele,⁵⁷ kuid hetkel ei eksisteeri Euroopa Liidu õiguskorras kõigi liikmesriikide krediidasutusi kohustavat avaldamiskorraldust.

Eelnevast tulenevalt on regulatsioonide redigeerimisega oodata tulevikus otsuste täitmise efektiivsuse tõusu, kuid siiski esineb vajadus täiendada Euroopa Liidu regulatsioone just võlausaldaja kaitsemeetmete, sh just pangakontode arestimise hõlbustamiseks. Oluline oleks seadusandluses kehtestada meede, mis annaks võlausaldajale vajaliku informatsiooni ning kiire võimaluse taotleda ilma oluliste menetluslike vaheetappideta täitemenetluse efektiivsust hõlbustavat kaitsemeedet. Euroopa Liidu regulatsiooni täiendamine uue instrumendiga on aga oluline samm, mistõttu on tähtis reguleerimisele eelnevalt uurida vastavate siseriiklike meetmete olemust ja toimimist.

1.2. Pangakontode arestimismeetmete erisused Euroopa Liidu liikmesriikides

1.2.1. Pangakontode kohta kolmandatelt isikutelt informatsiooni saamine

Uurimisprintsibiist tulenevalt teeb täitevasutus võlausaldaja eest vajalikud päringud võlgniku vara osas, misjärel koostab vajadusel pangakonto arestimise akti. Sissenõude pööramist võlgniku kontole reguleerib Eestis TMS § 115 ning elektroonilise arestimise korda kohtutäiturimäärustiku⁵⁸ 5. peatükk. Sarnaselt Eestile, teeb ka Rootsi täitevametnik võlgniku isikliku vara suhtes päringud, muuhulgas pangakonto olemasolu kohta ning võlausaldaja ei pea täpselt määratlema võlgniku pangakontot.⁵⁹

Kui Eesti pangakonto arestimisaktis peab lisaks arestitava summa suurusele (TMS § 115 lg 2) nähtuma kontoomaniku identiteet piisavate tunnuste (nime või ärinime koos isikukoodi või sünniaja või registrikoodi) alusel, esitades ka taotletavate andmete kasutamise eesmärgi või kirjelduse ning järelepärimise esitamise õigusliku aluse (krediidasutuste seaduse⁶⁰ § 88 lg 6), siis Hollandis⁶¹ ja Saksamaal⁶² peab lisaks täitedokumendile lisama akti arestitava summa, võlgniku nimi ja kohustatud kolmanda isiku nime. Arestimisakti aluspõhimõtted on seega liikmesriikides sarnased, kuid autorile näib, et Eestis on loetelu,

⁵⁷ Stürner, R., Kawano, M. Comparative studies on enforcement and provisional measures. Tübingen: Mohr Siebeck, 2011, (Stürner, R., Kawano, M., 2011). P 60.

⁵⁸ Kohtutäiturimäärustik – RTL 2009, 98, 1456 ... RT I, 04.01.2014, 2.

⁵⁹ Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg. National Reports. Results Of The Study Jai/A3/2002/02 On European Enforcement. 2004. Online. Available: <http://www.ipr.uni-heidelberg.de/studie/nationalrep.htm> (20.02.2014), (Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, 2004). P 10.

⁶⁰ Krediidasutuste seadus. RT I 1999, 23, 349 ... RT I, 23.12.2013, 30.

⁶¹ Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, 2004. P 2.

⁶² European Commission. European Judicial Network in civil and commercial matters. Garnishment. Online. Available: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/garnishment_1_en.pdf (28.03.2014).

kirjelduse ja õigusliku aluse lisamise kohustusega tasakaalustatud võlgniku õigusi koormava meetme osas rohkem, garanteerides suuremal määral akti täitmise korrektsuse ja täitemenetluse efektiivsuse.

Enamikes Euroopa Liidu liikmesriikides näevad seadused ette erandi pangasaladuse hoidmise kohustusest, pannes kohtutäituri päringule konto olemasolu või selle puudumise kohta vastamise kohustuse ka krediitiasutusele (TMS § 26 lg 3, § 115 lg 1 ja krediitiasutuste seaduse § 88 lg 5 p 3, Soome täitemenetluse seadustiku 3. peatüki §§ 53, 54, 58, 66⁶³, Rootsi täitemenetluse seadustiku⁶⁴ 4. peatüki § 15 ja ka Hollandi regulatsioonid⁶⁵). Seega toimib enamikes liikmesriikide täitemenetlustes pangakonto kohta teabe andmise kohustus. Avaldamiskorralduse olemasolu ning erand pangasaladuse hoidmise kohustusest on põhjendatud ja vajalikud, andes menetluse efektiivsuse seisukohast menetlust läbi viivale kohtutäiturile olulist informatsiooni, võimaldades kiirendada menetlusprotsessi ning võttes võlausaldajalt võlgniku vara kohta teabe uurimise koormuse.

Pangakontode arestimise juures peab liikmesriikides arvesse võtma isikuandmete kaitse seadusi.⁶⁶ Sellel põhjusel ei ole andmekaitse kaalutlustel Saksamaa pangad kohustatud andma võlgnikku, eriti tema vara puuduvat teavet ei võlausaldajatele ega kohtutele ja kohtutäituritele.⁶⁷ Alles juhul, kui võlgniku vara osas tehakse kolmandale isikule teda kohustav arestimisakt, on kolmas isik kohustatud täitma nõuet vaid võlausaldajale endale.⁶⁸

Kuigi enamike liikmesriikide õiguskordades on täitemenetlust tõhusamaks muudetud avaldamiskorraldusega, on Saksamaa andmekaitse seaduste nõuded oluliselt rangemad täitevasutuste seadusest tulenevate ametikohustuste täitmisele kaasa aitamises. Eelnimetatu võib töö autori arvates kujuneda täitemenetluse kiirust pärssivaks asjaoluks, kuid tasakaalustab võlgniku õigusi riivava meetme suhtes, mistõttu on üle-euroopaliste meetmete kehtestamisel tähtis arvesse võtta liikmesriikide erinevaid andmekaitse nõudeid. Selline oluline erinevus siseriiklikes andmekaitse aluspõhimõtetes ja nende rakendamises võib

⁶³ Enforcement Code (705/2007). Ministry of Justice. Finland. Online. Available: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2007/en20070705.pdf> (15.03.2014).

⁶⁴ The Enforcement Code (1981:774). 20.April 2006. Ministry of Justice. Sweden. Online. Available: <http://www.government.se/sb/d/5806/a/62385> (15.03.2014).

⁶⁵ Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, 2004. Netherlands. Garnishment. P 6.

⁶⁶ Personal Data Act (523/1999). Ministry of Justice. Finland. Online. Available: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1999/19990523> (15.03.2014); Isikuandmete kaitse seadus. – RT I 2007, 24, 127 ... RT I, 30.12.2010, 11; Federal Data Protection Act. 20.12.1990, Federal Law Gazette I p. 2954; 14.8.2009, Federal Law Gazette I p. 2814. Online. Available: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bdsj/index.html (10.03.2014); Personal Data Act (1998:204). 29.April 1998. Ministry of Justice. Sweden. Online. Available: <http://www.government.se/content/1/c6/01/55/42/b451922d.pdf> (10.03.2014); Wet bescherming persoonsgegevens. Dutch Data Protection Act. Upper House of dutch Parliament. Online. Available: http://www.dutchdpa.nl/Pages/en_wetten_wbp.aspx (10.03.2014).

⁶⁷ European Commission. Enforcement of judgements. Germany. Online. Available: http://ec.europa.eu/civiljustice/enforce_judgement/enforce_judgement GER EN.htm 28.03.2014.

⁶⁸ *Ibid.*

takistada liikmesriikide täitemenetluste ühtlustamist ning edasiste üle-euroopaliste meetmete kehtestamist.

Avaldamiskorralduse tagamiseks on liikmesriikide õiguskordades kehtestatud ka kolmandaid isikuid distsiplineerivad mehhanismid (Eestis sunniraha määramise hoiatus ja seejärel otsus TMS § 26¹ alusel, Rootsis trahvid või vangistus⁶⁹, Soomes täitemenetluse seadustiku 3. peatüki §§ 74 ja 79 kohaselt trahvihoiatus, korduv trahvihoiatus). Kolmas isik võib andmete esitamisest keelduda vaid seadusest tuleneval alusel (TMS § 26 lg 2). Avaliku võimu kaitseks on Eestis karistusseadustiku⁷⁰ §-ga 281 kolmandate isikute suhtes, kes on esitanud kohtutäiturile valeandmeid võlgniku vara arestimise akti täites või täitma pidades, kohtutäiturile ebaõigete andmete esitamise eest ette nähtud karistus ning sanktsiooniks on rahaline karistus või kuni kaheaastane vangistus. Liikmesriikide õiguskordades kehtestatud sanktsioonide hoiatus ja rakendamine on kahtlemata täitemenetluse tõhususe eesmärki tagavad meetmed ning põhjendatud, võimaldades distsiplineeriva meetmena muuta võlgniku vara läbipaistvamaks ning suunates ja motiveerides kolmandat isikut täitemenetluse efektiivsele läbiviimisele kaasa aitama.

1.2.2. Pangakontode arestimise meetmete toime ja tähendus

Liikmesriikide õiguskordades on ühtne, et pärast arestimisakti saamist on kolmas isik kohustatud väljamakseid tegema vaid kohtutäiturile, mis on arestimisakti eesmärki silmas pidades mõlema menetluspoole seisukohast turvaline lahendus. Liikmesriikides pangakontode arestimisel täitemenetluse raames täitevametniku poolt kahesugune tähendus – raha arestimine võlausaldaja kasuks, pannes pangale kohustuse kanda arestimisaktis nõutud summad kohtutäiturile, või vaid konto blokeerimise tähendus, kus raha ei kanta koheselt võlausaldajale üle. Eelnimetatud illustreerib alljärgnev.

Nii Eesti täitemenetluse seadustiku⁷¹ (TMS) § 115 ja § 133 lg 1 kui ka Rootsi⁷² ja Soome⁷³ seadusandluse kohaselt kantakse võlgniku kontrol olev raha vastavalt arestimisaktile arestitud ulatuses üle kohtutäituri ametialasele arvelduskontole ning kui vara arestimise akti

⁶⁹ Euroopa Komisjon. Euroopa Justiitsvärgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Kohtuotsuste jõustamine. Rootsi. Kättesaadav internetis: http://ec.europa.eu/civiljustice/enforce_judgement/enforce_judgement_swe_et.htm (28.03.2014).

⁷⁰ Karistusseadustik – RT I 2001, 61, 364. ... RT I, 26.02.2014, 6.

⁷¹ Täitemenetluse seadustik – RT I 2005, 27, 198 ... RT I, 31.01.2014, 7.

⁷² Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, 2004. Sweden. Garnishment Questionnaire. P 20.

⁷³ Euroopa Komisjon. Euroopa Justiitsvärgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Kohtuotsuste jõustamine. Soome. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/civiljustice/enforce_judgement/enforce_judgement_fin_et.htm (05.03.2014).

saades on pangal keelatud kanda üle raha kellelegi teisele kui täitevorganile. Täitevametnikud koguvad vajaliku nõude summa kokku ning kannavad selle üle võlausaldajale.⁷⁴

Kui Eestis kantakse TMS järgi raha üle, siis näiteks Saksamaa tsiviilkohtumenetluse seadustik⁷⁵ ei sätesta eriregulatsiooni, vaid § 930 kohaselt nõuded arestitakse, arestimisakt omab kaitsemeetme ja käsutusõiguse piiramise tähendust – kolmanda isiku valduses olevat võlgniku vara ei kanta kohe üle võlausaldajale. Juhul, kui pöhimenetluses võlausaldaja saab jõustunud täitedokumendi võlgniku vastu, võib ta nõude lõplikult sisse nõuda.⁷⁶ Võlgniku pangakontol oleva vara arestimise korral Hollandis on võlgniku konto blokeeritud ning konto jääk arestitud. Ajast, mil pank saab kätte kohtutäituri saadetud vara arestimise akti, ei saa võlgnik pangakontol olevat vara käsutada: konto on arestitud.⁷⁷

Erinevate meetmete olemuse tõttu on järelduste tegemiseks oluline uurida ka pangakontode arestimise meetmete tingimusi ja praktilist toimimist. Siiski ei käsitle magistritöö alljärgnevas peatükkides töö mahust tingituna arestimise asendamise võimalusi ega kordusaresti, kuivõrd analüüs piirdub pangakonto arestimise toime, ulatuse, võlgniku teavitamise, ajutiste meetmete olemust ja tingimusi ning arestimise piiriülesuse küsimustega.

1.2.3. Pangakontode arestimisakti ulatus tuleviku kontojäägi osas

Eestis on TMS § 115 lg-ga 2 reguleeritud, et kui arestimise hetkel ei ole Eestis võlgniku kontol arestimisaktis näidatud ulatuses raha, loetakse Eesti õiguses puudujäävas osas arestituks ka pärast arestimise hetke kontole laekuvad summad, mis kantakse üle kohtutäituri ametialasele arvelduskontole kuni arestimisakti täitmiseni. Seega loetakse kohtutäituri arestimisakt jõus olevaks ka võlgniku poolt tulevikus avatava konto suhtes. Nii on ka Saksamaal arestimisakti objektiks akti kättetoimetamise hetkel olev pangakonto jääk, kuid ka tulevikus kontol olevad vahendid kui see on aktis nii kirjas.⁷⁸ Tulevikus kantavate rahade

⁷⁴ Täitemenetluse seadustik – RT I 2005, 27, 198 ... RT I, 31.01.2014, 7. Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, 2004. Sweden. Garnishment Questionnaire. P 20.

⁷⁵ Code of Civil Procedure. 05.12.2005, Federal Law Gazette I page 3202; 31.08.2013, Federal Law Gazette I p. 3533. Online. Available: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/index.html

⁷⁶ Hess, B., Mack, M. National Reports. Germany. – Andenas, M., Burkhard, H., Oberhammer, P. Enforcement Agency Practice in Europe – JAI/02/FPC/19/UK. The British Institute of International and Comparative Law, 2005. Online. Available: http://www.biicl.org/files/5001_enforcement_agency_practice_in_europe.pdf, (Hess, B., Mack, M. 2005). P 188.

⁷⁷ Jongbloed, T. National Reports. The Netherlands. – Andenas, M., Burkhard, H., Oberhammer, P. Enforcement Agency Practice in Europe – JAI/02/FPC/19/UK. The British Institute of International and Comparative Law, 2005. Online. Available: http://www.biicl.org/files/5001_enforcement_agency_practice_in_europe.pdf, (Jongbloed, T. 2005). P 197.

⁷⁸ European Commission. European Judicial Network in civil and commercial matters. Garnishment. Online. Available: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/garnishment_1_en.pdf 28.03.2014.

tähenduses on täitemenetluse efektiivsust oluliselt tõhustatud, takistades võimalikel pahausklikel võlgnikel täitemenetlusest kõrvale hoidmist.

Erinevalt Eestist ja Saksamaast ei ole aga näiteks Rootsis võimalik arestida pangakontosid tuleviku saldo osas, vaid selleks peab tegema uue akti.⁷⁹ Ka Hollandis ei ole raha, mis laekub võlgnikule edaspidi, arestimise aktiga hõlmatud, mistõttu saadab kohtutäitur praktikas vara arestimise akti mõne aja pärast ka teist korda.⁸⁰ Autor leiab, et Eesti ja Saksamaa õiguses sätestatud võimalus annab arestitavate kontode osas võlausaldajatele olulise eelise, kindluse ja mugavuse ning tagab paremini võlausaldajate kaitse eesmärgi. Tuleviku saldode osas ei oma arestimisakt seega võrreldavate liikmesriikide õiguskordades samasugust tähendust.

1.2.4. Võlgniku teavitamine pangakonto arestimisaktist

Eesti kohtutäitur toimetab TMS § 114 kohaselt arestimisakti võlgnikule kätte viivitamata pärast akti kättetoimetamist võlgniku suhtes kohustatud kolmandale isikule. Kuigi võlgnikku on täitmisteate kättetoimetamisega informeeritud vabatahtliku tähtaja jooksul nõude täitmata jätmisel kohaldatavatest täitetoimingutest (TMS § 24 lg 3 p 3), on seega Eesti pangakonto arestimise meetme menetlus *ex parte* menetlus, tulles võlgnikule üllatusena, sest pank on aktist enne teadlik. Soomes (täitemenetluse seadustiku 3. peatükk § 34) ja Rootsis⁸¹ peab võlgnikku üldjuhul täitetoimingutest teavitama, kuid juhul, kui esineb vara varjamise või hävitamise oht või ei ole teada võlgniku alaline elukoht, teavitamise kohustust ei ole. Soomes hõlmavad erandid ka juhtumeid, kus varasem hoiatus on juba antud või võlgnik on arestimise juures või kui võlgniku alaline elukoht ei ole teada.

Täitemenetluse efektiivsus tagatakse eelkõige menetlusetapis, kus võlgnikule tuleb arestimisakt üllatusena. Seetõttu leiab töö autor, et järgnevatel menetlusetappides, kus võlgnik on teadlik kohtutäituri täitetoimingutest, esineb oht, kus võlgnikul on võimalus hakata pangakontodel asuvat või sinna kantavat vara suunama mujale, võlgnikuga otseselt mitte seotud arvelduskontodele, või kasutama rahalisi vahendeid võimaluste piires sularahas. Sellega on jällegi täitmise efektiivsus takistatud rahalise nõude täitmise täiendava viivituse tõttu. Pangakontode meetme kasutamine on võlausaldajatele soodsaim just menetluse algetappides ja tulenevalt kiireloomulisest eesmärgist tõhusaim just *ex parte* meetmena.

⁷⁹ Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, 2004. Sweden. Garnishment Questionnaire. P 16.

⁸⁰ Jongbloed, T. 2005. P 197.

⁸¹ Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, 2004. Sweden. Garnishment Questionnaire. P 12.

1.2.5. Pangakontode arestimine ajutiste meetmete abil

Lisaks pangakonto arestimise võimalusele täitemenetluse raames, on liikmesriikides ajutiste meetmete näol tagatud võlausaldajate kaitse enne täitedokumendi saamist tuleviku nõude täitmise tagamise eesmärki silmas pidades. Kõigis võrreldavates liikmeriikides kaitsevad võlausaldajate õigusi täiendavalt kohtu määrusega tagatud ajutised meetmed ja abinõud, mille põhieesmärgiks on vara ajutine kinnipidamine või õigusliku olukorra säilitamine vara arestimise või käsutuseõiguse piiramise abil, tagamaks kohustuse täitmist ning vältimaks täitmise takistamist või vara kõrvaldamist või peitmist (Eestis tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS)⁸² § 377 lg 1 alusel hagi tagamine, Rootsi siseriiklike ettevaatusabinõud⁸³, Saksamaa ajutised määrused või ettekirjutused⁸⁴, Hollandi kaitse- või ajutised meetmed⁸⁵, Soome ettevaatusabinõud⁸⁶).

Arestimine toimub kohtutäituri poolt kättetoimetatud kohtumääruse alusel ning selle tagajärg on arestitud vara arestimine ja käsutuseõiguse puudumine (näiteks Eestis (TsMS § 389 lg 6), Hollandis⁸⁷ ja Soomes⁸⁸). Siiski on siseriiklikud meetmed ajutised, kehtides seni, kuni eksisteerivad ettevaatusabinõude alused või asjaolude ajutine olemus⁸⁹ või kuni algatatakse täitedokumendi saamise menetlus⁹⁰, ega taga nõude tegelikku täitmist võlausaldajale menetluse venimise või piiriülese olemuse korral.

Kuna ajutised või ennetavad kaitsemeetmed omavad võlausaldaja kaitse efekti nõuete täitmise eelses etapis, on oluline mitte koormata võlgnikku meetme rakendamisega ebaproportsionaalselt. Liikmesriigid rakendavad sarnaseid aluspõhimõtteid, et ajutise meetme rakendamiseks peab esinema oht täitmise takistamisest, kohustusest kohtust kõrvalehoidmisest, vara kõrvaldamisest võlgniku poolt (näiteks Soomes⁹¹, Rootsis⁹²,

⁸² Tsiviilkohtumenetluse seadustik – RT I 2005, 26, 197 ... RT I, 06.02.2014, 15.

⁸³ Euroopa Komisjon. Euroopa Justiitsvärgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Ajutised abinõud ja ettevaatusabinõud. Rootsi. Kättesaadav internetis: http://ec.europa.eu/civiljustice/interim_measures/interim_measures_swe_et.htm (28.03.2014).

⁸⁴ Euroopa Komisjon. Euroopa Justiitsvärgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Ajutised abinõud ja ettevaatusabinõud. Saksamaa. Kättesaadav internetis: http://ec.europa.eu/civiljustice/interim_measures/interim_measures_ger_et.htm (28.03.2014).

⁸⁵ Code of Civil Procedure. Online. Available: <http://www.dutchcivillaw.com/civilprocedureleg.htm> 25.02.2014.

⁸⁶ Euroopa Komisjon. Euroopa Justiitsvärgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Ajutised abinõud ja ettevaatusabinõud. Soome. Kättesaadav internetis: http://ec.europa.eu/civiljustice/enforce_judgement/enforce_judgement_fin_et.htm (28.03.2014).

⁸⁷ Euroopa Komisjon. Euroopa Justiitsvärgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Ajutised abinõud ja ettevaatusabinõud. Holland. Kättesaadav internetis: http://ec.europa.eu/civiljustice/enforce_judgement/enforce_judgement_fin_et.htm (28.03.2014).

⁸⁸ *Ibid.* Soome.

⁸⁹ *Ibid.* Saksamaa.

⁹⁰ *Ibid.* Soome.

⁹¹ *Ibid.* Soome.

⁹² *Ibid.* Rootsi.

Hollandis⁹³ ja Saksamaal⁹⁴), mis välistab abinõude kergekäelise taotlemise ning tasakaalustab võlgniku õigustatud huve või eksisteerib viivitamisest tekkiva kahju oht (näiteks Rootsis⁹⁵). Ohu esinemise tingimuse olemasolu kehtestamisega on liikmesriigid menetluspoolte huvide tasakaalustatusel arvestanud.

Siseriiklikult on iga liikmesriigi enda otsustada, millised on konkreetsed tingimused ajutiste meetmete kohaldamiseks. Järgnevalt toob autor välja Eestis TsMS-s kehtestatud tingimused ning nende kujunemise analüüsi läbi asjakohaste Riigikohtu lahendite. Hageja võib hagi tagamise taotluses tagamise aluse põhistamisel kasutada lisaks menetluses lubatavatele tõenditele ka tõendusvahendeid, mida ei ole seaduses tõendiks peetud (TsMS § 235). Hagi tagamise alust hindab kohus tõenäolisuse ja usutavuse alusel ning seadus ei sätesta, kas kohus peab piirduma subjektiivse ohu võimalikkusega või saab hinnata ka objektiivset ohtu. Viimasega pigem arvestatakse, kuivõrd hagi tagamise kohtupraktikas ei ole välja kujunenud ühtseid kriteeriumeid.⁹⁶ Seega on Eesti õiguskorras võimaldatud hagejale laialdased võimalused taotluse põhistamiseks, et tagada ajutise meetme kohaldamine.

Samas on sarnaselt teistele liikmesriikidele arestitakse Eestis pangakontod ajutise või ennetava meetmena üldjuhul siis, kui ei ole võimalik kohaldada võlgnikku vähem koormavaid tagamise abinõusid või nende kohaldamine ei ole võlausaldaja õigustatud huvide tagamiseks piisav. Riigikohus on lahendis 3-2-1-127-06⁹⁷ rõhutanud, et vastavalt TsMS § 378 lg-le 4 tuleb hagi tagava abinõu valikul arvestada, et kohaldatav abinõu koormaks kostjat üksnes niivõrd, kuivõrd seda võib pidada hageja õigustatud huvivid ja asjaolusid arvestades põhjendatuks. Abinõu on põhjendamatult koormav lahendis 3-2-1-10-10⁹⁸ järeldata kohaselt juhul, kui hagi tagamiseks valitud vahend piirab kostjat rohkem, kui on vaja hagi rahuldava kohtuotsuse täitmiseks. Konto arestimisel peab kohus põhjendama, miks ei piisa teistest meetmetest hageja nõude tagamiseks. Riigikohus on määruses 3-2-1-135-12⁹⁹ leidnud, et sama intensiivse riive võib kaasa tuua kostja nõude arestimine või nõude käsutamise keelamine ning seetõttu tuleks sellele eelistada vähem piiravaid hagi tagamise vahendeid.

Eeltoodud Riigikohtu seisukohtadest tulenevalt esineb Eestis ebaproportsionaalse koormamise keeld ning hagi tagamise abinõu ei pruugi olla proportsionaalseim meede võlausaldaja nõude täitmiseks. Kuivõrd kohus peab enne meetme kehtestamist kaaluma

⁹³ *Ibid.* Holland.

⁹⁴ *Ibid.* Saksamaa.

⁹⁵ *Ibid.* Rootsi.

⁹⁶ Pärsimägi, A. Muutuv tsiviilkohtumenetlus: menetlustoimingud ja -tähtajad, vastuväide kohtu tegevusele, hagi tagamine. *Juridica VII/2009*, lk 439-454.

⁹⁷ RKTKm 14.02.2007, 3-2-1-127-06, p 10.

⁹⁸ RKTKm 03.03.2010, 3-2-1-10-10, p 12 ja 13.

⁹⁹ RKTKm 20.03.2013. 3-2-1-135-12, p 16.

võlausaldaja õigustatud huvide kõrval ka selle koormavat mõju võlgnikule, ei pruugi võlausaldajate huvid nõude realiseerimiseks hagi tagamise meetme abil alati olla kaitstud. Ka eelnevalt analüüsitud liikmesriikide õiguskordade ajutiste meetmete peamised eesmärgid on kantud samadest ideedest, mistõttu kannab konto arestimine ajutise meetmena sarnast nõude täitmise efektiivsuse tagamise eesmärki. Eelnimetatust tulenevalt ning arvestades piiriülese sissenõude pööramise problemaatilisust on piiriülese täitemenetluse tõhusa läbiviimise huvides mõistlik ühtlustada siseriiklikke õiguskordi või kehtestada siseriiklikke õiguskordi arvestav piiriülene pangakontode arestimise meede.

1.2.6. Arestimismeetmete kohaldamine piiriülese vaidluse korral

Eelnevalt on analüüsitud siseriiklikes õiguskordades kehtestatud nii täitemenetluse kui ka ajutise meetme kohaldamisalas olevaid pangakontode arestimise võimalusi. Käesoleva magistritöö raames on oluline samuti uurida, kas siseriiklikud pangakontode arestimise võimalused tagavad nõude rahuldamise ka piiriülese vaidluse puhul.

Kui mõned liikmesriigid (näiteks Saksamaal, Austrias ja Kreekas) tunnustavad piiriülesest rahalise nõude arestimise akte, kasutavad enamik riike (sh Soome, Holland ja Rootsi) rangelt territoriaalsuse printsiipi.¹⁰⁰ Eestis on TMS § 2 lg 1 p 5 kohaselt täitedokumentiks ka välisriigi kohtu tunnustatud või tunnustamiseta täitmisele kuuluv lahend, mistõttu võtab Eesti kohtutäitur selle täitmisele, kui võlgniku elu- või asukoht asub tema piirkonnas TMS § 4 lg 1 mõttes. Sama sätte lg 4 kohaselt teeb kohtutäitur täitetoiminguid üksnes Eesti Vabariigi territooriumil ning välisriigis toimuvale täitemenetlusele kohaldatakse selle riigi õigust, kus täitemenetlus toimub. Seetõttu piirdub Eesti kohtutäituri pädevus täitemenetluse raames Eesti territooriumiga ning Eesti võlausaldajale võlgniku välismaal asuvale varale sissenõude pööramisel täitemenetluse raames abiks olla ei saa. Piiriülest pangakontode arestimist hagi tagamise korras on Eesti kohus vaid ühes lahendis konstateerinud, et hagi tagamise abinõu kohaldamine Eesti kohtu poolt TsMS § 382 lg 3 alusel on koosõlas Euroopa õiguse eesmärgiga muuta efektiivsemaks isikute õiguskaitse tsiviilasjades, mis ületavad oma sisus riigipiire.¹⁰¹

Rootsi ei aktsepteeri pangakonto arestimise akte, mis on välja antud teise riigi täitevasutuse poolt.¹⁰² Samuti ei ole Rootsis täitetoiminguteks pädevust teiste liikmesriikide täitevasutuste ametnikel. Välisriigi võlausaldaja peab Rootsis täitemenetluse läbiviimiseks

¹⁰⁰ European Commission. Centre for Strategy & Services. 2011. P 73.

¹⁰¹ Tartu MKm 22.06.2012, 2-12-23780/4.

¹⁰² Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, 2004. P 1-2.

tegema täitmisavalduse Rootsi täitevametnikele.¹⁰³ Ka Hollandi siseriikliku õiguse kohaselt ei ole välisriigi kohtuotsused otse täidetavad.¹⁰⁴ Sellest hoolimata on vägagi lihtne saada Hollandi kohtult otsuse Hollandis tunnustamise ja täidetavuse luba, kuivõrd erinevad Euroopa määrused ja konventsioonid pakuvad seda võimalust veel lihtsama ja kiirema menetlusena.¹⁰⁵

Seega ei toimi Euroopa Liidu liikmesriikide täitemenetlus pangakontode arestimistoimingutena automaatselt piiriüleselt, kuivõrd ühe liikmesriigi täitevametnikel ei ole pädevust teha täitetoiminguid teise liikmesriigi territooriumil ning Brüssel I määrus nõuab eelnevat asjakohase taotluse esitamist välisriigi kohtule kaitsemeetmete suhtes, mis on selle riigi seadustega ette nähtud (artikkel 31). Senikaua, kuni liikmesriikide õiguskorrad on erinevad, ei ole piiriülese pädevuse andmine täitevametnikule ka võimalik. Seetõttu tuleb kaaluda meetmeid, mis võimaldaks võlausaldajatel ja täitevametnikel piiriüleste tsiviilõiguslike rahaliste vaidluste puhul kasutada üle-euroopaliselt toimivaid meetmeid.

TsMS § 377 lg 1 sätestab, et kui kohtuotsust tuleb ilmselt täita mujal kui Euroopa Liidu liikmesriigis ja välislepingu alusel ei ole tagatud Eesti kohtuotsuse täitmine, loetakse, et hagi tagamata jätmise võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha, mistõttu võib kohus hageja taotlusel hagi tagada. Eeltoodust saab TsMS § 8 lg 2 tulenevalt analoogiale tuginedes teha järelduse, et kui hagi tagamata jätmise võib teha võimatuks hagi rahuldamise korral mõne teise Euroopa Liidu liikmesriigi kohtuotsuse täitmise, siis on sellega TsMS § 377 lg 1 kohaldamise eeldused täidetud.¹⁰⁶

Praktiliselt on ebaselge vastava hagi tagamise meetme täitmine välisriigis piiriülese vaidluse korral. Rahvusvaheliste vaidluste puhul ei ole üheselt selge, millise riigi kohtutel, millistel tingimustel ja millise vara või isikute suhtes on õigus kaitsemeetmeid kohaldada. Lisaks võib kaitsemeetmete kohaldamine rahvusvahelistes vaidlustes olla tihti raskendatud põhjusel, et pooltel on selliste vaidluste puhul lihtsam kaitsemeetmete täitmisest kõrvale hoida, sest kohtutäituritel ning kohtutel puuduvad reeglina praktilised võimalused kohaldatud hagi tagamise või esialgse õiguskaitse meetmeid välisriikides maksmata panna.¹⁰⁷ Eelnevat on kinnitanud ka Riigikohus, selgitades, et hagi tagamise korras (TsMS § 378 lg 1 p 4) on põhimõtteliselt võimalik keelata kolmandast isikust garandil väljamaksete tegemine kostjatele ja näha ette raha maksmise nt kohtutäiturile või kohtu deposiitkontole.¹⁰⁸ Viidatud Riigikohtu lahendis on öeldud ka, et sellisel viisil hagi tagamist ei välista põhimõtteliselt ka

¹⁰³ *Ibid.* P 1-2.

¹⁰⁴ Code of Civil Procedure. Online. Available: <http://www.dutchcivillaw.com/civilprocedureleg.htm> (15.03.2014).

¹⁰⁵ *Ibid.*

¹⁰⁶ Lepik. Torga. 2013. Lk 750.

¹⁰⁷ Lepik. Torga. 2013. Lk 742.

¹⁰⁸ RKTkm 27.10.2010, a 3-2-1-74-10, p 11.

see, kui kolmanda isiku elu- või asukoht on välisriigis, kolmanda isiku ja kostja vaheline õigussuhe ei allu Eesti õigusele või kui sellest tulenevad vaidlused tuleb lahendada välisriigi kohtus või vahekohtus. Riigikohus nentis, et Eesti kohus ei saa tagada hagi tagamise määruse tunnustamist ja täitmist välisriigis.¹⁰⁹ Eelnevast tulenevalt on võimalik küll Eesti kohtu poolt määrusega konto arestimine ja faktilise olukorra säilimine välisriigi pangakontol, kuid Eesti kohus on võimetu tagama võlausaldaja nõuet ja selle reaalset täitmist välisriigis, mis on välisriigi pädevuses. Eelnimetatu toonitab veelkord Euroopa Liidu asjakohaste regulatsioonide ja meetmete kehtestamise ning justiitsasutuste koostöö tõhustamise vajadust.

Hagi tagamine Euroopa Liidus piiriülese mõõtmega vaidluse puhul on eelnevast tulenevalt Eesti kohtu poolt võimalik. Siseriikliku regulatsiooniga on meede küll kehtestatud, kuid praktikas jääb pangakontode arestimise abinõu täitmine välisriigi asutuste rakendada, mistõttu on raskendatud siseriiklike meetmete efektiivne läbiviimine piiriüleselt. Seetõttu kerkib esile asjakohaste menetluse efektiivsemaks läbiviimiseks vajalike Euroopa Liidu aktide puudumise küsimus. Eelnimetatud probleemi lahendava piiriüleselt siduva instrumendi osas on tehtud aga ettepanek, mida analüüsib magistritöö alljärgnev peatükk.

1.3. Euroopa pangakontode arestimise määruse eelnõu

1.3.1. Euroopa pangakontode arestimise määruse loomise algatus

Magistritöös on seni järeldatud, et liikmesriikide siseriiklikus õiguses kehtestatud pangakontode arestimise meetmed on liikmesriikide vahel erinevuste tõttu sisus ja tõhususes ning piiriüleselt meetme teostamise pädevuse puudumise tõttu praktikas piiriüleselt raskesti täidetavad. Juurdepääs siseriiklikele kaitsemeetmetele on piiriülese toimega juhtumite puhul tülikas, aeganõudev ja kulukas, eelkõige siis, kui võlausaldaja soovib arestida mitut pangakontot, mis asuvad eri liikmesriikides.¹¹⁰ Euroopa vajab piiriüleste täitemenetluste puhul täitedokumendi jõustamiseks olemasolevate regulatsioonide kõrval täiendavaid praktikas piiriüleses mõõtmes operatiivselt toimivaid meetmeid, mis tagaksid sissenõudjale kiire kaitse ja asjakohase teabe võlgniku vara kohta.

Euroopa Komisjon rõhutas juba oma 1998. aasta teatises „Kohtuotsuste langetamise ja täitmise tõhustamine Euroopa Liidus” vajadust tõhustada otsuste täitmist ja sätestada Euroopa Liidu tasandil kaitsemeetmed võlgniku vara suhtes.¹¹¹ 1999. aastal Tampere kinnitas

¹⁰⁹ RKTkm 27.10.2010, a 3-2-1-74-10, p 11.

¹¹⁰ Euroopa Parlament. Resolutsioonid. 2011. F. (7).

¹¹¹ Commission communication to the Council and the European Parliament - Towards greater efficiency in obtaining and enforcing judgments in the European Union. COM/97/0609 final. OJ C 33, 31/01/1998, pp. 3–17.

Euroopa Ülemkogu¹¹², et kohtuotsuste vastastikuse tunnustamise põhimõte on tsiviilasjades tehtava õigusosalase koostöö nurgakivi, ning märkis, et seda tuleks muu hulgas kohaldada kaitsemeetmete suhtes, mis võimaldavad pädevatel asutustel arestida kergesti teisaldatavat vara. 24. oktoobril 2006 võttis Komisjon vastu Rohelise Raamatu „Kohtuotsuste täitmise tõhustamise kohta Euroopa Liidus: pangakontode arestimine“.¹¹³ Ka Stockholmi programmis kutsuti komisjoni üles esitama asjakohaseid ettepanekuid pangakontode ja võlgniku vara suhtes tehtud kohtuotsuste täitmise tõhususe parandamiseks Euroopa Liidus.¹¹⁴

Eelnevast tulenevalt pakkus Euroopa Komisjon välja lahenduse kehtestada pangakontode arestimise Euroopa määrus, mis kaitseks kõrvaldamise või ülekandmise eest võlausaldajale võlgu olevat või tema poolt väljanõutavat rahasummat, mis on võlgniku ühel või mitmel pangakontol Euroopa Liidus¹¹⁵ ning kõrvaldaks praeguse olukorra puudused. Seetõttu kavandati Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse, millega luuakse Euroopa pangakonto arestimise määrus, eelnõu¹¹⁶ (edaspidi Euroopa pangakonto arestimise määrus). Kavandatava pangakonto arestimise määruse seadusandlik ettepanek avaldati Euroopa Parlamendis 25.07.2011, eelnõus on tehtud muudatusi paaril korral 2013. aastal ning on käesoleva töö kirjutamise seisuga läbinud Euroopa Parlamendis esimese lugemise.¹¹⁷ Kavandatud määrus reguleerib Euroopa pangakonto arestimise määruse tegemise menetlust ja selle täitmist panga poolt, kus asub arestitav pangakonto¹¹⁸ ning kavandatava määruse põhilised eesmärgid on alljärgnevad.

Euroopa menetlust saab kasutada alternatiivina siseriikliku õigusega ette nähtud menetlustele (eelnõu artikkel 1) ning on kohaldatav vaid piiriüleste juhtumite puhul ehk on välistatud juhtudel, mil pooled asuvad ja elavad ning arestitavad pangakontod asuvad samas liikmesriigis (eelnõu artikkel 3). Samuti, kuivõrd määruse põhieesmärk on tõhustada ja muuta hõlpsamaks kohtuotsuste täitmine piiriüleste vaidlustega seotud tsiviil- ja kaubandusajades, mille tulemusel vähendatakse piiriülese kaubandusega seotud riske, suurendatakse kauplejate kindlustunnet, parandatakse võlgnike maksekäitumist piiriülestes olukordades ja

¹¹² Tampere European Council 15 And 16 October 1999. Presidency Conclusions. European Parliament. Online. Available: http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm# (20.03.2014).

¹¹³ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik.

¹¹⁴ Stockholmi programm – avatud ja turvaline Euroopa kodanike teenistuses ja nende kaitsel, ELT C 115, 04.05.2010, lk 1-38.

¹¹⁵ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2006) 618 lõplik. Lk 3-4.

¹¹⁶ Euroopa Komisjon. KOM(2011) 445 lõplik.

¹¹⁷ European Parliament. Legislative Observer. 2011/0204(COD). European Account Preservation Order. Online. Available:

http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2011/0204%28COD%29#tab_0 16.04.2014.

¹¹⁸ Euroopa Komisjon. KOM(2011) 445 lõplik. Seletuskiri. 3.1.

soodustatakse piiriülest äritegevust,¹¹⁹ on määruse väljatöötamine eesmärgi poolest põhjendatud, sest nimetatud eesmärgid teoreetiliselt suunatud just täitemenetluse efektiivsemaks muutmisele ja võlausaldaja huvide kaitsmisele. Kuivõrd määrus on planeeritud alternatiivse meetmena, ei oleks see liikmesriikidele kohustuslik, vaid võimaldaks täiendava võimaluse.

Juunis 2010 toimus avalik debatt pangakontode arestimise teemal, kus idee sai ka üldiselt positiivse tagasiside. Need riigid, kes pooldavad iseseisva protseduurimeetme loomist väidavad, et õiguskordade harmoneerimine võtaks liiga kaua aega ja/või on ebaselge, kas harmoneerimist nõudvad pingutused on õigustatud võrreldes võimalike eelistega, mis saadakse piiriülese pangakontode arestimismääruse protseduurist.¹²⁰ Liikmesriikidest vaid vähesed (näiteks Holland) ei toetanud eraldi instrumendi loomist. Vastuhääled tuginesid enamasti argumendil, et nende siseriiklik kord on piisavalt efektiivne.¹²¹ Autor leiab, et väheste siseriiklike meetmete toimimine ei vähenda Euroopa tasemel instrumendi, mis ühtlustaks liikmesriikide taset ja võlausaldajate olukorda, loomise vajadust.

Kuivõrd Euroopa pangakontode arestimise määrusega kehtestatakse uus ja iseseisev menetlus, mis võimaldab võlausaldajal takistada võlgniku vara ülekandmist või väljavõtmist kõigilt Euroopa Liidus asuvatelt pangakontodelt¹²², peaksid eelnõuga kavandatud muudatused tooma kaasa lahendused, mis muudavad tänase piiriülese nõuete täitmise võlausaldaja jaoks efektiivsemaks. Seejuures on siiski asjakohane analüüsida, kas arestimise määrus tagaks ka tegelikkuses alternatiivse meetmena nõude efektiivsema täitmise ja annaks täiendava võimaluse hetkel Euroopa Liidu õiguses eksisteeriva nõudele sissenõude pööramise efektiivsemaks läbiviimiseks, samuti selgitada, millised on määruse rakendamise tingimused ja võimalikud kaasnevad ohud.

1.3.2. Teabe hankimine pangakontode asukoha kohta

Määruse kavandatud uuendus Euroopa õigusruumis, mis lihtsustaks senist meetmete taotlemist, on kindlasti Euroopa pangakonto arestimise määruse eelnõu artiklis 17 sätestatud pangakonto kohta teabe hankimise taotluse tegemise võimalus, mis annab hagejale võimaluse Euroopa arestimismääruse taotluses taotleda täitmise liikmesriigi pädevalt asutuselt vajaliku teabe hankimist. Pädev asutus kasutab teabe hankimiseks kõiki asjaomases täitmise

¹¹⁹ Euroopa Komisjon. KOM(2011) 445 lõplik. Seletuskiri. 1.2.

¹²⁰ European Commission. Centre for Strategy & Services. 2011. P 93.

¹²¹ *Ibid.* P 93.

¹²² Euroopa Komisjon. KOM(2011) 445 lõplik. P 3.1.

liikmesriigis kättesaadavaid asjakohaseid ja mõistlikke vahendeid.¹²³ Nimetatud sätte kehtestamine peab silmas täitemenetluse kiirust ja võlausaldaja kaitse eesmärki, kohustades pädevaid ametiasutusi kaasa aitama piiriülese täitemenetluse efektiivsele täideviimisele ning lihtsustades oluliselt seniseid teabe hankimise võimalusi. Samas ei ole määruse eelnõu artiklis 4 mõistete osas täpsemalt lahti kirjutatud, kes on liikmesriigi pädev asutus ning kust saab määrust taotlev isik teavet liikmesriigi määratud pädeva asutuse kohta. Kuivõrd liikmesriikide siseriiklikud õiguskorrad ja riigi institutsioonide ülesehitus on erinevad, võib mõiste „pädev asutus“ osutada määruse taotlejale segadust tekitavaks. Määruse kehtestamise korral oleks asjakohane vastava võlausaldajale vabalt kättesaadava asutuste nimekirja koostamine.

Teabe hankimise taotlusega kaasneb mitmeid teisigi probleeme. Täpsustamist vajaks eelnõu regulatsioon võlgniku isikusamasuse kontrollimist võimaldavate andmete täpsustamise kohta päringu tegemisel.¹²⁴ Määruse eelnõus nõuab pangakonto olemasolu kontrollimiseks üksnes kostja nime ja aadressi, kuid samanimelisi isikuid võib andmebaasides olla kümneid, mistõttu ei pruugi olla arusaadav, kelle kohta on määrus tehtud.¹²⁵ Piisavalt üksikasjalik teave on vajalik, et pangal oleks võimalik oma klient tuvastada ja hoida ekslikust isikutuvastamisest tulenev arestimiste arv võimalikult väike.¹²⁶

Ilmselt oleks liigselt üksikasjalike andmete esitamise kohustuse panemine võlausaldajale ebamõistlik ja täiendavaks koormavaks asjaoluks piiriüleses sissenõudmises. Samas, võttes arvesse Eestis toimivat isikutuvastamise süsteemi mh isikukoodi alusel (krediitiasutuste seaduse¹²⁷ § 88 lg 6), Euroopa Liidu liikmesriikide õiguskordade ja praktikate erinevusi ning Euroopa Liidu kodanike koguarvu, võib tugevalt kahelda vaid võlgniku täpse nime andmise piisavuses. Ilmselt tuleks lisada isiku tuvastamiseks vähemalt ka isiku sünniaeg vältimaks tõsist ohtu võlgnike ja kolmandate isikute kaitse suhtes. Oluliste andmekaitsemeetmete rikkumiste vältimiseks peavad avalikustamise tingimused olema hoolikalt analüüsitud. Kuivõrd teavet antakse nimetatud juhul otse taotlevale hagejale (võlausaldajale), mitte täitevasutusele, peab võlausaldajale jääma põhjendatuse kohustus ning ametiasutusele andmete väljastamise kaalutusõigus.

Isiku tuvastamine vaid kostja nime ja aadressi näol tooks kaasa olukorra, kus üle-euroopaliseks menetluseks kehtestataks madalamad nõuded ja standardid, kui liikmesriikide

¹²³ *Ibid.*

¹²⁴ Riigikogu. Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse, millega luuakse Euroopa pangakonto arestimise määrus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades, eelnõu suhtes. 20.10.2011. Arvutivõrgus. Kättesaadav:

http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=dokumentide_detailid&pid=4d4c2051-b08d-6755-612e-2a732325b751& (01.02.2014), (Riigikogu. Eesti seisukohad. 2011). Lk 8.

¹²⁵ *Ibid.* Lk 5.

¹²⁶ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2006) 618 lõplik. Lk 5-6.

¹²⁷ Krediitiasutuste seadus – RT I 1999, 23, 349 ... RT I, 23.12.2013, 30.

siseriiklikes kordades kehtestatud on, mistõttu oleks välisriigi päringu tegijale küll mugavamad aga ka ebamäärasemad alused päringu tegemiseks. Võlgniku ühene identifitseerimine annab menetlusosalistele õiguskindluse ja väldib võimalikke eksitusi, täitemenetluse läbiviimise venimist, vaidlusi ja vastutust. Uute meetmete määrusega kehtestamisel tuleb arvesse võtta aga ka täpsustada siseriiklikku seadusandlust, sest hetkel liikmesriikides kehtivate erinevate isiku tuvastamise meetodite ja infotehnoloogiliste arengute erinevate tasemete tõttu ei tule kõne alla väheturvaliste standardite loomine ja kasutamine.

1.3.3. Pangakonto arestimise määruse andmine

Määruse eelnõus on leitud, et võlausaldajale tuleks võimaldada arestimismääruse taotlemist menetluse mis tahes etapil, mistõttu nähakse eelnõu artikliga 5 ette, et Euroopa menetlust saab kasutada kahte eri liiki juhtumite puhul: enne (eelnõu 1. jagu) ja pärast (eelnõu 2. jagu) sellise täitedokumendi saamist, mis on täitmisele pööratav pangakonto asukoha liikmesriigis.¹²⁸ Eelnõu sätestab alates 3. jaost üldsätted, mis kehtivad mõlema määruse variandi puhul. Alternatiivsetes menetlusetappides määruse taotlemise võimalus on autori arvates võlausaldaja kaitse aspektist tervitatav, andes menetluslikke valikuvõimalusi, säästes menetlusaega ning liigsete menetlusdokumentide koostamisest ja protseduuride läbimisest, mis pangakontodel olevate rahaliste vahendite kasutamise olemust arvesse võttes oleksid meetme eesmärgi täitmist pärssivad. Määruse eelnõu vajaks autori arvates täpsustamist 1. ja 2. jao artiklite mõistete osas, kuivõrd ka 2. jaos viidatakse täitedokumenti omavale võlausaldajale kui hagejale ja võlgnikule, kelle suhtes on jõustunud täitedokument, kui kostjale. Eelnõu vajaks täpsustamist kahe menetlusetapi eristamise osas.

Tõendamiskohustuse arestimismääruse saamiseks enne täitedokumendi olemasolu paneb eelnõu võlausaldajale, tagades sellega kostja huve. Eelnõu artikkel 7 sätestab Euroopa arestimismääruse tegemise tingimused, millega võlausaldaja peab tõendama, et tal on head väljavaated kohtuasja sisuliseks võitmiseks, st tema nõue on esmapilgul põhjendatud ja valitseb oht, et arestimismäärust tegemata nurjub hilisema kohtuotsuse täitmine, sest võlgnik võib oma vara kõrvaldada või ära raisata¹²⁹ ning, et tema nõue on kiireloomuline¹³⁰. Nimetatud tingimused on sarnased liikmesriikides seni ajutiste meetmete kohaldamiseks kehtestatuga. Liikmesriikide õigussüsteemide erinevuse tõttu tuleb hoolikalt uurida selle tingimuse täpset olemust, pidades silmas vajadust tasakaalustada võlausaldaja ja võlgnike

¹²⁸ Euroopa Parlament. Resolutsioonid. 2011. Soovitus 13.

¹²⁹ Euroopa Komisjon. KOM(2011) 445 lõplik. Seletuskiri. 3.1.2.

¹³⁰ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2006) 618 lõplik. Lk 5.

huve.¹³¹ Lisaks võib kohus nõuda, et võlausaldaja esitaks tagatise, et tagada võlgniku kantud kahjude hüvitamine juhul, kui määrus hiljem põhjendamatuna tühistatakse.¹³²

Eelnevast tulenevalt on nõude perspektiivikus ja põhjendatus ajutise meetme kohaldamiseks võetud Euroopa pangakonto arestimise määruse eelnõu koostamisel arvesse, kuid autor seab kahtluse alla, kas määruse andmisel analüüsitakse tingimuste täitmist kostja õigusi piisavalt arvestaval viisil. Näib, et Euroopa institutsioonid ei ole Euroopa pangakonto arestimise määruse ettepanekus analüüsinud võlgnikule kaasnevat võimalikku intensiivset riivet, mida on hagi tagamise abinõude puhul analüüsinud, nagu varasemalt magistritöös selgitatud, Eesti Riigikohus.¹³³ Analüüsi väiksem nõudlikkus Euroopa pangakonto arestimise määruse andmisel on siiski piiriülestes vaidlustes võlausaldajaid soosiv ning arvestades, et määruse eesmärk on lihtsustada nimetatud protsessi, võib tingimuste väiksem nõudlikkus olla õigustatud. Kuigi võlausaldaja seisukohast on pangakontode arest täitemenetluse läbiviimist tõhustav meede, nõustub autor siinkohal Riigikohtu selgitustega võlgniku riive osas, kuivõrd kaasnevad kohtuvaidlused võivad venitada vaidluste lahendamist ning pärssida täitemenetluse läbiviimise kiirust.

Euroopa pangakonto arestimise määruse eelnõu artikkel 7 lg 2 aga sätestab, et kui hageja kasuks ja kostja kahjuks on juba tehtud rahasumma maksmist käsitlev kohtuotsus, kohtulahend või ametlik juriidiline dokument, mis on päritoluliikmesriigis täitmisele pööratav ja mida tuleb Euroopa Liidu kohaldatava õiguse kohaselt täitmise liikmesriigis tunnustada, peetakse lõike 1 punktis a sätestatud tingimust täidetuks.¹³⁴ Omades jõustunud täitedokumenti võib lõikes 1 nimetatud kohustuste täitmine muutuda võlausaldajat liigselt koormavaks, mistõttu tagab eelnõu täitedokumenti omavale võlausaldajale kohese kaitse ilma täiendava tõendamiskoormiseta. Kuivõrd piiriülene täitemenetlus on juba oma olemuselt eelduslikult keerukam, kulukam ja aegavõtvam protsess ning arvestades võlausaldaja poolt läbitud kohtumenetluse rohkelt ressursse nõudvaid etappe, on säte õigustatud ja vajalik jõustunud täitedokumenti omavate sissenõudjate õiguste efektiivseks kaitseks.

1.3.4. Pangakonto arestimise määrus liikmesriigi pangas

Määrus kehtestab ka nõuded arestimismääruse kättetoimetamiseks pangale. Menetluses peavad olema tasakaalus võlausaldaja huvi, et edastamine toimuks kiiresti, ning

¹³¹ *Ibid.* Lk 5.

¹³² Euroopa Komisjon. KOM(2011) 445 lõplik. Seletuskiri. 3.1.2.

¹³³ RKTkm 03.03.2010, 3-2-1-10-10, p 12 ja 13. RKTkm 10.01.2011, 3-2-1-133-10, p 16 RKTkm 20.03.2013. 3-2-1-135-12, p 16.

¹³⁴ Euroopa Komisjon. KOM(2011) 445 lõplik.

võlgniku ja panga huvi, et põhjendamata arestimisi oleks võimalikult vähe.¹³⁵ Määruse eelnõu kohaselt toimub dokumentide edastamine teise riiki vastavalt Nõukogu määrusele nr 1393/2007¹³⁶, milles on sätestatud pangakonto arestimismääruse edastamine kohtust otse pank posti teel võrdlemisi kiiresti. Siiski tuleks kaaluda ka elektrooniliste sidevahendite kasutamist, et edastamist veelgi kiirendada ning hinnata, millise mehhanismiga tagada vajalik edastamise turvalisus, andmekaitse ja pangasaladuse piisav tase.¹³⁷

Kuivõrd Eesti tugineb tänases õigusalas asjaajamises muuhulgas suuresti E-toimiku veebipõhisele infosüsteemile, kuhu on koondatud menetluste dokumendid, nendega seotud toimingud, muu andmestik ja protsessid¹³⁸, näib käesoleva töö autorile, arvestades arestimismääruse kiireloomulist olemust, ainuvõimalusena täitemenetluse efektiivsemaks muutmise aspektist süsteemi kehtestamine elektroonilisel baasil. Siiski tuleb arvestada liikmesriikide oluliselt erinevat taset elektrooniliselt autentsetes teabevahetuses, mistõttu nõustub autor võimalusega määruse edastamiseks alternatiivsetel viisidel, eelistades seejuures võimalusel elektroonilisi sidevahendeid.

Juhul, kui pangakontode arestimise määrus on toimetatud pank, kohustab eelnõu artikkel 26 pank arestimismääruse viivitamata peale kättesaamist täitma. Seetõttu on võlgniku kaitse seisukohast äärmiselt oluline reguleerida eri liikmeriikide eri pankades samaaegselt tehtavad arestimised. Määruse eelnõu artikliga 19 on pandud võlausaldajale kohustus teatada arestimismääruse taotlemisel kõikidest kostja vastu taotletud kaitsemeetmetest. Artikkel 28 kohustab võlausaldajat vabastama mitme pangakonto arestimise korral kõik kontodel olevad summad, mis ületavad Euroopa arestimismääruses nimetatud summat. Vabastamine toimub asjaomase täitmise liikmesriigi pädeva asutuse kaudu. Artiklite 26, 19 ja 28 koosmõjust tulenevalt näib autorile, et määruse eelnõuga ei ole kontode arestimise vabastamine reguleeritud võlgniku kaitset piisavalt tagaval määral, sest sõltub liigselt võlausaldajapoolsest initsiatiivist.

Kuigi määruse eelnõu sätestab 4. peatükis võlgnikule õiguskaitsevahendid määruse vaidlustamiseks, peaks määruse eelnõu kehtestama kontode ülemäärase arestimise järelevalve pädeva asutuse või kohtu poolt või lubama arestimisakti täitmise nõude ulatuses vaid pangas, kus on nimetatud summad olemas. Eeltoodust tulenevalt leiab autor, et määruse eelnõu vajaks

¹³⁵ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2006) 618 lõplik. Lk 8.

¹³⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1393/2007, 13.november 2007, kohtu- ja kohtuvälise dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (dokumentide kättetoimetamine), millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1348/2000, ELT L 324, 10.12.2007, lk 79-120.

¹³⁷ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2006) 618 lõplik. Lk 8.

¹³⁸ Registrate ja Infosüsteemide Keskus. E-Toimik. Ametlik veebilehekül: <http://www.rik.ee/et/e-toimik> (05.04.2014)

täiendavat analüüsi pangakontodel asuvate ülemääraste summade aresti alt vabastamise osas, kuivõrd võlausaldaja jaoks võib kujuneda soodsaks hoida pangakontosid kinni võimalikult laiaulatuslikult.

1.3.5. Pangakonto arestimise määrus kui ajutine meede

Siiani on pangakontod olnud täitemenetluse protsessi osa arestimismeetmete rakendamise näol, mitte niivõrd kaitsva meetmena.¹³⁹ Euroopa pangakonto arestimise määruse eesmärk on pakkuda üksnes kaitset, st võlgniku pangakonto blokeeritakse, kuid see ei võimalda võlausaldajale raha välja maksta¹⁴⁰ ega tohiks anda võlausaldajale mingisugust omandiõigust vara üle.¹⁴¹ Euroopa Liidus piiriüleselt taotletavad meetmed peavad olema ajutised selles mõttes, et need ei määra ette kindlaks vaidluse õiguslikke või faktilisi asjaolusid ega neutraliseeri põhiküsimuses hiljem langetatava otsuse tagajärgi.¹⁴²

Eelnevast tulenevalt sätestati määruse eelnõu artiklis 26, et Euroopa arestimismääruse saanud pank täidab määruse viivitamata pärast kättesaamist, tagades, et arestimismääruses nimetatud summat ei kanta üle, kõrvaldata ega võeta välja pangakontolt. Seega on meetme üldeesmärk ajutise arestimise näol täitedokumendi saamisele eelnevas menetlusetaapis kindlustada õigustamatu arestimise korral raha püsimise kontrol seejuures kahjustamata lõplikult ka võlgniku õigusi. Raha ajutine arestimine tagab tasakaalustatuse menetluspoolte õiguste vahel, kaldumata eelistatult kummalegi poole ning säilitades faktilise ja õigusliku olukorra. Samuti annab see võlausaldajale kindluse vara säilimise osas, mistõttu võimaliku täitemenetluse läbiviimise venimise korral on arestitud vara näol võlausaldajal garantii nõude rahuldamiseks.

Samas ei taga nimetatud säte raha reaalselt ülekandmist võlausaldajale, kellel juba on täitedokument olemas eelnõu artikkel 14 mõttes, mistõttu ei oma määrus võlausaldaja jaoks täitmise efektiivsuse eesmärki. Seetõttu võib kahelda määruse kehtestamisega võlausaldajatele piiriülese täitemenetluse tõhustamise piisavuses ning määruse eesmärgi täitmises praktikas. Täitedokumenti omavale võlausaldajale on määrusest praktikas reaalselt kasu vaid juhul, kui määrusega tagatakse ka finantsvahendite tegelik ülekandmine.

¹³⁹ European Commission. Centre for Strategy & Services. 2011. P 71-72.

¹⁴⁰ Euroopa Komisjon. KOM(2011) 445 lõplik. Seletuskiri. 3.1.

¹⁴¹ Euroopa Parlament. Resolutsioonid. 2011. Soovitus 11.

¹⁴² Kuurberg, M. Ajutiste meetmete kohaldamine Euroopa Kohtus. – Juridica 2007/IX. Lk 629.

1.3.6. Pangakonto arestimise määruse *ex parte* menetlus

Kuigi komisjoni soovi loobuda *ex parte* meetmete piiramisest ei rahuldatud Brüssel I (parandatud) määruses, on juhul, kui Euroopa pangakontode arestimise määrus võetakse vastu, võlausaldajate täiendavat kaitset tagavad „üllatusmeetmed“ pangakontode arestimise näol rakendatavad. Eelnõu artikkel 10 sätestab järgmist: „Enne Euroopa arestimismääruse tegemist kostjat taotlusest ei teavitata ja ära ei kuulata, välja arvatud juhul, kui hageja nõuab teisiti.“ Reguleerimise kehtestamisele eelnevalt peab läbi analüüsima, kas *ex parte* kaitsemeetme reguleerimine on piiriülelises põhjendatud, arvestades just võlausaldaja ja võlgniku õigustatud huve.

Taotluse suuline arutamine ja sellest võlgnikule teatamine enne pangakonto arestimismääruse täitmist võib kahjustada eesmärki hoida ära raha ülekandmist võlausaldaja huvide vastaselt ja tagada meetme „üllatuslikkus“. Niisugusel juhul teavitatakse võlgnikku arestimise ajal ja talle antakse võimalus pangakonto arestimist vaidlustada.¹⁴³ Meetmete „üllatuslikkus“ on töö autori arvates just see, mis tagaks arestimismääruse tegeliku eesmärgi tagamise ja määruse toimimise praktikas. Kuna eelnõu üks eesmärkidest on takistada vara varjamist ja ülekandmist kontodele, mille kohta sissenõudjal ei ole informatsiooni, ei ole otstarbekas võlgnikku eelnevalt teavitada ning *ex parte* menetlus on lahutamatu osa arestimismäärusest. Kui korraldus antakse ilma eelteateta, tuleks kostjale saata ametlik teade ja kogu teave, mis on vajalik korralduse vaidlustamise ettevalmistamiseks viivitamatult pärast täideviimist¹⁴⁴ ning see täidab tasakaalustavat eesmärki võlgniku õiguste kaitse seisukohast.

Juhul, kui esitatud avaldus vastab nõutud tingimustele, peaks olema võimalik seda positiivselt lahendada ka ilma võlgnikku ära kuulamata ning juhul, kui ilmnevad asjaolud, mis selle kahtluse alla seavad, tuleks nõuda võlausaldajalt täiendavaid andmeid või jätta taotlus rahuldamata.¹⁴⁵ Sellist taotluse lahendamise võimalust ja *ex parte* menetluse kooskõla Eesti õigusega on käsitlenud Riigikohus lahendis 3-2-1-127-06, milles konstateeris, et TsMS § 384 lg-st 1 ei tulene kohtu kohustust enne hagi tagamise avalduse lahendamist kostja ära kuulata. Samuti ei sätesta seda kohustust kohtule TsMS § 384 lg 3, mis sätestab kohtu õiguse ("kohus võib") kostja eelnevalt ära kuulata.¹⁴⁶ Eeltoodust tulenevalt on pangakonto arestimise määruse *ex parte* menetluse lahendus kooskõlas kehtiva Eesti siseriikliku õiguskorraga. Olenevalt konkreetse kaasuse asjaoludest ei pruugi esineda vajadust võlgniku eelnevaks ära kuulamiseks ning kahtluse korral peaks tõendama vastupidist. Nii on võlausaldaja kaitseks tagatud kiirem

¹⁴³ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2006) 618 lõplik. Lk 5.

¹⁴⁴ *Ibid.* Soovitus 12 B.

¹⁴⁵ Riigikogu. Eesti seisukohad. 2011. Lk 6.

¹⁴⁶ RKTkm 14.02.2007, 3-2-1-127-06, p 11.

menetlus ning kuivõrd *ex parte* meetmete saamine on siiani üle-euroopaliselt piiratud, on pakutud lahendus uudne ja vajalik.

1.3.7. Pangakonto arestimise määruse mõju võlgnikule

Ühtlasi kerkib kindlasti küsimus määruse võimalikust mõjus võlgnikule. Pangakonto arestimine on erandlik ja võlgnikku äärmiselt koormav meede – arestimise läbi kaotab võlgnik võimaluse kasutada vahendeid pangakontol, mis võib tekitada võlgnikule rahalisi raskusi tema igapäevasel majandamisel või koguni maksejõuetust,¹⁴⁷ mistõttu on oluline, et menetluses arvestatakse võlgniku ja võlausaldaja huvisid tasakaalustatult.¹⁴⁸

Mõju võlgnikule on Eestis rõhutanud ka Riigikohus tsiviilasjas nr 3-2-1-133-10¹⁴⁹, kus leiti, et hagi tagamise korras kostja konto arestimine vaidluse ajaks võib erakordselt intensiivselt riivata kostja majandustegevust ja toimetulekut, mistõttu on TsMS § 378 lg 4 esimesest lausest lähtudes pangakonto arestimine mõistlik üldjuhul vaid siis, kui see kostjat ebamõistlikult ei koorma. Riigikohus rõhutas eelnimetatud lahendis, et võimalusel tuleks eelistada käibevahendite kasutamist vähem piiravaid tagamise vahendeid (nt kohtulikku hüpoteeki) ja konto arestida üksnes juhul, kui alternatiivset mõistlikku võimalust ei ole ja hagi tagamata jätmisega võib kaasneda oluline oht kohtulahendi täitmisele. Seetõttu on määruse eelnõu artiklites 34 ja 35 sätestatud nii ajutise meetme kui täitemenetluse arestimistoimingu osas võlgniku/kostja õiguskaitsevahendid, vaidlustamaks pangakonto arestimist ja taotlemaks arestimismääruse piiramist, peatamist või lõpetamist. Lisaks on menetlusosalistele tagatud edasikaebamise õigus, mis võlgniku õigusi tasakaalustavalt on reguleeritud määruse eelnõu artikli 37 kohaselt siseriikliku õigusega.

Määruse eelnõuga kehtestatav meetme puhul esineb võlgniku õiguste riive võimalus, mistõttu on määruse eelnõus ette nähtud vastavad õiguskaitsevahendid. Siiski võib võlgniku õiguste riive kesta üle kuu aja, sest õiguskaitsevahend edastatakse pärast kohtule kätte toimetamist veel hagejale (artikkel 35 lg 6), misjärel otsustatakse taotluse põhjendatus ning seejärel tehakse 30 päeva jooksul pärast taotluse hagejale kättetoimetamist otsus määruse tühistamise või muutmise kohta (artikkel 35 lg 7). Eelnev menetlusaeg võib autori hinnangul võlgniku õiguste intensiivse riive korral võlgnikku ebamõistlikult koormata, arvestades, et mitme eri liikmesriigi pangakonto samaaegne rahaliste vahendite kasutamise blokeerimine segab oluliselt võlgniku igapäevaelu või majandustegevust.

¹⁴⁷ Riigikogu. Eesti seisukohad. 2011. Lk 6.

¹⁴⁸ *Ibid.* Lk 6.

¹⁴⁹ RKTkm 10.01.2011, 3-2-1-133-10, p 16.

1.3.8. Euroopa pangakontode arestimise määrus kui alternatiiv Brüssel I (parandatud) määrusele

Arvestades kiire tegutsemise vajadust ja asjaolu, et kõnealuse vahendi eesmärk on üksnes pakkuda kaitset, on Euroopa pangakonto arestimise määruse eelnõusse lisatud artikkel 23, mille kohaselt ühes liikmesriigis vastavalt artikli 6 lõikele 2 ja artikli 14 lõikele 1 tehtud Euroopa arestimismäärust tunnustatakse ja täidetakse teistes liikmesriikides automaatselt, ilma et selleks oleks vaja täitemäärust ja ilma tunnustamise vaidlustamise võimaluseta.¹⁵⁰ Kui korraldus on saadud enne võlga kinnitavat kohtuotsust, peaks see olema täidetav kõikjal Euroopa Liidus minimaalselt vajalike vahemeetmete abil. Kui aga korraldus on saadud pärast võlanõuet kinnitavat kohtuotsust, siis peaks see olema täidetav kõikjal ELis, ilma mis tahes vahemeetmeteta.¹⁵¹ Kuna määruse eesmärgi täitmiseks on vajalik nõude tagamise abinõu kiire ja takistusteta piiriülene rakendamine, aitab formaalsusteta tunnustamine seda eesmärki kõige paremini saavutada.¹⁵²

Seega annaks sarnaselt harmoniseeritud menetlustele Euroopa maksekäsu ja Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse näol ka Euroopa pangakontode arestimise määrus automaatselt kogu Euroopas täidetava määruse. Nimetatud regulatsioonid ei ole suunatud üksnes tunnustamise ja täidetavaks kuulutamise kaotamisele, aga täidavad iseseisvat eesmärki tagamaks ligipääs õigusele ühetaolise juurdepääsu loomisega piiriüleises menetluses.¹⁵³ Õiguskirjanduses on leitud, et sisuliselt ei too kavandatav määrus aga Eesti kohtutele juurde ühtegi lisavõimalust, sest kehtiva TsMS § 382 lõike 3 alusel saavad Eesti kohtud ka enne Euroopa pangakonto arestimise määruse jõustumist Eesti pankades asuvate panga arvetega seoses hagnosis tagada, isegi kui põhivaidlus allub mõnele teisele Euroopa Liidu liikmesriigi kohtule.¹⁵⁴

Kehtivas Brüssel I määruse artiklis 38 nähakse ette täidetavaks kuulutamise protsess ning artikliga 31 võimalus taotleda siseriiklike seadustega ette nähtud ajutisi meetmeid ning vastavalt artikkel 34 p-le 2 ei tunnustata tagaseljatehtud otsuseid. Üks Brüssel I määruse artikli 47 aspekt on, et see võimaldab võlausaldajal taotleda kaitsemeetmeid mitmes erinevas liikmesriigis, kus asub või võib asuda võlgniku vara, ning seejärel jätkata vastavas riigis otsuse täidetavaks kuulutamise protsessiga. Eelnimetatu võib kujuneda raskeks, kui vara

¹⁵⁰ Euroopa Komisjon. KOM(2011) 445 lõplik.

¹⁵¹ Euroopa Parlament. 2009/2169(INI), (2012/C 377 E/01). Soovitus 9.

¹⁵² Riigikogu. Eesti seisukohad. 2011. Lk 7.

¹⁵³ Kramer, X. E. 2013. P 351.

¹⁵⁴ Lepik, G., Torga, M. 2013. Lk 747-748.

asukoht on ebaselge.¹⁵⁵ Kuivõrd kehtiv Brüssel I määrus on adresseeritud täidetavaks kuulutamisele ning arvestades eeltoodud õigusnormides kehtestatud, kaotataks seega Euroopa pangakontode määrusega oluline vaheetapp otsuse täitmise reaalsel läbiviimisel. Kuigi sisuliselt ei pruugi Euroopa pangakonto arestimise määrus anda kohtutele lisavõimalusi, oleks määrus põhjendatud kõigi liikmesriikide sissenõudjate õiguste kaitse seisukohast, tagades ilmselt ajalise võidu, koormates sissenõudjat menetluslikus asjaajamises vähem ning andes liikmesriikide võlausaldajatele üle-euroopalise instrumendina võrdse võimaluse olenemata siseriiklikus õiguskorras kehtestatud.

Samas nähakse ka uue, Brüssel I (parandatud) määruse artikliga 39 ette tunnustamise ja täidetavaks kuulutamise protsessi kaotamine. Luba kaasata otsuse täitmisele kaitsemeetmeid, mis on ette nähtud taotluse saanud liikmesriigi õigusega, kes on pädev asja sisuliseks arutamiseks (artikkel 35) ning *ex parte* otsuste välistamine (artikkel 45 lg 1 p b), jäi siiski samaks varasema Brüssel I määrusega. Kuigi nimetatud säte annab loa rakendada liikmesriigi kohalikke lubatud ajutisi meetmeid, mistõttu peaks võlausaldajale olema võimaldatud ka kohalike pangakontode arestimise taotluse tegemine, jääb taotletavate meetmete efekt piiratuks taotluse saanud kohtu liikmesriigi territooriumiga.¹⁵⁶

Võib öelda, et piiriülese efekti näol annab Euroopa pangakontode arestimise määrus uuele, Brüssel I (parandatud) määrusele lisaks täiendava võimaluse piiriüleseks täitmiseks. Kuigi pangakonto arestimise eesmärk on saavutatav ka Brüssel I (parandatud) määrusega kaitsemeetmete taotlemisel, jääb *ex parte* meetmete täitmine Brüsseli määruse abil ka edaspidi muude meetmetega võrreldes piiratumaks, mistõttu oleks pangakontode arestimise määrus alternatiivne võimalus. Autori seisukohast on ajutiste meetmete suhtes ilma erimenetluseta piiriülese täitmise välistamine asjakohane, kuivõrd siseriiklikud regulatsioonid näevad ette erisulised meetmed, mistõttu pole meetmed üle-euroopaliselt õiguslikult selge sisuga. Erimenetluseta ja ilma tunnustamise vaidlustamise võimaluseta ühtse ja standardse pangakontode arestimise määruse kehtestamine on aga võimalik, sest arestimismeetme peamised aluspõhimõtted, nagu käesoleva töö peatüki 1.2. alapeatükkides järeltõlgitud, on liikmesriikides samad.

Samuti omab määruse eelnõu sarnaselt Euroopa maksekäsu ja Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlustele eraldi menetlusetappide välistamine tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise näol kahtlemata võlausaldajate seisukohast menetlust tõhustavat toimet aja- ja rahaliste ressursside kokkuhoiu näol ning täiendaks kehtivat rahvusvahelist õigust puuduva nõude realiseerimist hõlbustava õigusaktina. Samuti leiab töö autor, et määruse loomise eelis

¹⁵⁵ Magnus, U., Mankowski, P. 2007. P 678.

¹⁵⁶ Kramer, X. E. 2013. P 362.

oleks lisaks eelnevale ka suurema õiguskindluse loomine kui ainult Brüssel I määruse redigeerimine, garanteerides kindla piiriülese siduva ja standardse meetme, mis ei ole sõltuvuses teise liikmesriigi siseriiklikust õigusest ning mille tingimused on võlausaldajale selgemad ja tagajärjed ettenähtavamad. Kuivõrd piiriülene täitemenetlus hetkel takerdub enim liigse asjaajamise ja bürokraatia taha, on Euroopa pangakonto arestimismääruse automaatne tunnustamine ja täitmine kauaoodatud ja vajalik meede, hõlbustamaks võlausaldajate piiriülest varale sissenõude pööramist tsiviil- ja kaubandusajades.

Samas on liikmesriikide seisukohast puuduseks instrumendi keerukam ja aeganõudvam tutvustamine kui Brüssel I määruse täiendamine¹⁵⁷, mis on käesoleva magistratöö tegemise ajaks juba võetud vastu. Euroopa pangakonto arestimise määruse regulatsiooni kehtestamisega võivad pangad seista silmitsi oluliselt suureneva töökoormuse ja kulutuste ning võimaliku täiendava vastutusega. Seetõttu kahtlevad osad liikmesriigid, kas uus Euroopa protseduuriline menetlus on parem kui hetkel olemasolev.¹⁵⁸ Samuti peab kaaluma märkimisväärset investeeringut tutvustamiseks kohtutele uusi protseduure. Need kulutused saaks ilmselt suuremal määral kompenseeritud Euroopa Komisjoni vahenditest koheselt pärast muudatuste vastuvõtmist.¹⁵⁹

Võimalikud kulutused, investeeringud ja vastutus on aktuaalne muuhulgas määruse elektroonilisel kasutamisel, mis pikemas perspektiivis küll lihtsustab ja kiirendab menetlust ning vähendab kulusid, kuid autor rõhutab, et arvestades liikmesriikide erinevat arengut just infotehnoloogiliselt nõuab elektroonilisele määruse edastus- ja kasutusviisile üleminek olulisi investeeringuid. Seetõttu oleks asjakohane kaaluda ja analüüsida võimalike kulutuste ja investeeringute suhet võrreldes juba kehtestatud Brüssel I (parandatud) määrusega.

Arvestades eeltoodut ning eelnevates alapeatükkides järeldatut, muuhulgas, et määruse eelnõu ei taga raha reaalselt ülekandmist võlausaldajale, kellel juba on täitedokument olemas eelnõu artikkel 14 mõttes, võib järeldada, et põhiline määrusega saavutada tahetav tulemus on võimalik ka Brüssel I (parandatud) määrusega. Määruse praktiline reaalne kasu seisneks lisaks avalikustamiskohustusele ja ilma erimenetlusteta määruse saamisele ka finantsvahendite tegelik ülekandmises, mis ei ole siiski antud eelnõu eesmärk. Euroopa pangakontode arestimise määrus annaks täiendava ja efektiivse võimaluse kehtivale Euroopa Liidu regulatsioonile piiriülese nõude tagamiseks esialgse õiguskaitseks. Siiski on tulemus tulevikus saavutatav ka Brüssel I (parandatud) määrusega, sest tegelikkuses nõude efektiivsem reaalne täitmine ei ole saavutatav täitedokumendi omavale võlausaldajale.

¹⁵⁷ European Commission. Centre for Strategy & Services. 2011.). P 111.

¹⁵⁸ *Ibid.* P 111.

¹⁵⁹ *Ibid.* P 107.

Meetme kehtestamine oleks põhjendatud täitemenetluse efektiivsuse tõstmise eesmärgil, kui eelnõusse lisataks säte raha reaalsest ülekandmisest täitedokumenti omavale võlausaldajale.

2. Täitemenetlus vara avalikustamise meetme abil

2.1. Euroopa Liidu liikmesriikides kehtestatud vara avalikustamise meetmed

Varale sissenõude pööramisel tagab enamikes Euroopa liikmesriikide õiguskordades muude täitetoimingute tegemise võimaluse kõrval menetluse efektiivsust võlgniku vara avalikustamise kohustus. Käesolevad peatükid selgitavad võrdleva analüüsi käigus välja, milliste aluspõhimõtetega on liikmesriikides Eesti, Rootsi, Soome, Saksamaa ja Holland reguleeritud informatsiooni saamine võlgniku vara kohta, mille põhjal saab teha järeldusi, kas need on täitemenetluse efektiivsuse seisukohast tõhusad ning kas esineb vajadus kehtestada rahvusvahelisel tasandil meede üle-euroopalise vara nimekirja ehk deklaratsiooni näol.

Eesti seadus näeb kohtutäituri töö kergendamiseks ette võimaluse nõuda võlgnikult vandega kinnitatud vara nimekirja esitamist, kui on alust eeldada, et selle meetodi kaudu võib saada täiendavat informatsiooni.¹⁶⁰ Tagamaks kohtutäiturile tõeste andmete saamise võlgniku vara kohta, on TMS 5. peatüki sätete alusel võimalik nõuda võlgnikult vara nimekirja koostamist ja vande andmist. Sarnaselt Eestile, võivad ka Rootsi¹⁶¹, Saksa (tsiviilkohtumenetluse seadustik § 807) ja Soome (täitemenetluse seadustik 3. peatükk § 52) kohtutäituri kohustada võlgnikku andma vara deklaratsiooni ja kinnitama informatsiooni õigsust kirjalikult vandega.

Ainsana analüüsitavatest liikmesriikidest Hollandis, kuid Euroopas näiteks ka Belgias, Itaalias, Luksemburgis ei ole võlgnikul vara deklaratsiooni esitamise kohustus.¹⁶² Euroopa Komisjon on seda selgitanud asjaoluga, et võlgniku vara deklaratsioon sarnaneb täitmisele pööramisega otse võlgniku isiku suhtes, mille eest võib karistada vangistusega.¹⁶³ Täiendav põhjus leiti deklaratsiooni õiguslikust laadist, mida võib pidada tõendite kogumiseks, eelkõige siis, kui deklaratsioon tehakse täitevkohustus asja suulisel arutamisel ning kuna enamikus

¹⁶⁰ Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura, 2010. Lk 41.

¹⁶¹ European Commission. European Judicial Network in civil and commercial matters. Transparency of debtor's assets on the basis of an enforceable title. Available: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/transparency_basis_title_en.pdf 30.03.2014, (European Commission. Transparency of debtor's assets. *Sine anno.*)

¹⁶² *Ibid.*

¹⁶³ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 11.

romaanikeeli kõnelevates liikmesriikides on täitevasutused kohtusüsteemist selgelt eraldatud, võidakse sellist tõendite kogumist pidada täitevstruktuuridega kokkusobimatuks.¹⁶⁴

Juhul, kui vara avalikustamise kohustus on vara nimekirja andmise moel ette nähtud, on liikmesriikides erinevalt reguleeritud ka selle andmise kord. Mõningates liikmesriikides koostatakse võlgniku vara deklaratsioon tunnistuse vormis täitevkohtu ees. Võlgnikku võib ka ristküsitleda ja võlgnik peab esitama oma vara kohta dokumentaalsed tõendid.¹⁶⁵ Nii võib ka kohtutäituri või sissenõudja taotlusel Eesti kohus kohustada võlgnikku allkirjastatud vandega kinnitama kohtutäiturile vara kohta esitatud andmete õigsust (TMS § 61). Muudes liikmesriikides koostatakse võlgniku vara deklaratsioon kohustuslike vormide täitmise teel (nt Saksamaal ja Rootsis) ning seal ei peeta võlgniku vara deklaratsiooni tõendiks, vaid pigem asjaolude uurimiseks täitevasutuse poolt.¹⁶⁶ Menetluse kiiruse tagamise eesmärgil on autori seisukohast tõhusam koostada vara deklaratsioon kohtutäituri büroos, mitte kohtus. Kohtumenetlusega sidumine võib tuua olulise ajalise viivituse täitemenetluses. Kohtutäituri küsitlemisel antud vara deklaratsioonil võiks liikmesriikides olla kohtus antud deklaratsiooniga samaväärne tähendus. Samas on kohtusse tulemise alternatiivne kohustus võlgnikku distsiplineeriv ja võlausaldajat kaitsev sunnimeede.

Mõningate liikmesriikide tava kohaselt (näiteks Saksamaal) ei piirata võlgniku vara deklaratsiooni territoriaalsuse põhimõttega – kohustus ei ole piiratud tema asukohajärgses riigis asuva varaga, vaid võlgnik peab avalikustama ka välismaal asuva vara.¹⁶⁷ Nimetatud nõue on põhjendatud, sest kuigi kohtutäituri volitused võivad olla piiratud riigi territooriumiga, on arvestades tänapäevast Euroopa vaba turgu ning liikumisvabadust võlausaldaja kaitse aspektist oluline teada ka välismaal asuvat vara, mis võimaldaks vajadusel teha vastavaid täitetoiminguid. Ka Eesti täitemenetluse seadustiku asjakohaste sätete sõnastus ei piira vara avalikustamise kohustust vaid Eesti territooriumil asuva varaga, sätet tõlgendatakse laialt, täitemenetluse tõhusust silmas pidades.

Samuti on vara nimekirja koostamiseks liikmesriikide praktikas kaks erinevat vormi. Esimese vormiga nõutakse võlgnikult kogu vara avalikustamist, teise vormiga piiratakse tema kohustust varaga, mis on piisavad võlausaldaja nõude rahuldamiseks.¹⁶⁸ Võlgniku kaitse tagamise seisukohast oleks võlgniku huve vähem riivav teine vorm, kuid võlausaldaja, kellel võib nimetatud võlgniku vastu ka täiendavaid nõudeid tekkida või kelle täitemenetlusega võivad teises sissenõudjad ühineda, huvides on võlgniku kogu vara avalikustamine.

¹⁶⁴ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 11.

¹⁶⁵ *Ibid.* Lk 10.

¹⁶⁶ *Ibid.* Lk 10.

¹⁶⁷ *Ibid.* Lk 12.

¹⁶⁸ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 10.

Menetluse tõhusus silmas pidades võib töö autori arvates olla asjakohasem kogu vara avalikustamise nõue. Huvide konflikt on Eestis lahendatud TMS §-ga 60, mille kohaselt on võlgnik kohustatud esitama kohtutäituri nõudel oma vara, sealhulgas ka kohustuste nimekirja, ning vara, mida ei või arestida, tuleb vara nimekirjas märkida üksnes juhul, kui eeldatavalt on võimalik vara asendusarestimine. Eesti õiguskord on seega tasakaalustanud võlgniku huvid, kohustades võlgnikku avalikustama kogu arestitavat vara.

Eestis registreerib kohtutäitur vande ja sellega seonduva täitemenetlusregistris, kust saavad vastavaid andmeid kasutada ka teised kohtutäiturid, samuti saavad andmetega tutvuda sissenõudjad, uurija, võlgnik ning muud isikud kohtumääruse alusel.¹⁶⁹ Nii on ka Soome täitemenetluse algatamist taotlenud võlausaldajal¹⁷⁰ ja Rootsi võlausaldajal õigus tutvuda kohtutäituri käsutuses olevate materjalidega, sh vara deklaratsiooniga¹⁷¹. Saksamaal on õigus saada informatsiooni kohtutäituril, täitevametil kui ka võlausaldajal.¹⁷² Vara avalikustamise kohustusega liikmesriikides on võimaldatud seega ka deklaratsiooniga tutvumine, mis viitab võlgniku vara läbipaistvuse ja võlausaldaja kaitse tagamisele.

Liikmesriikide õiguskordade aluspõhimõtetes võlgniku vara avalikustamise aluspõhimõtetes esineb teatud erinevusi, mis selgitab üle-euroopaliselt ühtse täitemenetluse regulatsiooni kehtestamise senist võimatust. Üldise üle-euroopalise võlgniku kohustamise võimalikkus sõltub ka avalikustamise muudest tingimustest, mida analüüsib magistritöö alljärgnevalt.

2.2. Vara avalikustamise meetmete tingimused

Eeltingimused võlgniku vara avalikustamise taotlemiseks on liikmesriikides sarnased. Kõikides liikmesriikides taotleb deklaratsiooni võlausaldaja.¹⁷³ Tavaliselt taotletakse deklaratsiooni vaid pärast ebaõnnestunud katset varale sissenõuet pöörata või olukorras, kus selline katse tõenäoliselt ebaõnnestuks¹⁷⁴ või kui senised täitetoimingud ei ole tulemust andnud¹⁷⁵ (nt Saksamaal). Rootsi kohtutäitur võtab võlgnikuga ühendust juhul, kui võlgnik ei maksa võlga vabatahtlikult ära.¹⁷⁶

¹⁶⁹ A. Alekand. Täitemenetlusõigus. Juura. Tallinn 2010. Lk 41.

¹⁷⁰ European Commission. Transparency of debtor's assets. *Sine anno*. Finland.

¹⁷¹ *Ibid.* Sweden.

¹⁷² *Ibid.* Germany.

¹⁷³ European Commission. Transparency of debtor's assets. *Sine anno*.

¹⁷⁴ *Ibid.*

¹⁷⁵ European Commission. Enforcement of judgements. Germany. Kättesaadav internetis:

http://ec.europa.eu/civiljustice/enforce_judgement/enforce_judgement ger_en.htm (28.03.2014).

¹⁷⁶ Kronofogden. Information about the activities of the Swedish Enforcement Authority. Arvutivõrgus. Kättesaadav:

Deklaratsiooni esitamist nõutakse üldjuhul menetluse algetapis, et võimaldada täitevasutustel saada vajalikku teavet varakult ning ebaõnnestunud varale sissenõude pööramise katset ei ole eeltingimuseks seatud.¹⁷⁷ Vara deklaratsiooni võib Soomes nõuda täitemenetluse algatamisest alates¹⁷⁸ ning niisamuti ei ole Eesti TMS §-des 59 jj sätestatud vara nimekirja nõudmiseks tähtaega. Ka töö autor nõustub deklaratsiooni nõudmisega täitemenetluse alustamise järgselt, mitte pärast tehtud täitetoimingute ebaõnnestumist, võimaldades hoida kokku menetluse aega, olles võlausaldajale efektiivsem ning andes kohtutäiturile kaalutusõiguse otsustada, millises järjekorras täitetoiminguid teha. Nimetatud õigus peaks jääma täitevametnikule, kes on pädevaim otsustama, milline täitetoiming võimaldaks konkreetsetes menetluses rahuldada nõude kõige tulemuslikumalt, s.o kiiremini, tõhusamalt ning võlgnikku vähem koormavamalt.

2.3. Vara varjamine ja kohaldatavad sanktsioonid

Tänases Eestis on avaldatud arvmust, et esineb probleem vara varjamisest¹⁷⁹ ning seda on peetud siseriiklikus täitemenetluses üheks olulisemaks täitmistakistuseks.¹⁸⁰ Võlgnike kõrval, kellel puuduvad majanduslikud võimalused elatise maksmiseks, moodustavad teise grupi võlgnikud, kellel tegelikult on vahendeid nõude maksmiseks, kuid neil õnnestub oma vara kohtutäituri eest varjata, töötades näiteks ümbrikupalga eest, tehes kulutusi firma või sõprade kaudu või tegeledes ise registreerimata ettevõtlusega. Nende puhul kahjuks ei anna tulemust klassikalised täitemenetluse võimalused nagu pangakonto või töötasu arest.¹⁸¹

Eelnevast arvamusest tulenevalt võib järeldada, et ühiskonnas võib esineda võlgnikke, kes ei ole koostöövalmis ei kohtutäituri ega võlausaldajaga. Vara nimekirja koostamine on neil juhtudel vajalik just vara puhul, mille kohta kohtutäitur iseseisvalt infot ei saa (näiteks sularahas makstav sissetulek, välismaal asuv vara, võimalik tagasivõidetav vara), lisaks juhul, kui registrid infot ei anna, aga võlgniku elustiil laseb oletada korralikku sissetulekut (vara

http://www.kronofogden.se/download/18_33cd600b13abbc8411c800020855/1355227157990/kronofogden_in_english.pdf (10.03.2014), (Kronofogden). P 6.

¹⁷⁷ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 10.

¹⁷⁸ European Commission. Transparency of debtor's assets. *Sine anno*.

¹⁷⁹ Pevkur, H. Rooside sõda – kaotajaks jääb laps. Justiitsministeerium 28. 01.2014. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.just.ee/59432> (18.03.2014).

¹⁸⁰ Euroopa Komisjon. Eesti vastused rohelise raamatu küsimustele kohtuotsuste täitmise tõhustamise kohta Euroopa Liidus: võlgniku vara läbipaistvus. *Sine anno*. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/debtor_assets/contributions/member_states/estonia_et.pdf (10.02.2014), (Euroopa Komisjon. Eesti vastused. *Sine anno*.). Lk 1.

¹⁸¹ Pevkur, H. Rooside sõda – kaotajaks jääb laps. Justiitsministeerium 28. 01.2014. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.just.ee/59432> (18.03.2014).

varjamine).¹⁸² Vara nimekirja nõudmise tegelik efektiivsus teiste täitetoimingute kõrval on eraldi analüüsi vajav küsimus. Selliste võlgnike olemasolu ja probleemi vara läbipaistvuse osas on Eesti riik endale teadvustanud¹⁸³, mistõttu kaalub riik siseriiklikult muude meetmete rakendamist¹⁸⁴, suurendamaks sissenõudjate õiguste kaitset ja täitemenetluse tõhusust.

Kuivõrd vara nimekirja annab võlgnik ise, on täitemenetluse efektiivsust silmas pidades kehtestatud liikmesriikides vastavad distsiplineerivad meetmed. Eesti TMS § 62 lg 1 ja lg 4 kohaselt kui võlgnik mõjuva põhjuseta ei esita kohtutäiturile vara nimekirja või ei täida vande andmise kohustust, võib kohus kohustatud isiku suhtes kohaldada kohtusse sundtoomist ja vajaduse korral aresti. Õiguskirjanduses on selgitatud, et täitemenetluse seadustiku koostajad on seejuures viidanud Eesti Vabariigi põhiseaduse¹⁸⁵ § 20 lõikele 2, millega võlgniku kinnipidamine on kooskõlas, sest tegemist ei ole vabaduse võtmisega suutmatuse tõttu täita lepingulist kohustust, vaid sanktsiooniga menetlusliku kohustuse täitmata jätmise eest.¹⁸⁶ Selleks, et panna võlgnik täitma oma kohustust avalikustada teave vara kohta, on Rootsi kohtutäituril võim kohaldada perioodilisi trahve ja kinnipidamist.¹⁸⁷ Ka Saksamaal on koostööst keeldumise korral on sanktsioonideks võlgniku arest (tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 901), võlgniku registreerimine võlglaste registrisse (tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 915), mittekorrektse avalduse korral kriminaalõigusmeetmed (kriminaalkodeksi¹⁸⁸ § 156). Soomes rakendatakse kohtutäituri juurde jätmisel tagaselja trahve, ebaõige avalduse korral ka kriminaalõigusmeetmeid.¹⁸⁹

Liikmesriigid näevad võlgniku distsiplineerimiseks ette sanktsioonid võlgnikku distsiplineerivat toimet omavad trahvid. Vara nimekirja koostamine ning selle vandega kinnitamine on idee tasandil asjakohane meede võlgniku kohustamiseks ja sissenõudjate õiguste kaitsmiseks, kuid meetme reaalne toimimine praktikas on hoolimata võimalikest sanktsioonidest aga eraldi küsimus. Kuivõrd vara deklaratsioonil on tõsiseid negatiivseid tagajärgi võlgniku suhtes (võlgniku kandmine vastavasse nimekirja), väldivad Saksamaal

¹⁸² A. Alekand. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura, 2010. Lk 44.

¹⁸³ Kund, O. Elatisraha võlglastel võivad hüvedest ilma jääda. – Postimees 16.01.2014. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.postimees.ee/2662850/elatisrahavolglased-voivad-huvedest-ilma-jaada> (28.03.2014).

¹⁸⁴ Riigikogu. Riigikogu pressiteated. Riigikogu infotunnis käsitleti elatisraha sissenõudmisega seotud probleeme. <http://www.riigikogu.ee/index.php?id=178403> (28.03.2014).

¹⁸⁵ Eesti Vabariigi põhiseadus – RT 1992, 26, 349 ... RT I, 27.04.2011, 2.

¹⁸⁶ A. Alekand. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura, 2010. Lk 44.

¹⁸⁷ Andenas, M., Nazzini, R. Market Integration, The Harmonization Process, and Enforcement Practices in the EU Member States – Andenas, M., Burkhard, H., Oberhammer, P. Enforcement Agency Practice in Europe – JAI/02/FPC/19/UK. The British Institute of International and Comparative Law, 2005. Online. Available: http://www.biicl.org/files/5001_enforcement_agency_practice_in_europe.pdf, (Andenas, M., Nazzini, R, 2005). P 95.

¹⁸⁸ German Criminal Code. 13.11.1998, Federal Law Gazette I p. 3322; 02.10.2009, Federal Law Gazette I p. 3214. Online. Available: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/ (15.03.2014).

¹⁸⁹ European Commission. Transparency of debtor's assets. *Sine anno*.

enamik võlgnikest seda protseduuri vabatahtliku võla maksmisega.¹⁹⁰ Praktikas seisnebki Saksamaal kehtestatud võlgniku vara deklaratsiooni idee mitte vara avalikustamises, vaid võlgniku suunamises nõuet vabatahtlikult täitma. Vara deklaratsioon on registreeritud võlgnike registris, mida peab täitemenetlust läbi viiv kohus ning see on kättesaadav kõigile võlausaldajatele, kes otsivad võlgniku varalise olukorra kohta informatsiooni.¹⁹¹ Andmeid võlgnike registrist võib teatud juhtudel anda ka kolmandatele isikutele,¹⁹² mistõttu on võlgnikul raskendatud edaspidine krediidi saamine.¹⁹³

Töö autor leiab, et vara nimekirja nõudmine vara varjavatelt võlgnikelt ei ole juhul, kui see nõuab täiendavaid aja- ja finantskulutusi, efektiivne, kuivõrd võlgnik ei pruugi olla heauskne vara nimekirja koostamisel, olenemata sellest, et näiteks Eesti karistusseadustiku §-s 385 on ebaõigete andmete andmise ja valevande andmise eest sätestatud rahaline karistus või vangistus. Nimekirja koostamine ja vandega kinnitamise menetlus võib mittekoostöövalmis võlgnike puhul tuua kaasa ebavajaliku viivituse sissenõude täitmisel. Seetõttu on eelnimetatud Saksamaal rakendatava nimekirja idee on autori arvates hea, omades võlgnikku motiveerivat aga ka hirmutavat toimet ning aidades kaasa menetluse kiirendamisele. Saksamaa võlgnike registriga analoogne idee on Eesti elatisvõlgnike nimekiri Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja veebilehel¹⁹⁴, mille osas on riik nentunud efektiivsema toimimise vajadust¹⁹⁵.

Vara varjamise probleemi olemasolu võib Eesti näitel eeldada ka teistes liikmesriikides, mistõttu võib öelda, et täitemenetluse efektiivses läbiviimises esinev probleem saab alguse juba siseriiklikul tasandil kehtestatud regulatsioonide ebapiisavast toimimisest praktikas. Võlgniku vara varjamise tõttu ei ole ebaefektiivsuse esinemisel tegemist kohtutäituri suutmatusega, sest menetluse edukus vara deklaratsiooni instrumendi kasutamise abil sõltub mitteregistreeritud vara puhul võlgniku koostöövalmidusest. Kuivõrd Saksa meetod võlgnike registri näol toimib kirjanduse kohaselt ka praktikas, võiks nimetatud meetodist eeskujuna võtta ka teised liikmesriigid. Nii on mittekoostöövalmis võlgnike puhul efektiivsem distsiplineeriv meede autori seisukohast kõigile võlausaldajatele kättesaadav riiklik võlgnike register, mille toime avaldab võlgnikule suuremat survet, kuivõrd võib omada realselt mõju võlgniku edasistes majanduslikes toimingutes ega ole ühekordse toimega nagu

¹⁹⁰ Stürner, R., Kawano, M., 2011. Lk 61.

¹⁹¹ Andenas, M., Nazzini, R., P. 2005. Lk 81.

¹⁹² European Commission. Enforcement of judgements. Germany. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/civiljustice/enforce_judgement/enforce_judgement_ger_en.htm

¹⁹³ Hess, B., Mack, M. 2005. P 177.

¹⁹⁴ Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda. Elatisvõlgnike nimekiri. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.kpkoda.ee/content/elatise-v%C3%B5lgnike-nimekiri/elatise-v%C3%B5lgnike-nimekiri-0> (25.03.2014).

¹⁹⁵ Pevkur, H. Rooside sõda – kaotajaks jääb laps. Justiitsministeerium 28. 01.2014. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.just.ee/59432> (18.03.2014)

sanktsioon või deklaratiivse tähendusega nagu formaalne nimekiri. Enim toimet omaks võimaliku ideena autori seisukohast võlgnike registri sidumine krediidasutustele nähtavate andmebaasidega, raskendades võlglaste edasist majanduskäibes osalemist ja krediidi saamist.

2.4. Euroopa tasandi meetme kehtestamine – Euroopa vara deklaratsioon

2.4.1. Euroopa vara deklaratsiooni idee ja tingimused

Piiriüleste nõuete täitmisel esinevate probleemide lahendamiseks on Euroopa Komisjon Rohelises Raamatus välja käinud kaalutava võimaluse ühtse Euroopa vara deklaratsiooni kehtestamisest, et kohustada võlgnikke avalikustama kogu Euroopa õigusruumis asuvat vara.¹⁹⁶ Võlgniku vara läbipaistvust ei peaks piirama territoriaalsuse põhimõtte alusel ühe liikmesriigiga, sest Euroopa õigusruumis, kus on tagatud kohtuotsuste vaba liikumine, saab nõude pöörata täitmisele põhimõtteliselt võlgniku kogu vara suhtes.¹⁹⁷ Enne regulatsiooni eelnõu koostamist on oluline analüüsida, kas meede annaks kehtivale Euroopa Liidu õiguskorrale täiendava võimaluse varale sissenõude pööramise efektiivseks läbiviimiseks.

Idee kohaselt nõuab Euroopa vara deklaratsioon võlgnikult vara avalikustamist kohtutäiturile eraõigusliku võlausaldaja initsiatiivil kirjaliku vandetunnistusena või muus vastavas ametlikus dokumendis või kohtus täitemenetluse raames, et edendada õiguskordi läbivalt kõigis liikmesriikides.¹⁹⁸ Komisjoni nägemuses võiks deklaratsiooni aluseks olla standardvorm, mis oleks kättesaadav kõikides ühenduse keeltes, samuti seada minimaalsed standardid deklaratsiooni ja sellega seonduvate sanktsioonide tingimuste ja sisu kohta, mis tagab võlausaldajatele Euroopa õigusruumis asuvale varale võrdse juurdepääsu, samas andes võlgnikele siseturu piires võrdse kaitse.¹⁹⁹

Vara deklaratsiooni meetme näidissätte on koostanud Euroopa tsiviilkohtumenetluste lähendamise töörühm Storme'i aruandes: „Sissenõudja kaitseks, kes tõendab suutmatust saada kohtuotsuses näidatud võlgnikult kohtuotsuse täitmiseks vajalikke vahendeid, nähakse liikmesriigi õiguses ette: 1. et võlgnik avalikustab kogu ulatuses kõik oma varad ja nende asukoha. Kõnealused andmed esitatakse sissenõudjale või seadusega ettenähtud pädevale asutusele; 2. et pädev asutus võib nõuda kolmandalt isikult teavet tema valduses oleva võlgnikule kuuluva vara kohta. „Kolmas isik“ hõlmab ka asutusi, kus on avatud konto

¹⁹⁶ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 12.

¹⁹⁷ *Ibid* Lk 12.

¹⁹⁸ Berlung, M., 2009. Lk 236.

¹⁹⁹ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 12.

võlgniku nimel. 3. sanktsioonid kõnealuste kohustuste täitmisele pööramiseks.“²⁰⁰ Nimetatud ettepanekut ei ole veel realiseeritud ning asjakohast Euroopa Liidu regulatsiooni, mis sätestab kohustuse ühtlustada siseriiklikke õiguskordi täitemenetluse raames informatsioonile ligipääsu võimaldamise mõttes, ei eksisteeri.²⁰¹

Liikmesriigid on esitatud arvamustes üldiselt toetanud alternatiivse meetme loomist Euroopa Liidus. Hästitoimivad registrid on küll efektiivne viis vara olemasolu, koosseisu ja asukoha väljaselgitamiseks, kuid vara deklaratsioon oleks täiendav võimalus²⁰² ning seda eriti juhtudel, mil registritega kontakteerumine ei ole tulemusi andnud või kus piiriüleses kontekstis on (elektroonilisi) registreid on vähe.²⁰³ Deklaratsioon oleks kasulik juhul, kui võlausaldaja ei saa usaldusväärset teavet võlgniku varalise olukorra kohta mingil muul moel,²⁰⁴ see tähendab, et võlgnikul on deklaratsiooni kohustus vaid pärast täitevametniku ebaõnnestunud katsed panna võlgnik nõuet maksma kindla ajavahemiku jooksul.²⁰⁵

Autor nõustub, et võimalusel tuleks sissenõudjale tagada alternatiivseid meetmeid sissenõude efektiivseks pööramiseks juhuks, kui esmaselt valitud meede ebaõnnestub näiteks kas võlgnikust või teise liikmesriigi õiguskorra erisustest tulenevalt. Menetluse alguses piisava usaldusväärse teabe omamise korral ei ole otstarbekas teha täiendavaid toiminguid deklaratsiooni nõudmise näol, kui on selge, et nõude saab realiseerida muude täitetoimingute käigus. Nii välditakse võlgniku liigset koormamist ja hoitakse kokku menetluskulusid. Samas on olukorras, kus ebaõnnestuvad vajalikud esmased täitetoiminguid võlausaldaja nõude täitmiseks, misjärel nõutakse Euroopa vara deklaratsiooni, möödunud täitemenetluses juba oluline aeg. Alles seejärel võlgniku vara deklaratsiooni nõudmise korral võib võlgnik olla vara osas, mis menetluse algfaasis oleks pidanud vande all avalikustama, juba hakanud täitemenetluse efektiivsust takistama.

Euroopa vara deklaratsiooni idee näeb ette, et deklaratsiooni saab nõuda, kui täitmisteade on saadetud ning võlgnikule on antud aeg nõude vabatahtlikuks täitmiseks.

²⁰⁰ *Ibid.* Lk 11.

²⁰¹ Berlung, M., 2009. Lk 271.

²⁰² Swedish Cabinet Office the Ministries. COM (2008) 128 final. Lk 3.

²⁰³ Eesti vastused. Võlgniku vara läbipaistvus. Lk 3.

²⁰⁴ Ministry of Justice, Finland. Law Drafting Department. Green Paper On Effective Enforcement Of Judgments In The European Union: The Transparency Of Debtors' Assets, Com(2008) 128 Final. Finnish Government's Replies. 19 June 2008. EU/2008/0755. OM 2/482/2008. Online. Available: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/debtor_assets/contributions/member_states/finland_en.pdf 20.02.2014. (Ministry of Justice, Finland. EU/2008/0755. OM 2/482/2008.) P 5.

²⁰⁵ The German Government. Opinion of the Government of the Federal Republic of Germany on the European Commission's Green Paper on effective enforcement of judgements in the European Union: transparency of debtors' assets. *Sine anno*. Online. Available: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/debtor_assets/contributions/member_states/germany_en.pdf (10.03.2014), (The German Government. *Sine anno*.) P 9-10.

Võlausaldajal ei peaks olema õigust nõuda deklaratsiooni enne täitmise üritamist.²⁰⁶ Eeltingimus võlausaldajale vara deklaratsiooni omandamiseks on jõustunud otsuse esitamine.²⁰⁷ Eraõigusliku võlausaldaja vara deklaratsiooni nõue peaks olema osa täitmisavaldusest, mis tugineb jõustunud täitedokumendile ning muudel juhtudel ei ole piisavat õiguslikku alust deklaratsiooni nõudmiseks.²⁰⁸ Seega on see võlausaldaja nõude realiseerimise kaitsemeede erinevalt Euroopa pangakonto arestimise määrusest kasutatav ainult täitemenetluse raames, kuid alles pärast teatud täitetoimingutega täitmise üritamist. Olles enim kursis Eesti täitemenetluse protsessiga, kus vara nimekirja nõudmiseks ei ole seaduses sätestatud tähtaega (TMS § 59 jj), ei näe töö autor põhjust, miks välistada võimalus nõuda vara deklaratsiooni menetluse varasemas või hilisemas etapis, juhul kui selgub teatud menetlustoimingute ebaefektiivsus. Võlausaldajale võiks jääda alternatiiv valida vara deklaratsiooni nõudmine lisaks pärast teatud menetlustoimingute ebaõnnestumist ka algetapis.

Deklaratsioon esitatakse võlausaldajale või pädevale asutusele vastavalt liikmesriigi seaduses sätestatule (nt kohtutäitur, täitevasutus või täitevkohus).²⁰⁹ Liikmesriigid nõustuvad, et deklaratsiooni vajaduse üle otsustamise pädevus peaks jääma menetlust läbi viivale täitevorganile,²¹⁰ ning et deklaratsiooni nõudmine ja esitamine peaks toimuma vastavalt liikmesriigi õigusele, mistõttu ei pooldata vara deklaratsiooni esitamise menetluse täielikku ühtlustamist, vaid teatud tingimuste sätestamist.²¹¹ Autor nõustub, et Euroopa vara deklaratsiooni nõudmine ja esitamine peab jääma seda läbi viiva täitevasutuse siseriikliku õiguskorra kehtestada, kuivõrd võlgnikul on õigustatud ootus protseduurireeglitele, mis on kehtestatud tema riigis ning millega ta on tuttav. Meetme rakendamise otsustusõigus on samuti ainuõige jätta konkreetsele menetlust läbi viivale täitevametnikule, sest täitevametnik on ja näib menetluses erapooletuna, arvestades mõlema poole huve ja õigusi, ning on pädevaim isik deklaratsiooni vajaduse hindamiseks. Olukorras, kus asjaoludest nähtub, et võlgniku vara deklaratsioon ei ole konkreetsetes menetluses tarvilik, võib täitevametnik diskretsiooni alusel jätta deklaratsiooni nõudmata ning otsustada otstarbekamate täitetoimingute kasuks. Otsustamispädevuse jätmine võlausaldajale oleks töö autori arvates võimalik riikides, kus kohtutäituri allumine uurimisprintsipiile on väiksem ning võlausaldajal lasub suurem kohustus võlgniku vara kohta informatsiooni saada.

²⁰⁶ Swedish Cabinet Office the Ministries. COM (2008) 128 final. P 4.

²⁰⁷ Dr B. Hess. 2004. P 55.

²⁰⁸ Berlung, M., 2009. Lk 238.

²⁰⁹ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 12.

²¹⁰ Swedish Cabinet Office the Ministries. Ministry of Justice. Sweden's comments on the Green Paper on the Transparency of debtors' assets, COM (2008) 128 final. Ju2008/5649/L2. 6.10.2008. Online. Available: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/debtor_assets/contributions/member_states/sweden_en.pdf (10.03.2014), (Swedish Cabinet Office the Ministries. 2008). Lk 4.

²¹¹ Euroopa Komisjon. Eesti vastused. *Sine anno*. Lk 3.

Euroopa vara deklaratsiooni näol on tegemist meetmega, mille tingimused on samad juba enamikes liikmesriikides siseriiklikult kehtestatuga, kuid kuivõrd meedet ei ole kõigis liikmesriikides, tegi Euroopa Komisjon vastava algatuse. Liikmesriikide õiguskordade analüüsist aga selgus, et vara nimekirja koostamine peaks juba hõlmama kogu võlgniku vara, v.a riikides, kus on vara avalikustamise kohustus piiratud territoriaalselt. Seega on meede siseriiklikult olemas ning otsida tuleb vastust küsimustele, kas meetme üle-euroopalisus annaks täitemenetluse efektiivsuse tõstmiseks juurde efekti, kus vara nimekiri töötab piiriülevalt tõhusamalt.

2.4.2. Euroopa vara deklaratsiooni loomisega kaasnevad muudatused

Euroopa vara deklaratsiooni meetme tähtsaim, kehtivat õiguskorda oluliselt täiendav omadus oleks ilmselt selle ühtne formuleering kogu Euroopa Liidus. Praktilistel kaalutlustel peaks olema võimalik kasutada standardset mitmekeelset deklaratsiooni vormi.²¹² Deklaratsioon peaks sisaldama võlgniku isiklike detaile ning täielikke üksikasju võlgniku vara kohta. Kuivõrd praktilised detailid vara kohta erinevad liikmesriikide vahel märgatavalt, peaks vorm tagama, et ka välisvõlausaldajatele oleks arusaadav, kas ja kuidas saab ligipääsu varale.²¹³ Regulatsiooniga peaks tagama minimaalsed reeglid, milliseid andmeid kajastada vara deklaratsioonis. Teisest küljest, täielikult harmoniseeritud deklaratsioon, mis on kättesaadav kõigis Euroopa Liidu keeltes identse vorminguga, oleks kasulik, sest vähendaks oluliselt tõlkevajadusi.²¹⁴ Piisavalt selge ja üheselt arusaadav deklaratsiooni vorm võimaldaks hoida minimaalsena ajakulu ja võimalikud segadused vara üleskirjutamise ja sellest teises liikmesriigis arusaadavuse osas. Üle-euroopalise meetme kehtestamisel oleks mõtet juhul, kui deklaratsiooni vorm on ühtne, harmoniseeritud, pannes erinevate liikmesriikide võlgnikud, võlausaldajad ja täitevametnikud võrdsesse positsiooni. Erineva formuleeringuga vara deklaratsioonid on sarnaste aluspõhimõtete baasil juba olemas, mistõttu ei oleks täiendava meetme kehtestamisel mõtet.

Siiski ei piisa meetme vormist mõju omamiseks ja meetme toimimiseks Euroopa Liidu kõigis liikmesriikides. Meede toimib, kui kõigis liikmesriikides toimib võlgniku kohustus avaldada vara hoolimata territoriaalsuse printsiibist. Liikmesriigid on avaldanud arvamust, et

²¹² Ministry of Justice, Finland. Law Drafting Department. Green Paper On Effective Enforcement Of Judgments In The European Union: The Transparency Of Debtors' Assets, Com(2008) 128 Final. Finnish Government's Replies. 19 June 2008. EU/2008/0755. OM 2/482/2008. Online. Available: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/debtor_assets/contributions/member_states/finland_en.pdf (10.03.2014), (Ministry of Justice, Finland. 2008). P 5.

²¹³ The German Government. *Sine anno*. P 10.

²¹⁴ Swedish Cabinet Office the Ministries. 2008. P 4.

kohustus avalikustada oma vara deklaratsioonis peaks olema piiratud Euroopa õiguspiirkonnas asuva varaga,²¹⁵ ega peaks piirduma ainult ühe riigi territooriumiga, sest tegu on Euroopa Liidu täitemenetlusega, kus peaks tagatud olema kohtulahendite vaba liikumine.²¹⁶ Ka see omadus on prioriteetne üle-euroopalise meetme kehtestamisel, kuivõrd igas liikmesriigis eraldi on vara kohta teabe hankimine lihtsam kui üle-euroopaliselt. Meetme kehtestamisel oleks autori seisukohast mõistlikum kohustada võlgnikku avalikustama ka Euroopa õiguspiirkonna välise vara – tähtsust omab kindlasti muuhulgas ka näiteks Venemaal asuv vara.

Vara osas, mis peaks olema kohustuslik avalikustada, on liikmesriigid erinevatel seisukohtadel. Ühelt poolt leitakse, et kohustus avalikustada oma vara peaks olema piiratud selle varaga, mis on vajalik täitevasutuste huvides.²¹⁷ Idee üldisest informatsiooni avalikustamisest omab riski hõlmata rohkem teabeallikaid kui vajalik sissenõude realiseerimiseks võlgniku vara arvelt võlausaldaja kasuks. Teisest küljest aga see rahuldab võlausaldaja õiguse omandada Euroopa õigusruumis informatsiooni võlgniku vara osas, selleks, et teha valikuid täitemenetlusprotsessis.²¹⁸ Teisalt leitakse, et avaldatav vara ei peaks olema piiratud deklaratsiooni esitamise hetkel täitemenetluses oleva nõudega, kuivõrd nõue võib menetluse käigus kasvada.²¹⁹ Deklaratsiooni tulevikus täiendamine või uuesti tegemine kindlustab võlausaldaja uuendatud informatsiooniga, kuid teisest küljest võib kujuneda võlausaldajat koormavaks deklaratsiooni uuendamise menetluse aja- ja finantsressursi kasutuse mõttes. Tulevikus tekkida võivate nõuete arvestamine deklaratsiooni esitamise hetkel võib kaasa tuua võlgniku õiguste suurema riive, mistõttu peaks nõude olulisel suurenemisel võlausaldaja vajadusel nõudma uue deklaratsiooni andmist. Liikmesriikide erinevate andmekaitse aluspõhimõtete tõttu on ilmselt ühise avalikustamiskohustuse sätestamine esialgu problemaatiline.

Vara deklaratsioonil on Euroopa Liidu meetmena mõtet juhul, kui võlgnik peaks avaldama lisaks oma registreeritud varale ka oma sissetulekuallikad ja sissetulekute suuruse, andmed oma pangakontode kohta, tehingute kohta, mis võivad olla täitemenetluses tagasivõidetavad.²²⁰ Täiendavate andmete kajastamine deklaratsioonis on täitemenetluse efektiivust silmas pidades oluline nõue, täiendades olemasolevat andmetega, mis registritest ei

²¹⁵ Ministry of Justice, Finland. 2008. P 5.

²¹⁶ Eesti vastused. Võlgniku vara läbipaistvus. Lk 3-4.

²¹⁷ Swedish Cabinet Office the Ministries. COM (2008) 128 final. P 4.

²¹⁸ Berlung, M., 2009. Lk 237.

²¹⁹ Euroopa Komisjon. Eesti vastused. *Sine anno*. Lk 3-4.

²²⁰ Euroopa Komisjon. Eesti vastused. *Sine anno*. Lk 4.

nähtu, kuid mis omavad tähtsust täitetoimingute otstarbeka teostamise järjekorra valimisel. Deklaratsiooni kehtestamine ei oleks vastasel juhul põhjendatud.

Võlgniku õiguste riivet vara deklaratsiooni näol peaks võlgnikul endal olema võimalik vältida, tagades võlgnikule võimaluse vältida deklaratsiooni täitmise kohustust ja tasuda selle asemel võlg osamaksetena, tagada pangagarantii või sarnase garantiiga või tõendada, et tal on täitmiseks piisavalt vara.²²¹ Õigusaktiga võiks ette näha ka sanktsioonid trahvide ja aresti näol vara deklareerimata jätmise eest, valeavalduse eest karistusõigusega ettenähtud sanktsioonid.²²² Alternatiivsete vara deklaratsiooni kohustust ärahooldvate valikute võimaldamine võlgnikule ning sanktsioonide hoiatus omavad võlgniku suhtes soodsat, samas distsiplineerivat mõju, motiveerides võlgnikku õiguste riive vältimiseks nõude varasemaks või kiiremaks tasumiseks või andes võlausaldajale kindluse tagasimaksete osas. Nimetatud tunnused on praktikas kehtestatud ka liikmesriikide õiguskordades siseriiklikul tasandil, mistõttu ei omaks meede uudset iseloomu. Komisjon seaks minimaalsed standardid deklaratsiooniga seonduvate sanktsioonide tingimuste ja sisu kohta.²²³ Meetmega peaks tagama efektiivsed, proportsionaalsed ja hirmutavad²²⁴ sanktsioonid valeinformatsiooni esitamise juhtudeks, et võimaldada informatsiooni korrektsust ja täielikkust.²²⁵ Siiski leiavad liikmesriigid, et ühtse sanktsiooni kehtestamine kogu EL lõikes ei ole vajalik,²²⁶ sanktsioonide täpsem määratlemine peaks jääma siseriiklikult otsustada.²²⁷

Sanktsioonid on põhjendatud ja vajalikud, sest võlgniku isiklik osalemine täitemenetluses võib sanktsioonide puudumisel põhineda valeütlustel või –andmete andmisel. Kuivõrd eri liikmesriikide elatustasemed, õigustraditsioonid ja muud mõju avaldavad tegurid on erinevad, on sanktsioonide kohaldamise detailide jätmine liikmesriigi otsustada autori arvates põhjendatud lahendus, sest rahaliste määrade Euroopa ühtset standardit ei ole võimalik paika panna ning võib mõjuda võlgnikule koormavalt, olles osades liikmesriikides liiga kõrge määraga. Vara varjamise vastu võiks kehtestada võlgnikku distsiplineeriva reegli, mille kohaselt sõltub kohaldatava sanktsiooni suurus varjatava vara suurusest.

Vältimaks põhjendamata survet võlgnikule, võiks õigusaktiga keelustada võlgniku vara deklaratsiooni avaldamise avalikus registris („võlgnike nimekirj“).²²⁸ Magistritöö eelnevast peatükist nähtus, et nimekirja avaldamine Saksamaa avalikus võlgnike registris

²²¹ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 12.

²²² *Ibid.* Lk 12.

²²³ *Ibid.* Lk 12.

²²⁴ Ministry of Justice, Finland. 2008. P 5.

²²⁵ The German Government. *Sine anno*. P 9-10.

²²⁶ Euroopa Komisjon. Eesti vastused. *Sine anno*. Lk 3.

²²⁷ Ministry of Justice, Finland. 2008. P 5.

²²⁸ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 12.

omab siseriiklikul tasandil suurt distsiplineerivat mõju. Euroopa tasandil omaks registris avaldamine oluliselt laiemat mõju, mis võib nimetatud meetmega kaasnev muudatus muutuda võlgnikku ebaproportsionaalselt koormavaks ja tuua kaasa õiguste tugeva riive. Samuti oleks ebaselge, mis asutus peaks üle-euroopalist avalikku registrit, põhjalikku analüüsi vajaks ka tingimused, millistel juhtudel võlgnik nimekirjas avaldataks. Üle-euroopaline avalik register tooks kahtlemata kaasa palju muuhulgas andmekaitsega seonduvaid vaidlusi, mistõttu ei pea autor registri kehtestamist koos Euroopa vara deklaratsiooniga otstarbekaks ega mõistlikuks.

2.4.3. Euroopa vara deklaratsiooni loomise põhjendatus

Eelnevalt on selgunud, et loodav meede on suuremas osas siseriiklikult mitmetes liikmesriikides juba kasutusel oleva meetmega sama ning ei oma uudset iseloomu, mistõttu peab analüüsima, kas Euroopa vara deklaratsiooni meede võimaldaks anda kehtivale rahvusvahelisele õiguskorrale täiendava võimalusena varale sissenõude pööramise efektiivsemaks läbiviimiseks vajalikke muudatusi.

Euroopa vara deklaratsiooni idee osas on õiguskirjanduses nenditud, et võlausaldaja peab siiski tegema täitmisavalduse ühes või mitmes nõutud liikmesriigis, kus asub või peaks asuma võlgniku vara, paralleelselt.²²⁹ Nimetatud liikmesriikide täitevasutused peaksid avalduse alusel siiski üle vaatama ning hindama võlausaldajalt saadud informatsiooni seoses teiste võimalike kättesaadavate teabeallikatega võlgniku vara kohta, saavutamaks õigustatud tasakaal võlausaldajale tagatava tõhusa menetluse ning võlgniku privaatsuse kaitse tagamise vahel. Seetõttu ei pruugi deklaratsioon tingimata anda tulemuseks võlausaldaja poolt soovitud vara arestimist.²³⁰ Meetme täiendav otstarbekuse ja vajalikkuse hindamine täitevasutuse poolt võimaldaks mõlema menetluspoole kaitse, andes täitevasutuse poolt objektiivse hinnangu meetme muuhulgas ka kaasnevatest tagajärgedest. Siiski leiab autor, et liikmesriikides, kus on meede juba kehtestatud, on vastav vara avalikustamise võimalus piiriüleselt juba olemas. Võlausaldaja peab ka hetkel kehtiva õiguskorra kohaselt esitama avaldused paralleelselt liikmesriikides, kui liikmesriigi seadused lähtuvad territoriaalsuse printsiibist. Täitemenetluse tõhustamise eesmärgil seatud meetmega plaanitavat eesmärki on autori arvates võimalik saavutada ka täitevasutuste koostöövormide suurendamise teel.

Lisaks täiendavate avalduste koostamisele võivad problemaatiliseks osutada ka võlgniku andmete kaitset puudutavad muudatused. Võlgniku vara deklaratsiooni süsteemi kehtestamisel tuleks arvestada proportsionaalsuse põhimõtet: tuleks vältida teavet, mida ei ole

²²⁹ Berlung, M., 2009. Lk 238.

²³⁰ *Ibid.* Lk 238.

vaja deklaratsiooni eesmärgi täitmiseks. Võlgnikku oma vara eelnevalt avalikustama kohustav lahendus riivab eraelu puutumatus rohkem võrreldes sellise lahendusega, millega nõutakse võlgnikult eritingimuste täitmisel vaid vajaliku teabe deklareerimist.²³¹ Vara deklaratsioon võib osutada võlgniku suhtes ebaproportsionaalselt koormavaks, kohustades üle-euroopaliselt avalikustama kogu vara. Kuna Euroopa vara deklaratsioon on niivõrd laiaulatusliku mõju ja tähendusega, peaks võlgniku huvide tasakaalustamiseks olema avalikustatava vara väärtus piiratud nõude väärtusega, mistõttu oleks võlgniku õiguse riive proportsionaalne võlausaldaja huvide tagamisega.

Liikmesriigid leiavad ka, et võlgnike õigused määrata, millist teavet avalikustada, peaksid olema rangelt kaitstud.²³² Saksamaal konstitutsiooniga on tagatud võlgniku õigus otsustada, mis informatsiooni peaks avalikustama, mistõttu et ligipääs teabele peab olema õigustatud. Piirangud õigusele vaba tahtega määratleda, millist informatsiooni peaks avalikustama, on lubatud vaid esmatähtsa avaliku huvi korral või põhiõigusaktidega tagatud kolmandate isikute kaitse korral.²³³ Kuivõrd riik on kohustatud tagama võlausaldajatele tõhusad meetmed oma nõuete täitmiseks, on eraõiguslike nõuete täitmine samuti tähtsaks avalikuks mureks.²³⁴

Samas on ka Eestis, kus on kehtestatud üldine vara nimekirja kohustus, põhiseadusega sätestatud kohustus järgida isikuandmete töötlemisel isiku põhiõigusi, sh isiku eraelu puutumatus (põhiseaduse § 26) ja õigust informatsioonilisele enesemääramisele (põhiseaduse § 45). Riigikohus on märkinud, et eraelu puutumatus riivena käsitatakse muu hulgas isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist.²³⁵ Riigikohus on aga ka selgitanud, et samas valitseb kaasaegses õigusteoorias ühene seisukoht, et ühiskonnas ei saa olla absoluutseid - piiramatuid põhiõigusi. Mistahes põhiõiguse realiseerimisvõimalused saavad piiramatult kesta vaid seni, kuni seejuures ei takistata mingi teise põhiõiguse realiseerimist. Sellises põhiõiguste konkurentsi olukorras tekib paratamatult põhiõiguste piiramise vajadus.²³⁶ Seetõttu esineb täitemenetluses õiguste tasakaalustatuse leidmise nõue, kus võlgniku õigusi eraelu puutumatus peab piirama tagamaks võlausaldaja õigustatud huvide kaitse nõude rahuldamisele.

Liikmesriikides kehtestatud erinevad regulatsioonid, kus avalikke ülesandeid teostavatele isikutele on seaduses sätestatud juhtudel tagatud juurdepääs teatud andmetele kas

²³¹ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 11.

²³² The German Government. *Sine anno*. P 9-10.

²³³ *Ibid*. P 7-8.

²³⁴ *Ibid*. P 7-8.

²³⁵ RKHKo 12.07.2012, 3-3-1-3-12, p 19

²³⁶ RKKK 26.08.1997. 3-1-1-80-97. I.

esmatähtsa avaliku huvi korral või õigustatud huvi korral, mistõttu on täitevametnikel erinevad võimalused täitetoimingute teostamiseks. Andmekaitseõuete aluspõhimõtete olulised erinevused võivad meetme kehtestamisel osutada oluliseks probleemiks, mistõttu võib kahelda, kas Euroopa Liidus on hetkel põhjendatud kogu vara avalikustamise meetme loomine.

Samas kaaluvad võlgniku õiguse otsustada, millist informatsiooni avalikustada, juriidiliste isikute puhul üle võlausaldaja kaitsvat funktsiooni omavad asjaolud. Kohustuslik avalikustamine on õigustatud, kuivõrd kapitaliinvestorite kindlustunnet kapitaliturul peetakse esmatähtsaks avalikustamise eesmärgiks, samal ajal kui investorite kaitse, turu tegutsemise läbipaistvus, müügi turundus, pettuste vältimine, individuaalide ja turu kaitse eesmärki, turu toimimise tõhusust ja turul tekkivaid tõrkeid on lisaeesmärkideks.²³⁷ Võib öelda, et kohustuslik avalikustamine ei ole tänapäeval põhimõtte küsimus, vaid küsimus selle positiivsete ja negatiivsete efektide tasakaalustamisest.²³⁸ Avalik kontroll juriidiliste isikute ning nende vara avalikustamise üle tagab, et avalikustamine toimub standardsel viisil, mis hõlbustab investoritel teha vajalikke võrdlusi.²³⁹ Seetõttu võib järeldada, et lisaks konkreetsete individuaalide kaitsele peab vara avalikustamise puhul arvestama ka laiemat mõju majandusturu toimimisele ja stabiilsusele, mis peaks olema üks avaliku huvi väärtustest, et tagada võlglastest turuosaliste välistamine turult.

Kaaludes koosmõjus kõiki põhjuseid ja tingimusi täitemenetluse eesmärgil teabele ligipääsu mõttes, võib järeldada, et menetluse tõhususe huvi on suurema kaaluga kui võlgniku huvid privaatsusele, mis seevastu aga ei tähenda, et võlgniku huve võiks ignoreerida. Meede põhjendatud vaid juhul, kui meetme tingimustega suudetakse reguleerida avalikustatavate andmete kohustus proportsionaalselt ja tasakaalustatult, mis on aga eri liikmesriikide õigustraditsioone arvesse võttes äärmisel keeruline.

Lisaks eelnevale, Euroopa vara deklaratsiooni lähenemisviis võib olla vastuolus võlausaldaja huviga menetluse tõhususest põhjusel, et deklaratsioon hõlmab võlgnikult endalt saadud informatsiooni, mitte ei taga võlausaldajale ligipääsu sõltumatutesse ja usaldusväärsetesse ametlikesse andmebaasidesse.²⁴⁰ Põhiline probleem seisneb selles, et deklaratsioon tuleb võlgnikul täita isiklikult.²⁴¹ Võlgnik võib, vaatamata tema suhtes kohaldada võivate sanktsioonide riskile, keelduda vara avalikustamast või avaldada

²³⁷ Merkt, H. Creditor Protection through Mandatory Disclosure. *European Business Organization Law Review*, Volume null, Issue 01, March 2006, pp 95-122 (Merkt, H. 2006). P 99.

²³⁸ Merkt, H. 2006. P 102.

²³⁹ *Ibid.* P 102.

²⁴⁰ Berlung, M., 2009.. Lk 238.

²⁴¹ Stürner, R., Kawano, M., 2011 Lk 60.

deklaratsioonis mittepiisavat või ebatäpset informatsiooni.²⁴² Kui võlgnik lahkub endisest elukohast teadmata kohta, muutub vara deklaratsioon võimatuks. Alalise elukoha vahetuse korral liikmesriikide vahel riskib võlausaldaja deklaratsiooni taotlemisega mitmetes liikmesriikides, enne kui asjakohane vara deklaratsioon on võimalik saada.²⁴³ Võlgnike puhul, kes hoiavad teadvalt täitemenetlusest kõrvale, on deklaratsiooni täitmise personaalsus võtmeküsimuseks, sest nende võlgnike puhul ei pruugi motiveerivaks teguriks olla ka sanktsioonide kohaldamine. Seega sõltub deklaratsioon suuresti võlgniku koostööst, mistõttu ei pruugi meetme üle-euroopaline kehtestamine tuua kaasa olulist erinevust seniste siseriiklike meetmetega võrreldes.

Soome valitsus toetab Euroopa vara deklaratsiooni tutvustamist piiriüleste juhtumite puhul just neis liikmesriikides, kus sellist instrumenti veel ei eksisteeri. Ühenduse regulatsioon ei tohiks sekkuda süsteemidesse, mis juba liikmesriikides toimivad, mistõttu peaks uus meede olema kasutatav lisaks siseriiklikele meetmetele. Teise liikmesriigi võlausaldajal oleks kergem tugineda pigem standardsele Euroopa süsteemile kui eri riikide siseriiklikule süsteemile.²⁴⁴ Autor nõustub, et uute regulatsioonide kehtestamise eesmärk ei saa olla olemasolevate efektiivsete süsteemide lõhkumine, vaid süsteemide täiendamine ja edendamine. Ei ole otstarbekas suunata Euroopa Liidu ressursse meetme kehtestamisele, mis on siseriiklikult kehtestatud.

Holland, kus uuritavatest liikmesriikidest ainsana ei ole deklaratsiooni esitamise kohustust, on Euroopa vara deklaratsiooni tutvustamise vastu, sest seda võiks käsitleda riigi sekkumisena tsiviilprotsessiõigusesse. Juhul, kui võlgnik ei maksa oma võlga, võib võlausaldaja paluda kohtult vastava õiguse tagamist, mille ta saab realiseerida täitemenetluse läbi. Riik demonstreerib oma üleolekut *vis-à-vis* võlgnikust organiseerides menetlusi sellisel viisil, et kohus võimaldab realiseerida nõudeid vaatamata võlgniku koostööle.²⁴⁵

Hollandi seisukoha osas riigi sekkumisest on asjakohane tuua vastav alljärgnev võrdlus Eesti õiguskorras kehtestatudga. Täitemenetluse raames tekkivad võlgniku ja võlausaldaja tsiviilõigusliku konflikti vahel on oma osa ka riigil, kes kehtestab õiguskorra. Eesti Vabariigi põhiseaduse § 19 lg-st 2 tuleneb, et igaüks peab oma õiguste ja vabaduste kasutamisel ning kohustuste täitmisel austama ja arvestama teiste inimeste õigusi ja vabadusi

²⁴² Berlung, M., 2009. Lk 238.

²⁴³ *Ibid.* Lk 238.

²⁴⁴ Ministry of Justice, Finland. 2008. P 5.

²⁴⁵ Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders. Comments. The European Commission Green Paper on the Effective enforcement of judgments in the European Union: the transparency of debtors' assets. 6 March 2008, COM(2008) 128. Online. Available: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/debtor_assets/contributions/national_legal_associations/kbvg_en.pdf (10.03.2014), (Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders. COM(2008) 128). P 8.

ning järgima seadust. Põhiõigustega kaasneb kolmikmõju, mille kohaselt lisaks traditsioonilisele põhiõiguste kohaldavusele vertikaalses suhtes isik-riik kehtivad need ka horisontaalselt, eraisikute vahel. Põhiõigused laienevad kogu õiguskorrale.²⁴⁶

Riigikohus on lahendis 3-4-1-4-03 selgitanud, et võlgniku vara arestimise või müümisega sekkub kohtutäitur võlgniku PS §-ga 32 tagatud omandiõigusesse. Teiselt poolt on võlgniku varale sissenõude pööramine vaadeldav võlausaldaja varaliste õiguste kaitsena ning riigi PS §-st 14 tuleneva kohustuse täitmisena võlausaldaja suhtes. Ühe isiku põhiõiguse kaitse võib kaasa tuua teise isiku põhiõiguse piiramise. Sellisel juhul tuleb põhiõiguste vahel leida mõistlik tasakaal, mille leidmisele peavad olema suunatud ka PS §-st 14 tulenevalt loodud menetlused põhiõiguste kaitseks.²⁴⁷ Kolmikmõju piirab siiski paratamatult eraisikute privaatautonomiat, sest olles põhiõiguste kandjad, muutuvad isikud ka nende adressaatideks ehk kohustatud isikuteks.²⁴⁸ Seetõttu on Eesti õiguskorraga kooskõlas teatud isiku põhiõiguste piiramine sekkumisega isiku omandiõigusesse, kus loodud menetlusõigused piiravad teisi isiku õigusi ning kohustatud subjekt peab neid taluma.

Euroopa Liidu liikmesriikide õiguskorra aluspõhimõtted võivad eesotsas Hollandi näitel, erineda, mistõttu mõistetav teatud riikide vastuseis meetme üle-euroopaliselt kehtestamisele. Hollandi seisukohast on tegemist olulise võlgniku õiguste rikkumisega ning võrdluseks on kriminaalõigus, kus kahtlusalust ei sunnita andma tõendeid, mis teda inkrimineerivad. Seetõttu peaks tsiviilõiguses seisukoht, et riik domineerib kodanike soovide üle, olema põhilise eeldusena kõrvale jäetud. Täitemenetluses peaks piisava pädevusega riigi ametnikel olema ligipääs andmebaasidele, mis pakuvad piisavalt teavet võlgniku vara kohta.²⁴⁹ Ka Eesti Vabariigi põhiseaduse § 22 lg-s 3 sätestatu kohaselt ei tohi kedagi sundida tunnistama iseenda või oma lähedaste vastu (enese mittesüüstamise privileeg). Siiski hõlmab mittesüüstamise privileegi isikuline kaitseala kahte liiki kriminaalmenetluse ja väärteomenetluse subjekte.²⁵⁰ Tulenevalt eelnevast, kolmikmõjust ja põhiseadusest lähtuva põhiõiguste riive tasakaalustatuse põhimõttega ei ole Eesti õiguskorras vastuoluline riigi sekkumine täitemenetlusprotsessi menetlusliku kohustuse teostamise eesmärgil ning Eesti

²⁴⁶ Šipilov, V. Põhiõiguste kolmikmõju. Ülevaade Justiitsministeeriumi 2010. aasta teadustööde konkursi võidutööst pealkirjaga „Põhiõiguste kolmikmõju ja Euroopa Liidu õiguse horisontaalne kohaldatavus“. *Sine loco, sine anno*. Kättesaadav internetis:

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=55657/Vitali+%A9ipilov.+P%F5hi%F5iguste+kolmikm%F5ju.pdf> Lk 3.

²⁴⁷ RKPJK 14.04.2003. 3-4-1-4-03. P 17.

²⁴⁸ Šipilov, V. Põhiõiguste kolmikmõju. Ülevaade Justiitsministeeriumi 2010. aasta teadustööde konkursi võidutööst pealkirjaga „Põhiõiguste kolmikmõju ja Euroopa Liidu õiguse horisontaalne kohaldatavus“. *Sine loco, sine anno*. Kättesaadav internetis:

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=55657/Vitali+%A9ipilov.+P%F5hi%F5iguste+kolmikm%F5ju.pdf> (15.04.2014), (Šipilov, V. *Sine anno*). Lk 5.

²⁴⁹ Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders. COM(2008) 128. P 9.

²⁵⁰ Madise, Ü. jt (koost). Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 3. vlj. Tallinn: Kirjastus Juura 2012.

õiguskord ei loe täitemenetlusega kaasnevat põhiõiguste riivet omandiõiguste teostamisel vastuoluliseks.

Õiguskirjanduses on nenditud, et võimalikud vara deklaratsiooni eelised üldise hindamise tulemusena ebapiisava tähtsusega, et tasakaalustada selle puudusi nii võlgnikule kui võlausaldajale.²⁵¹ Autor leiab eelneva analüüsi põhjal, et kuigi Euroopa vara deklaratsioon oleks Euroopa Liidu õiguses kasutatavaks alternatiivseks meetmeks, mis võiks anda liikmesriikide täitesüsteemide läbiviimisele efektiivsust juurde, peab nentima, et siseriiklikes õiguskordades on meede kehtestatud, mistõttu ei kaalu üle-euroopalise meetmega kaasnevad positiivsed omadused selle puudujääke üles. Töö autor peab esmajoones mõistlikuks võtta Ühenduse õigusruumis prioriteediks võlgniku vara läbipaistvust suurendavad mehhanismid, mis omavad võlgniku vara deklaratsiooniga võrreldes rohkem eeliseid ja suuremat perspektiivi piiriülese täitemenetluse tõhustamise mõttes ning kaaluda Euroopa vara deklaratsiooni kehtestamist pärast esmase prioriteediga meetmete kehtestamist. Magistritöö eelnevas peatükis käsitletud Euroopa pangakontode arestimise mehhanism suudaks eeltoodut arvesse võttes tagada võlausaldajale efektiivsema kaitse kui Euroopa vara deklaratsioon.

3. Võlgnikku puudutavatele registritele juurdepääsu tagamise ja riiklike asutuste ja täitevasutuste koostöö võimalused

3.1. Euroopa Liidu õiguslik regulatsioon ja hetkel toimivad lahendused

3.1.1. Euroopa Liidu regulatsioon ja koostöövormid vararegistritele ligipääsu osas

Professor B. Hess leidis oma 2004. aasta uuringus, et kõikvõimalikud teabeallikad peaksid olema kättesaadavad kõikides siseriiklikes õiguskordades. Võrdne ligipääs samadele teabeallikatele garanteerib võlausaldajate ja võlgnike võrdse kohtlemise kogu Euroopa õigusruumis.²⁵² Alates 2004. aastast on infotehnoloogilised võimalused kogu Euroopas paranenud, mis on andnud võimaluse edendada ka võlgnikega seotud registreid ja andmebaase. Oluline on uurida tänaseks välja arendatud lahendusi ning asjaolu, kas hetkel kehtestatud piiriüleised meetmed on piisavad rahaliste tsiviilnõuete piiriüleseks efektiivseks täitmiseks.

Vararegistritele kättesaadavust isikutele ja ametiasutustele on oluliselt täiendatud Euroopa e-õigusportaali veebilehe abil, kus tutvustatakse lühidalt Euroopa tasandil

²⁵¹ Berlung, M., 2009. Lk 238.

²⁵² Hess, B. 2004. P 48.

kinnistusraamatutele juurdepääsuvõimalusi.²⁵³ Euroopa e-õiguskeskkonna portaal on kokku koondanud liikmesriikide kinnistusraamatute²⁵⁴ lühikirjelduse, vajaliku teabe ning asjakohased viited, mis võimaldavad täitevasutustel ja kodanikel iga liikmesriigi suhtes teavet koguda. Kuivõrd veebileht on erinevates liikmesriigi keeltes, lihtsalt üles ehitatud ning loogilise struktuuriga, andes kiire ja asjakohase ülevaate, on veebilehega oluliselt suurendatud võlausaldajate võimalusi piiriüleselt võlgniku vara kohta teabe otsimisel. Veebilehelt kättesaadavad viited ka Euroopa tasandil toimivale kinnistusraamatute andmeid sisaldavale võrgustikele Euroopa maainfo teenistusele (EULIS) ja Euroopa Kinnistusametite Liidule (ELRA). Praegu pakuvad EULIS-es kinnisvaraala teavet viie ELi liikmesriigi kinnistusraamatud. Kümnes liikmesriigis on käsil ettevalmistused EULIS-ega liitumiseks.²⁵⁵ EULIS ja ELRA tänases Euroopas uuenduslikud ja asjalikud abivahendid kinnistusraamatute valdkonnas, kuid kuivõrd osalevaid liikmesriike on vähe, on süsteem veel tugevalt arenemisjärgus. Samuti on süsteemid hetkel suunatud eelkõige kinnisvaravaldkonna asutustele, mitte õiguslikele asutustele ja võlausaldajatele, mistõttu ei pruugi täitemenetlust tõhusamaks muuta. Võib öelda, et Euroopa e-õiguskeskkonna portaaliga ning EULIS-e ja ELRA toimimisega on võimaldatud ligipääs liikmesriigi siseriiklikule registrile lihtsal viisil, mis asendavad hetkeolukorras vajadust Euroopa ülese kinnistusregistri järele.

Sõidukite registrite osas teevad Euroopa Liidu liikmesriigid koostööd ka *Association of European Vehicle and Driver Registration authorities* ehk EReg abil²⁵⁶. EReg ei ühenda hetkel ühtse andmebaasina liikmesriikide autoregistreid, kuid EReg ühenduse eesmärk on lisaks koostöö edendamisele ka efektiivne andmevahetus, tuues kokku liikmesriikide registriametid.²⁵⁷ Ilmselt saaks ERegi edasiarendamisel ja süsteemi koostöö loomisel liikmesriikide täitevasutustega tagada täitevasutustele ülevaate võlgniku Euroopas asuvatest sõidukitest.

Eeltoodu põhjal võib väita, et kuigi üldpildina on Euroopa Liidus piiriülese täitemenetluse realiseerimine võlausaldaja jaoks problemaatiline ning vajab edendamist, on vararegistrite ja koostöövormide osas Euroopa Liidus tehtud olulisi edusamme teabevahetuse tõhustamise mõttes. Vararegistrite osas võib registritele ligipääsu heaks pidada siiski vaid

²⁵³ Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Kinnistusraamatud. Arvutivõrgus. Kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_land_registers-107-et.do (05.03.2014).

²⁵⁴ Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Liikmesriikide kinnistusraamatud. Arvutivõrgus. Kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_land_registers_in_member_states-109-et.do (05.03.2014).

²⁵⁵ Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Euroopa tasandi kinnistusraamatud. Arvutivõrgus. Kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_land_registers_at_european_level-108-et.do (05.03.2014).

²⁵⁶ Association of European Vehicle and Driver Registration authorities. Official homepage: <https://www.ereg-association.eu/index.php> (05.03.2014).

²⁵⁷ EReg. EReg Working Plan. 2010-2013. Definitive Version. 2010. Available. Online: <https://www.ereg-association.eu/downloads/public/general/Working%20Plan/EReg%20Working%20Plan%202010-2013%20%28definitive%20version%29.pdf> (05.03.2014). P 3.

kinnistusregistrite osas. Oluliseks võib pidada süsteemide loomisega teabevahetuse parandamiseks ja teabe avalikustamise lihtsustamiseks tehtud tööd. Juurdepääsu tagamine täitemenetluse eesmärkidel on ilmselt Euroopa Liidu lähituleviku küsimus.

3.1.2. Euroopa Liidu regulatsioon ja koostöövormid konfidentsiaalseid andmeid sisaldavatele ja äriregistritele ligipääsu osas

Euroopa e-õigusportaali veebilehe abil on täiendatud ka isikute ja ametiasutuste registritele kättesaadavust äriregistrite näol. Veebilehel tutvustatakse lühidalt Euroopa tasandi äriregistrite koostööd,²⁵⁸ koondades kokku liikmesriikide lühikirjelduse, vajaliku teabe ning asjakohased viited, mis võimaldavad täitevasutustel ja kodanikel iga liikmesriigi äriregistrite suhtes põhilist teavet kiiresti koguda.

Äriregistrite osas on kehtestatud ka asjakohane regulatsioon. 13. juuni 2012. aasta direktiiviga 2012/17/EL²⁵⁹ nõutakse, et liikmesriigid ühtlustaksid ja sidestaksid oma keskregistrid, äriregistrid ja äriühingute registrid eesmärgiga parandada juurdepääsu äriteabele ja teeksid selle kodanikele nende emakeeles kättesaadavaks. Direktiivi kohaselt kujutab Euroopa e-õiguskeskkonna portaal endast Euroopa elektroonilist juurdepääsupunkti äriregistri teabele. Kuni direktiivi 2012/17/EL ülevõtmiseni liikmesriikide õigusesse on Euroopa Äriregister²⁶⁰ (EBR), mille võrgustikus osalevad praegu 22 riigi territooriumi äriregistrid, kes tagavad üksteisele juurdepääsu äriregistrites säilitatavatele andmetele, ainus Euroopa tasandil toimiv äriregistrite võrgustik. Arvestades Euroopa ühtse turu toimimise tagamist, on äriregistrite kättesaadavuse pideva arendamisega hõlbustatud juridiilistest isikutest võlgnike kohta teabe saamine seetõttu ka piiriüleste nõuete realiseerimine kui füüsilisest isikutest võlgnike osas.

Euroopa Liidu regulatsioon ja koostöövormid on muus osas aga eriti just konfidentsiaalseid andmeid sisaldavatele registritele ligipääsu osas kehtestamata. Kuivõrd vahetu ligipääs teise liikmesriigi (mitteavalikele) registritele on rangelt piiratud nimetatud riigi täitevasutustega,²⁶¹ ei ole võimalik piiriüleselt täitemenetluse raames vastavate andmete kogumine.

²⁵⁸ Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Euroopa tasandi äriregistrid. https://e-justice.europa.eu/content_business_registers_at_european_level-105-et.do (06.03.2014).

²⁵⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/17/EL, 13. juuni 2012, millega muudetakse nõukogu direktiivi 89/666/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 2005/56/EÜ ja 2009/101/EÜ keskregistrite, äriregistrite ja äriühingute registrite sidestamise osas EMPs kohaldatav tekst, ELT L 156, 16.06.2012, lk 1-9.

²⁶⁰ European Business Register. Online. Available: www.ebr.org (06.03.2014).

²⁶¹ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 8.

3.1.3. Muud täitemenetluse efektiivsust edendavad Euroopa Liidu koostöövormid

Euroopa justiitspoliitika tuleviku kõrgetasemeline nõuanderühm on rõhutanud eraelu puutumatus ja andmete kaitse tasakaalustatud tagamist.²⁶² Selle nõudliku kontseptsiooni rakendusalasasse kuulub suurenev poliitiline ja õiguslane koostöö liikmesriikide vahel, kes järk-järgult rakendavad teabe kättesaadavuse põhimõtet.²⁶³ Nii on Euroopa justiitspoliitika hakanud kehtestama vastavaid regulatsioone ning looma erinevaid koostöövorme teabe vahetamiseks Euroopa Liidus, muutmaks õiguslaseid toiminguid efektiivsemaks.

Koostöö riigi keskasutuste vahel on kehtestatud ülalpidamisküsimustes Nõukogu määrusega (EÜ) nr 4/2009²⁶⁴, mille artikkel 51 kohaselt aitavad keskasutused muuhulgas hankida asjakohast teavet kohustatud või õigustatud isiku sissetuleku ja vajaduse korral vara ja selle asukoha kohta. Muus osas hetkel puuduvad rahvusvahelised aktid, kus käsitletak teabevahetust riiklike täitevasutuste vahel.²⁶⁵ Üheks põhjuseks, miks võlausaldajate efektiivne sissenõude pööramine on takistatud, on vastavate siseriiklike regulatsioonide erinevus ning asjakohaste rahvusvaheliste aktide puudumine. Keskasutustevaheline koostöö vaid ülalpidamiskohustuste küsimuses ei oma aga võlausaldajate kaitset tõhustavat efekti määral, mis oleks vajalik kõigi tsiviilõiguslike nõuete puhul. Seetõttu oleks vajalik kehtestada analoogseid regulatsioone ka muudes õiguslikes küsimustes. Õiguslike regulatsioonide puudumisest hoolimata on Euroopas siiski loodud teatud muid koostöövorme, kuid problemaatiliseks võib muutuda täitemenetluse efektiivsemaks muutmise koostöövormide abil ilma sisuliste regulatsioonideta.

Vaid täitemenetlusalasele koostööle on suunatud nn EJE ehk *European Judicial Enforcement* projekt, mille raames teevad koostööd 9 Euroopa riiki. Koostööprojekti, mida rahastab Euroopa Liit, eesmärgiks on edendada kohtuotsuste täitmist Euroopas andes täitevametnikele vastava taotluse alusel informatsiooni. Edasiseks eesmärgiks on seatud koostöömehhanismide ja suhtluse edendamine Euroopa täitevametnike vahel.²⁶⁶ Nimetatud 9 liikmesriigi raames peaks teabevahetus olema oluliselt parem kui projektist väljas olevate

²⁶² Euroopa justiitspoliitika tuleviku kõrgetasemeline nõuanderühm. EL-i tulevase justiitsprogrammi jaoks pakutud lahendused. Euroopa Liidu Nõukogu. Brüssel, 7.07.2008. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=ET&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%2011549%202008%20INIT&r=http%3A%2F%2Fregister.consilium.europa.eu%2Fpd%2Fet%2F08%2Fst11%2Fst11549.et08.pdf> (15.02.2014), (Euroopa justiitspoliitika tuleviku kõrgetasemeline nõuanderühm. 2008). Lk 30.

²⁶³ Euroopa justiitspoliitika tuleviku kõrgetasemeline nõuanderühm. 2008. Lk 29.

²⁶⁴ Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009, 18. detsember 2008, kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes, ELT L 007, 10.01.2009, lk 1-79.

²⁶⁵ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 8.

²⁶⁶ European Judicial Enforcement. Official homepage: <http://www.europe-eje.eu/en/eje-project> (05.03.2014).

liikmesriikide vahel. Üle-euroopaliselt kõiki liikmesriike hõlmavat piiriülesele täitemenetlusele keskendunud koostöövormi siiski ei ole. Efektiivsust Euroopa Liidus tõstaks projekti koostööriikide nimekirja laiendamine või sarnaste projektide loomine ka teiste liikmesriikide, eelkõige piirkonna naaberriikide vahel.

Tsiviilõiguslike nõuete täitmise lihtsustamisele aitab täna kaasa tsiviil- ja kaubandusasju käsitlev Euroopa õiguslasest koostöö võrgustik, mis alustas otsuse 2001/470/EÜ²⁶⁷ alusel tegutsemist 1. detsembril 2002. Võrgustiku eesmärk on lihtsustada ja tugevdada liikmesriikide vahelist õiguslasest koostööd, et see annaks kodanikele ja ettevõtjatele piiriüleste kohtuasjade korral paremad tegutsemistingimused. Õiguselukutsete esindajatele (sh kohtutäituritele) hiljuti antud juurdepääs võrgustiku tegevustele soodustab tihedamat ametialast suhtlemist ja kogemuste- ja teabevahetust Euroopa Liidu õiguse ja rahvusvaheliste õigusaktide igapäevase kohaldamise valdkonnas.²⁶⁸ Võrgustiku kontaktpunktid ning teadmiste ja praktikate vahetamine omab suurt tähtsust üle-euroopaliste meetmete kavandamisel ja koostöö tõhustamisel, kuid töö autor leiab, et kuivõrd võrgustik tegutseb juba alates 2002. aastast ning arvestades piiriülese täitemenetluse probleemseid kohti seoses piiriülese koostöö ja täitmisega, võib seada küsimuse alla nimetatud võrgustiku täielikult efektiivse toimimise. Võiks kaaluda võrgustiku koostöövormi intensiivsemaks muutmist, kuid võrgustiku tulemuslik töö ei asenda Euroopa Liidu regulatsioonide vajadust registritele ligipääsu tagamise valdkonnas.

Kuivõrd vaid käsitsi andmete töötlemine ei vasta moodsa ühiskonna nõuetele, on algatatud projekt e-CODEX, mis automatiseerib õigusliku menetluse läbi infotehnoloogia kasutamise just eesmärgil, et muuda piiriüleseid juriidilised menetlused läbipaistvamaks, tõhusamaks ja ökonoomiliseks nii tsiviil- kui kriminaalasjades.²⁶⁹ Projektis osalevad 23 liikmesriiki, sh Eesti, Holland, Rootsi ja Saksamaa.²⁷⁰ Seatud eesmärkide põhjal võib projekti hinnata õiguslasest koostöö, sh piiriülese täitemenetluse edendamise aspektist edukaks. Eesti juriidiliste menetluste tõhususele oleks kasulik, kui projektis osaleksid Eesti lähinaabrid Soome ja Läti, kelle alaliste elanike osas on Eesti võlausaldajatel enim nõudeid. Projekt saab täielikult efektiivseimal viisil realiseeruda vaid kõigi liikmesriikide ühinemise korral.

²⁶⁷ Nõukogu määrus (EÜ) nr 1206/2001, 28.mai 2001, liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusasjades, ELT L 174, 27.06.2001, lk 1-24.

²⁶⁸ Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Euroopa õiguslasest koostöö võrgustik. Ülevaade võrgustikust. Kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_about_the_network-286-et.do?clang=et (05.03.2014).

²⁶⁹ E-Codex. About the project. Online. Available: <http://www.e-codex.eu/about-the-project/technical-background.html> (25.03.2014).

²⁷⁰ E-Codex. Participants. Online. Available: <http://www.e-codex.eu/about-the-project/participants.html> (25.03.2014).

Täiendavalt edendab tänast olukorda Euroopa täitemenetluses Euroopa e-õiguskeskkonna portaal²⁷¹, mis on tulevikus õigusala elektrooniline keskpunkt kõikideks toiminguteks, pakkudes teavet õigussüsteemide kohta ning parandades juurdepääsu õigusele Euroopa Liidus 23 keeles. Nimetatud veebilehekülg koondab ülevaatlilikult informatsiooni Euroopa õigusruumi kohta ning on töö autori arvamuse kohaselt üpris kvaliteetne, selge ja arusaadav. Kahjuks ei tule ühe liikmesriigi võlausaldajale veebilehe võimalikud eelised kasuks näiteks konkreetse liikmesriigi kohtuotsuste jõustamise menetlust uurides, sest veebilehelt on informatsioon konkreetse liikmesriigi siseriikliku seaduskorra kohta hetkel kättesaadav vaid liikmesriigi keeles. Nimetatud puudusega tegelemise ning veebilehe pideva uuendamise tagatakse hea struktureeritud ülevaate menetlusprotsessidest ja osapoolte võimalustest.

Eelnevast tulenevalt on Euroopa üleselt puudub regulatsioon enamike vararegistrite, v.a kinnistute, ning kõigi konfidentsiaalsete registrite osas ning konkreetne kogu Euroopat hõlmav täitemenetluse edendamisele suunatud koostöövorm. Toimivad koostöövormid on üldised, mitte spetsiifilist eesmärki omavad, või alles arenemisjärgus, mistõttu peaks kaaluma Euroopa tasandil täitemenetluse efektiivsust tõstvate regulatsioonide kehtestamist ja spetsiaalsete koostöövormide loomist.

3.2. Euroopa Liidu liikmesriikide õiguskord

3.2.1. Euroopa Liidu liikmesriikide regulatsioon vararegistritele ligipääsu osas

Praegu tagatakse võlgniku vara läbipaistvus üldiselt riigi tasandil erinevate teabeallikate kaudu. Liikmesriikide juurdepääsutingimustes, teabenõude menetlustes, süsteemi sisus ja üldises toimivuses esineb märkimisväärsed erinevusi,²⁷² mistõttu on tähtis uurida liikmesriikide õiguskordadega kehtestatud võimalusi, meetmeid ning võimalikke piiranguid täitemenetluse raames registrite andmetele tuginemiseks.

Tänased täitemenetluse seadused ning infotehnoloogia võimalused tagavad pädevatele organitele elektroonilise ligipääsu registritele ja andmebaasidele. Eestis on võlgnikule kuuluva registervara suhtes andmete saamine suures osas tagatud registritele tasuta ligipääsu kaudu.²⁷³ Ka Rootsi täitevametil²⁷⁴ ja Hollandi täitevasutusel²⁷⁵ on otsene üleriigiline

²⁷¹ Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://e-justice.europa.eu/home.do?action=home&plang=et> (05.03.2014).

²⁷² Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 3

²⁷³ Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura, 2010. Lk 20.

²⁷⁴ Kronofogden. P 5.

elektroniline ligipääs avalikele registritele. Vastavalt Soome täitemenetluse seadustiku §-dele 24-26 aitab üleriigilisele kohtutäiturite vahelisele teabevahetusele kaasa täitemenetluse informatsiooni süsteem, mis hõlmab rahvuslikust kataloogist ning kohalikest registritest koosnevat täitemenetluse registrit.

Vararegistritest on nõude realiseerimise tagamise mõttes kindlasti üheks olulisemaks registriks kinnistusraamat. Kui Eestis on reeglina kinnistusraamatust andmete väljastamine tasuline (kinnistusraamatu seadus²⁷⁶ § 77¹⁶), siis kohtutäiturile väljastatakse elektroonilise kinnistusraamatu andmeid tasuta (kinnistusraamatu andmetöötluskeskus²⁷⁷ § 6 lg 1 p 5). Liikmesriikide täitevametnikele on tagatud põhjendatud huvi või seadusest tuleneva õiguse korral tasuta elektrooniline ligipääs kinnistusregistri (Saksamaal²⁷⁸, Soomes²⁷⁹, Rootsis²⁸⁰, Hollandis²⁸¹). Rootsi kinnistusraamatule on võlausaldajatele elektrooniline juurdepääs registri tasuline, välja arvatud veebisaidil *Min fastighet*, mille teenused on tasuta.²⁸² Veebisaidi *Min fastighet* tasuta teenused on võrreldavad Eesti kodanikele tagatud www.eesti.ee portaaliga²⁸³, kus kodanikel on tasuta ülevaade neid puudutavatest sh õiguslikest küsimustest, mis aitab menetlusosalistel paremini orienteeruda temaga seotud õiguslikes toimingutes.

Teistest riikidest on võimalik EULIS-ga ühinenud liikmesriikide, sh Soome, Rootsi ja Hollandi, ühinemisejärgselt ka Eesti teabele juurde pääseda ka veebisaidi EULIS kaudu.²⁸⁴ EULIS on seetõttu oluline liikmesriikide kinnistusraamatuid koondav ja teavet vahendav koostöövorm, mille edendamise korral oleks võlgniku kinnisvara oluliselt läbipaistvam.

Seega on liikmesriigid enamasti läinud üle elektroonsele registrite pidamisele, mille heaks näiteks on kõigis liikmesriikides täitevametnike tasuta ja kiire ligipääs kinnistusraamatule, mis peaks esialgu vähemalt siseriiklikult tooma kaasa täitemenetluse efektiivsuse tõusu.

²⁷⁵ Jongbloed, T. National Reports. The Netherlands. – Andenas, M., Burkhard, H., Oberhammer, P. Enforcement Agency Practice in Europe – JAI/02/FPC/19/UK. The British Institute of International and Comparative Law, 2005. Online. Available: http://www.biicl.org/files/5001_enforcement_agency_practice_in_europe.pdf, (Jongbloed, T. 2005). P 202.

²⁷⁶ Kinnistusraamatu seadus – RT I 1993, 65, 922 ... RT I, 02.05.2013, 2.

²⁷⁷ Kinnistusraamatu andmetöötluskeskus. Justiitsministri 22.01.2001 määrus nr 8 – RT I, 08.11.2013, 13.

²⁷⁸ Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Liikmesriikide kinnistusraamatud. Saksamaa. Kättesaadav internetis: https://e-justice.europa.eu/content_land_registers_in_member_states-109-de-et.do?member=1 (10.04.2014).

²⁷⁹ *Ibid.* Soome.

²⁸⁰ *Ibid.* Rootsi.

²⁸¹ *Ibid.* Holland.

²⁸² *Ibid.* Rootsi.

²⁸³ Eesti.ee ametlik veebileht: <https://www.eesti.ee/est/algus> (15.04.2014)

²⁸⁴ European Land Information Service. Online. Available: <http://eulis.eu/> (10.04.2014).

3.2.2. Euroopa Liidu liikmesriikide regulatsioon isiku äriregistrite ja konfidentsiaalseid andmeid sisaldavatele registritele ligipääsu osas

Detsentraliseeritud riikide süsteemides on otsene ligipääs mitteavalikele registritele välistatud andmekaitse tõttu, ning võlausaldajad seisavad nõuete realiseerimisel silmitsi tõsiste probleemidega.²⁸⁵ Tsentraliseeritud riikides on täitevorgan pädev teostama võimu saamaks informatsiooni võlgniku varalise olukorra kohta ning ligipääsu mitteavalikele registritele,²⁸⁶ mistõttu on nendes õiguskordades on tugevdatud täitemenetluste tõhusust märgatavalt.²⁸⁷

Liikmesriikide äriregistrid, mis sisaldavad laialdast teavet äriühingute kohta, on üldiselt elektrooniliselt ja avalikud ning igapähele on õigus tutvuda registrikaardi ja äritoimikuga ning saada registrikaardist ja äritoimikus olevast dokumendist ära kirju (Eestis äriseadustiku²⁸⁸ § 28, Saksamaa²⁸⁹, Holland²⁹⁰ ja Rootsi²⁹¹). Vaid teatud teenuseid osutatakse üksnes registreeritud kasutajatele ja tasu eest.²⁹² Seejuures võimaldatakse teavet taotluse alusel kõigile, sh välisriigi isikutele ja asutustele.²⁹³ Lisaks Soome tasuta teabeteenusele ehk BIS-otsingule on võimalik tellida valitud andmeid tasu eest äriteabesüsteemist (BIS), mida Maksuamet ning Soome Patendi- ja Registriamet ühiselt haldavad.²⁹⁴ Seega on liikmesriikide äriregistrite kasutamine tehtud lihtsaks ja kättesaadavaks kõigile.

Ka teiste registrite osas on liikmesriikide täituritele siseriiklikult tagatud laialdased võimalused registreeritud teabe saamiseks. Eestis on isikuandmete kaitse tagatud muuhulgas isikuandmete kaitse seadusega²⁹⁵. Kohtutäituril on õigus täitmisele esitatud täitedokumendi alusel nõuda riigi või kohaliku omavalitsuse andmekogu vastutavalt töötlejalt andmeid võlgnikule kuuluva vara ning sellele lasuvate kohustuste kohta (TMS § 26 lg-st 4). Ka näiteks riiklikust pensionikindlustusregistrist väljastatud andmeid lubatud kasutada täituril seadusega

²⁸⁵ Stürner, R., Kawano, M., 2011. Lk 61.

²⁸⁶ Stürner, R., Kawano, M., 2011. Lk 66.

²⁸⁷ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 7-8.

²⁸⁸ Äriseadustik – RT I 1995, 26, 355 ... RT I, 21.03.2014, 21

²⁸⁹ Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Liikmesriikide äriregistrid. Saksamaa. Kättesaadav internetis: https://e-justice.europa.eu/content_business_registers_in_member_states-106-de-et.do?member=1 (25.03.2014).

²⁹⁰ Struiksma, D., Jongbloed, A. W. Bailiffs on the e-highway. Information & Communications Technology Law, Volume 15, Issue 2, June 2006, pages 201-206. Online. Available: <http://www.tandfonline.com.ezproxy.utlib.ee/doi/full/10.1080/13600830600676826#U2CHv1fkuIs> (10.04.2014), (Struiksma, D., Jongbloed, A. W. 2006).

²⁹¹ Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Liikmesriikide äriregistrid. Rootsi. Kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_business_registers_in_member_states-106-se-et.do?member=1

²⁹² *Ibid.* Rootsi.

²⁹³ Struiksma, D., Jongbloed, A. W. 2006. P 204.

²⁹⁴ Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Liikmesriikide äriregistrid. Soome. Kättesaadav internetis: https://e-justice.europa.eu/content_business_registers_in_member_states-106-fi-et.do?member=1 (25.03.2014).

²⁹⁵ Isikuandmete kaitse seadus – RT I 2007, 24, 127 ... RT I, 30.12.2010, 11.

või seaduse alusel antud õigusaktiga pandud ülesande täitmiseks (riikliku pensionikindlustuse registri pidamise põhimäärus²⁹⁶ § 36 lg 3).

Soome kohtutäiturile omandab seaduse alusel registritest vajalikku informatsiooni, mida valdavad maksuametnikud, elanike teabesüsteem, sotsiaalkindlustuse amet, tööhõive amet, pensionikindlustuse amet ja kindlustusamet.²⁹⁷ Ka Rootsi süsteem pakub võlausaldajatele võlgniku vara deklaratsioonist paremat teabe saamise võimalust, sest selle puhul ei nõuta võlgniku koostööd.²⁹⁸ Niisamuti on Hollandi kohtutäituritele on tagatud pidev ja kiire võimalus saada korrektset teavet menetluspoole kohta läbi andmebaaside või teiste teabeallikate.²⁹⁹ Hollandi kohtutäituritele on antud nn sofi number ehk maksu- ja sotsiaalkindlustusnumber, mis võimaldab neil teha päringuid konfidentsiaalset infot sisaldavatesse andmebaasidesse, sh tööhõiveasutusse (UWV), sotsiaalkindlustusametisse (SVB) ja asutustesse, mis on seotud sissetulekute maksimisega.³⁰⁰

Siiski sätestavad ka kõik liikmesriigid sarnaselt piirangud maksualasele teabele. Mitmed Eesti seaduses sätestavad siiski erandid³⁰¹ teabe, sh maksusaladust sisaldava teabe väljastamiseks täitetoimingute sooritamiseks. Maksuhaldur võib avaldada registrist maksusaladust sisaldavat teavet kohtutäiturile, kui see on vajalik täitetoimingute sooritamiseks (maksukorralduse seadus³⁰² § 29 p 4). Ka Rootsis³⁰³ ja Hollandis on maksuregistritega seonduv rangelt maksusaladuse kaitse all,³⁰⁴ mistõttu on vaid teatud juhtudel juurdepääsetav kohtutäituritele.³⁰⁵ Soome täitemenetluse raames kasutatakse kooskõlas andmekaitse seadusega³⁰⁶ vaid menetluseks vajalikke privaatseid andmeid.³⁰⁷

Erinevalt teistest liikmesriikidest, ei ole Saksa seadusandluses lubatud kasutada maksualast teavet eraõiguslike nõuete täitmise eesmärgil. Meede, mis lubaks taolist ligipääsu, oleks vastuvõetamatu arvestades maksusaladuse iseloomu ja eesmärki.³⁰⁸ Eelnev on selgitatav kuivõrd Saksamaal peab arvestama asjaolu, et konstitutsiooniga on tagatud võlgniku õigus

²⁹⁶ Riikliku pensionikindlustuse registri pidamise põhimäärus. Vabariigi Valitsuse 18.01.2002 määrus nr 28 – RT I, 17.01.2014, 27.

²⁹⁷ Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Liikmesriikide äriregistrid. Soome. Kättesaadav internetis: https://e-justice.europa.eu/content_business_registers_in_member_states-106-fi-et.do?member=1 (25.03.2014).

²⁹⁸ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 7-8.

²⁹⁹ Jongbloed, T. 2005. P 202.

³⁰⁰ Struiksma, D., Jongbloed, A. W. 2006. P 203-204.

³⁰¹ Maksukorralduse seadus – RT I 2002, 26, 150 ... RT I, 31.01.2014, 14. § 29 p 4. Rahvastikuregistri seadus – RT I 2000, 50, 317 ... RT I, 22.11.2013, 2. § 70 lg 1. Liiklusseadus – RT I, 14.02.2014, 3 ... RT I 2010, 44, 261. § 184 lg 5.

³⁰² Maksukorralduse seadus – RT I 2002, 26, 150 ... RT I, 31.01.2014, 14.

³⁰³ Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, 2004. P 3.

³⁰⁴ *Ibid.* P 4.

³⁰⁵ *Ibid.* P 1.

³⁰⁶ Personal Data Act (523/1999). Ministry of Justice. Finland. Online. Available: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1999/19990523> (15.03.2014).

³⁰⁷ Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, 2004. P 5.

³⁰⁸ The German Government. *Sine anno.* P 7-8.

otsustada, mis informatsiooni peaks avalikustama. Töö autor on seisukohal, et avalikke ülesandeid teostavatele isikutele peaks juurdepääs andmetele olema tagatud õigustatud huvi korral, sest võimalike täitemenetlust takistavate võlgnike puhul on võlgniku ainuotsustusõiguse korral täitemenetluse efektiivsus oluliselt pidurdatud. Siiski on maksukorralduse seadusest tuleneva maksusaladuse olemusest tulenevalt õigustatud maksusaladust sisaldavale informatsioonile võrreldes muude vararegistritega rangemate piirangute seadmine.

Kuivõrd liikmesriikide siseriiklikud õiguskorrad nõuavad ligipääsu võimaldamiseks registritele erinevate nõuete, sh just andmekaitse nõuete täitmist, ning annab asutustele erinevad volitused, on erinevates liikmesriikides võlgnik, võlausaldaja ja täitevorgan erinevates positsioonides ja seetõttu piiriülelalt omavahel ka ebavõrdses olukorras. Eelnevaga kaasneb vajadus võimaldada regulatsioonidega liikmesriikide võlausaldajatele piiriüleste nõuete täitmisel võrdsem positsioon aga ka kiirem ja efektiivsem teabevahetus.

3.3. Piiriülene registritele ligipääsu tagamine

3.3.1. Registritele ligipääsu suurendamise vajadus ja võimalus

Euroopa Komisjon tutvustas Rohelises Raamatus ühe initsiatiivina võimalust tagada Euroopa tasandi meetmete pakett tagamaks võlausaldajale usaldusväärset teavet mõistliku aja jooksul. Nimetatud meetmete pakett hõlmab muuhulgas registritest saadava teabe hulga suurendamist ja registritele juurdepääsu parandamist.³⁰⁹ Eelnevalt on magistritöös selgunud, et võlausaldajate huvide kaitset piiriüleses täitemenetluses on Rohelise Raamatu koostamisest alates oluliselt tõhustatud rohkete koostöövormide, projektide ja veebiportaalide aga ka üksikute asjakohaste valdkonna hetkel kehtivate õigusaktide abil, kuid siiski pole eelnimetatu veel täielikult teostunud või valminud ning nende abil pole võimaldatud ligipääsu kõigile, sh ka tundlikumat informatsiooni sisaldavatele registritele. Euroopa Liidu valikuteks on jätkuvalt edendada juurdepääsuvõimalusi liikmesriikide registritele ja/või suunata ressursid muudele piiriülelalt täitemenetlust edendavatele meetmetele. Arutelukohaks on, kas täiendavad juurdepääsuvõimalused tagaksid piiriülese täitmise tõhustamiseks regulatsioonidest puuduva ning mis on registritele juurdepääsu suurendamisega kaasnevad probleemid.

Kahtlemata oleks võlausaldajapoolsed võlgniku ja tema vara kohta informatsiooni otsingud täiendatud, kui võlausaldajal oleks (elektrooniline) ligipääs registritele või andmebaasidele, mis ei ole avalikud (maksu- ja sotsiaalkindlustusregistrid), või tal oleks

³⁰⁹ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 5.

võimalus viia ellu agressiivsemaid uuringuid veebikeskkonnas, et leida jälgi tabamatu võlgniku või tema varjatud vara kohta.³¹⁰ Siiski olid liikmesriikide reaktsioonid Komisjoni initsiatiivile aga leiged, kui mitte negatiivsed. Vaid vähesed vastajad nõustusid ideega laiendada juurepääsu informatsioonile ka mitte-avalikele organisatsioonidele. Tõstatati küsimus selliste organisatsioonide õiguslikust tähendusest ning direktiivi 95/46/EÜ³¹¹ nõuete täitmisest.³¹² Suur enamus liikmesriike väljendasid muret seoses andmekaitse ja võlgniku privaatsuse kaitsega ning leidsid, et juurdepääsu avalikkusele ei tohiks laiendada. Laialdane ühine seisukoht oli, et õigus privaatsusele kaalub üles täitemenetluse vajadused.³¹³

Tõhus ja kaasajastatud ligipääsu informatsioonile peab olema tasakaalustatud võlgniku huvidega seonduvalt inimlikkuse, au ja privaatsusega, arvestades andmekaitset, mis nõuab tasakaalu Euroopa Inimõiguste Konventsioonist tuleneva võlausaldaja õiguse efektiivsele täitemenetlusele ja nõude täitmisele ning võlgniku õiguse inimväarsuse ja privaatsuse vahel.³¹⁴ Nende huvide kollisiooni korral peaksid eelistatud olema võlgniku huvid.³¹⁵ Ka Euroopa Komisjon on ise tunnistanud, et kuigi sotsiaalkindlustus- ja maksuregistrid sisaldavad sageli andmeid võlgniku kohta, mis võimaldaks märkimisväärselt lihtsustada rahalise nõude täitmist, võib juurdepääs registritele aga olla vastuolus andmekaitse eeskirjadega ning sotsiaalse ja maksukonfidentsiaalsusega. Seetõttu peab arvesse võtma konkreetseid tundlike andmete töötlemise õigusnõudeid, mis võivad liikmesriigiti erineda.³¹⁶

Vajadus suurendada piiriüleises nõuete täitmise raames võlausaldajate ja täitevasutuste ligipääsu registritele küll esineb, kuid nii liikmesriikide kui ka Euroopa institutsioonide poolt ei võetud Komisjoni initsiatiivi positiivselt vastu, mistõttu on initsiatiivi edasine esmajärgus rakendamine ebatõenäoline. Probleemaatika seonduv eelkõige vajadusega prioriteetsena lahendada ligipääsu suurendamise eelselt erinevad õiguslikud, sh andmekaitse nõuetest tulenevad küsimused. Võimaliku alternatiivina otsesele registritele juurdepääsule on välja käidud liikmesriikide asutuste vahelise juriidilise koostöö edendamine.

³¹⁰ Lupoi, M. A. Enforcement of a Claim with the Support of the New Information Technology. Protection of the Creditor and the Debtor. – Kengyel, M., Nemessanyi, Z. Electronic Technology and Civil Procedure: New Paths to Justice from Around the World. Springer Science + Business Media B. V., 2012, lk 192.

³¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24. oktoober 1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. EÜT L 281, 23.11.1995, lk 31—50.

³¹² Lupoi, M.2012, lk 192.

³¹³ Lupoi, M.2012, lk 192.

³¹⁴ Berlung, M., 2009. Lk 276-277.

³¹⁵ *Ibid.* Lk 276-277.

³¹⁶ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 7-8.

3.3.2. Registritele ligipääsu suurendamisega kaasnevad ohud

Elektroonilistes registrites sisalduvatele andmetele ligipääsu tagamisel tuleb arvestada igapäevase õiguse oma isikuandmete kaitsele. Nii näeb ka Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 16 lg 1 ette, et Euroopa Parlament ja nõukogu kehtestavad eeskirjad füüsiliste isikute kaitse kohta seoses isikuandmete töötlemisega ning selliste andmete vaba liikumise eeskirjad.³¹⁷ Vastavalt infotehnoloogia arengule, mis võimaldab koguda, talletada ja kasutada järjest enam ja mitmekesisemaid isikuandmeid, on riigiasutustel vaja üha rohkem suurendada valvsust nende õiguste kaitset.³¹⁸ Üksikisikuid ja ühiskonda tervikuna ohustab võimalus kasutada ja jagada andmeid muudel eesmärkidel kui need, milleks nad koguti. Seetõttu peab õiguskaitsega seotud eesmärkidel andmeid kogudes järgima proportsionaalsuse ja põhiõiguste kõrgetasemelise kaitse põhimõtet.³¹⁹ Kuivõrd nii Euroopa Liidu kui siseriiklik seadusandja on vastava ligipääsu tagavate regulatsioonide kehtestamisel kohustatud arvestama võimalike õiguste riivega registritest sisalduva informatsiooni kuritarvitamisel, tuleb esmalt uurida piiriüleste nõuete täitmise efektiivsuse suurendamise võimalust elektroonilistele registritele ligipääsu tagamisega tagades ühtlasi kooskõla andmekaitse nõuetega.

Nagu eelmises peatükis selgitatud, peab isikuandmete töötlemisel järgima isiku põhiõigusi, sh Eesti põhiseaduse §-ga 26 kaitstud isiku eraelu puutumatust ja Eesti põhiseaduse §-ga 45 kaitstud õigust informatsioonilisele enesemääramisele, kuid põhiõiguste konkurentsi olukorras esineb paratamatult põhiõiguste piiramise vajadus. Seetõttu nõuab täitemenetlus õiguste tasakaalustatust, mis peab konfidentsiaalse informatsiooni avalikustamise korral olema põhjalikult kaalutletud. Kuigi ligipääs registritele, mis annavad andmeid võlgniku sissetuleku allika ja suuruse kohta, on täitemenetluses ülimalt oluline, sõltub ligipääsu ulatus konkreetsetest andmetest.³²⁰ Eriti tundlikku informatsiooni sisaldavad just elanike-, sotsiaalkindlustus- ja maksuregistrid, mistõttu peab täitemenetluse läbiviimise ja võlgniku privaatsuse kaitse huve ettevaatlikult omavahel kaalutlema.³²¹

Nii on Euroopa Liidus seni jäänud kehtima piirangud maksu- ja sotsiaalkindlustusregistritele, sest need sisaldavad delikaatseid isikuandmeid, mille osas ei ole nõuete sissenõudmise huvi kaalunud üles võlgniku õigusi, tagamaks teavet ka mis tahes kolmandatele isikutele. Ka Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee leidis, et sellisele teabele juurdepääs peaks olema vaid kohtuasutustel konkreetses olukorras ja tingimusel, et sellistes

³¹⁷ Euroopa Liidu toimimise leping – ELT C 83, 30.3.2010.

³¹⁸ Euroopa justiitspoliitika tuleviku kõrgetasemeline nõuanderühm. 2008. Lk 29.

³¹⁹ *Ibid.* Lk 29

³²⁰ Euroopa Komisjon. Eesti vastused. *Sine anno.* Lk 2.

³²¹ Ministry of Justice, Finland. P 4.

registrites olevad isikuandmed on kohaselt kaitstud. Igatahes peab täitevasutuse juurdepääs teises riigis olevale registrile hõlmama alati koostööd tolle riigi kohtuasutusega.³²² Seetõttu on ka Euroopa institutsioonide poolt rõhutatud, et tundliku teabe puhul peab piiriülese teabevahetuse korral eelistama andmekaitse kaalutlustel otsesele ligipääsule vastavate liikmesriikide pädevate organitega koostöö tegemist.

Lisaks andmekaitse kaalutlustele võib registrites sisalduva teabe korral esineda oht menetluspooltele ebakorrektsete andmete tõttu. Registrites kajastatakse andmeid, mille tõesust keegi ei kontrolli ja millele ei saa seaduse järgi tugineda, kuid mis jätavad garanteeritud registri andmete mulje ning võivad tehingutele tegemisel põhjustada kahju. Lõpptulemusena võivad registrid täituda nii alusetutest kui ka lubamatutest kannetest, mis võib kokkuvõttes hävitada ka kogu nende sisu ning tähendada tsiviilkäibe ja majanduskeskkonna kahjustamist tervikuna.³²³ Eesti õiguskirjanduses selgitatud probleem andmete korrektsusest võib esineda mujalgi Euroopas, mistõttu peab registre te ligipääsu tagamine toimuma kaalutletult ja hea õigusloome tava järgides. Probleem võib tõsine olla just IT valdkonnas vähem-arenenud liikmesriikides. Piiriülestes vaidlustes mitteusaldusväärsetele registrikannetele tuginemine seab ohtu nii võlausaldaja kui võlgniku õigused ning on autori seisukohast võlausaldajate kaitset ning kogu täitemenetluse efektiivsust pigem pärssiv.

Eelnev järeldab, et kuigi liikmesriikide üldine suund on enam rahaliste ressursside registre loomisele ja arendamisele, peab seejuures arvestama võimalike ohtudega andmete korrektsusest ja avaldamise turvalisusest. Registrate pidamisel ja neist teabe saamisel on otstarve vaid siis, kui sellest kättesaadavat teavet uuendatakse.³²⁴ Kohtulike registre pidamisele on mõtet raha kulutada vaid juhul, kui nende andmed on maksimaalselt kontrollitud, seadusega on tagatud võimalus neile andmetele tuginedes tehinguid teha ning riik on varaliselt vastutav registri pidamisel tehtud vigade eest.³²⁵

Nii seavad liikmesriigid siseriiklikult registrites olevate andmete kasutamiseks mitmeid tingimusi. Hollandis peavad iga enne andmete registreerimist olema andmed üle kontrollitud, register peab olema kättesaadav interneti vahendusel, registri pidaja peab uuendama registre teavet suurimal võimalikul määral.³²⁶ Näiteks Eesti äriseadustiku 2. osa 4. peatükk sätestab nõuded äriregistrisse kantavate teavete osas, § 33 lg 2 kohaselt peab registripidajale esitatav avaldus olema notariaalselt kinnitatud ning lg 5 kohaselt ei tee

³²² Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee. (KOM(2011) 445 (lõplik). 5.5.1-5.5.3.

³²³ Köve, V. Kas kinnistusraamatu ja teiste kohtulike registre korraldus vajab reformi? *Juridica VII/2013*, lk 457-464, (Köve, V. 2013). Lk 461.

³²⁴ Swedish Cabinet Office the Ministries. 2008. P 2-3.

³²⁵ Köve, V. 2013. Lk 462.

³²⁶ Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders. COM(2008) 128. P 5.

registripidaja kannet registrisse, kui avaldus või sellele lisatud dokumendid ei vasta seadusele. Samas on kohtud langenud mitmete registrikannete eksituste ohvriks³²⁷, pidades ekslikult äriregistri infosüsteemis kajastatud andmeid äriregistri andmeteks, ja sellele tuginedes toiminguid teinud.³²⁸ Vaatamata seadusest tulenevatele nõuetele peab nentima siseriiklike seaduste täiendamise vajadust ja võimalusi, mistõttu võib esmapilgul õiguste kaitsele kaasa aitavana näiva registrite rohkuse ja registritele hõlbustatud juurdepääsuga avalduda registrite ebatäpsused ja kaasneda andmekaitse nõuete olulised rikkumised. Eelnimetatu ei oma võlausaldajale täitemenetluse efektiivsuse tõstmise eesmärki, vaid pigem vastupidist toimet. Uuendatud ja kontrollitud teave registrites on oluline ka otsustamiseks täitemenetlust algatades registreeritud vara põhjal täitetoimingute tegemise otstarbekat järjekorda.

Lisaks andmekaitsest ning teabe uuendatusest tingitud ohtudele on problemaatiliseks ka liikmesriikide siseriiklike õiguskordade erinevusest tingitud täitevasutuste erinev õiguslik staatus ja pädevus. Seetõttu võib registritele ligipääsu laiendamise raames problemaatiliseks muutuda Euroopa täitevamete vahel pädevuse jagamine, otsustamiseks, kas tagada täitevasutustele volitused juurdepääsuks registritele terves Euroopa Liidus või iga liikmesriigi siseselt. Üldine seisukoht on, et konfidentsiaalset informatsiooni sisaldavatesse andmebaasidesse võib teha päringuid kas kohus või täitevametnik ning selle üle kohaldatakse ranget järelevalvet.³²⁹ Seejuures teeks Soome valitsus reservatsioone meetmete osas, mis suurendaksid informatsiooni kättesaadavust registritest ja parandaksid nendele ligipääsu Ühenduse seadusandlusega kehtestatud meetmete abil. Ühendusel on pädevus kehtestada regulatsioone vaid piiriüleste juhtumite osas, mistõttu kaalutakse lahendusi vaid piiriülesteks juhtumiteks, ning raske on kujutada olukorda, kus välisriigi täitevametil on suurem pädevus registrite osas kui siseriiklikul täitevasutusel endal.³³⁰ Töö autor nõustub liikmesriikide poolt väljatoodud problemaatika tõsidusega, kuivõrd siseriiklikud turvanõuded peavad privaatsete andmete puhul olema täidetud, kuid see ei oleks võimalik piiriülesest pädevuse liigse suurendamisega juhtudel, mil turvanõuded mujal riikides on oluliselt rangemad või leebemad. Vastasel juhul oleks seatud ohtu võlgniku õiguste kaitse.

Euroopa justiitspoliitika üldine ambitsioon on luua lõpptulemusena ühtne juurdepääsupunkt nii Euroopa kui riikliku õiguse jaoks, andes juurdepääsu muuhulgas erinevatele registritele. Seda eesmärki on keeruline saavutada, kuid selle saavutamine annab suure lisandväärtuse nii õiguse valdkonna ametnikele kui ka Euroopa Liidu kodanikele.³³¹

³²⁷ RKTkm 14.12.2011, 3-2-1-133-11, p 24; RKTko 22.02.2012, 3-2-1-163-11, p 33

³²⁸ V. Kõve. 2013. Lk 461.

³²⁹ Lupoi, M.2012. Lk 192.

³³⁰ Ministry of Justice, Finland. 2008. P 4.

³³¹ Euroopa justiitspoliitika tuleviku kõrgetasemeline nõuanderühm. 2008. Lk 47-48.

Arvestades andmete tundlikkust, tehniliste lahenduste keerukust ja võimalikke turvariske, ei pruugi olla täiturite otseligipääs välisriigi registritele selles vallas olla esialgu reaalne, kuid oleks Eesti antud seisukohast lõppastmes soovitatav.³³² Kuivõrd Euroopas ei ole konsensust juurdepääsu laiendamise küsimustes seni saavutatud, leiab nimetatud seisukoht Euroopa erinevates liikmesriikides kriitilist vastukaja, mistõttu ei ole üksmeele saavutamine Euroopas ilmselt lähitulevikus võimalik.

Tänases Euroopas, mil üle-euroopaliste registrite arendamine ja vastavate regulatsioonide loomine on algusjärgus, on ennatlik lähiajal oodata vastavate registrite valmimist, mistõttu leiab autor sarnaselt vara deklaratsiooni lahenduse kaalumise, et prioriteet võlausaldajate kaitse tõhustamisel peaks olema Euroopa pangakontode arestimise määruse vastu võtmine. Kuigi võlausaldajate õigustatud huvi piiriüleses täitemenetluses nõuaks võlgniku teabe avalikustamist otsese ligipääsu abil, on siinkohal võlgniku privaatsushuvid olulisema kaaluga. Seetõttu vajaks küsimus autori arvates esmalt liikmesriikide õigussüsteemide järk-järgulist reguleerimist ning esialgsete koostööreeglite koostamist.

3.4. Koostöövormid registritele ligipääsu suurendamise asemel

Kuigi liikmesriikide siseriiklike õiguskordade harmoneerimine ei ole Euroopa Liidus uus küsimus, on Euroopa Liidu õigus veel pigem „õiguslase koostöö“ faasis kui valmis liikuma liikmesriikide siseriiklike protseduureeglite ühtlustamise suunas.³³³ Kuivõrd kesksete üle-euroopaline registritele ligipääs ei ole hetkel siseriiklike õiguskordade erinevusest tulenevalt turvaliselt võimalik, on nii Euroopa Komisjon kui ka liikmesriigid oma arvamustes pakkunud alternatiivse lahendusena, et Euroopa Liit panustaks pigem liikmesriikide täitevasutuste omavahelise koostöö suurendamisele. Euroopa Komisjoni Rohelises Raamatus tutvustatud Euroopa tasandi meetmete pakett hõlmab ka teabe vahetamise edendamist täitevasutuste vahel³³⁴ ja juurutada nende vahel otsest teabevahetust nii, et ühe liikmesriigi täitevasutused saaksid taotleda abi teise liikmesriigi pädevatelt asutustelt.³³⁵ Andmeid võlgnike registreeritud vara kohta peaks töötleva läbi teabevahetuse ja teiste koostöö vormide mitte läbi täitevasutuste täiendavate volituste andmise otseseks juurdepääsuks siseriiklikele registritele.³³⁶

³³² Euroopa Komisjon. Eesti vastused. *Sine anno*. Lk 2.

³³³ Andenas, M. 2005. P 8.

³³⁴ Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik. Lk 5.

³³⁵ Euroopa justiitspoliitika tuleviku kõrgetasemeline nõuanderühm. 2008. Lk 9.

³³⁶ Swedish Cabinet Office the Ministries. 2008. P 1.

Elektroonilise õiguse arendamine võimaldab üksteisega hõlpsamini koostööd suurendada ja teavet vahetada.³³⁷ Käimasoleva praktilise piiriülese töö huvides on oluline saada kiiresti vajalikku teavet ja kiireloomulistel juhtudel abi ilma diplomaatilisi kanaleid kasutamata.³³⁸ Täitevametnike koostöövorme ja suhtlust oleks oluline edendada ka täitevasutuste optimaalsema tööjaotuse ja ressursside kasutamise mõttes. Autori seisukohast ei ole ressursikasutus hetkel toimivas täitemenetluses kõige optimaalsem, kuivõrd iga liikmesriigi täitevametnik teeb samu uuringuid ja täitetoiminguid, mis on mujal juba sama võlgniku suhtes teistes täitemenetlustes tehtud. Andmete jagamine aitab tingimata kaasa täitemenetluse tõhususe suurendamise eesmärgi saavutamisele.

Koostöö edendamine oleks prioriteetsena tähtis ka asjaolu tõttu, et kehtivas õiguskorras oleks võimalik tagada täitevametnikele pigem riigisiseseid volitused. Euroopa õigussubjektid saaksid enim kasu, kui neil oleks võimalus lihtsalt taotleda teavet otse teise liikmesriigi täitevasutuselt ilma täiendavate menetlusetappideta.³³⁹ Liikmesriigid siiski ei ole kindlad, kas täitevorganid on alati kõige sobivamad vahendajad andmete kogumisel registrite ja teise liikmesriigi täitevorganite vahel. Seda eeskätt siis, kui täitemenetlus ei ole organiseeritud riigis tsentraalselt või kohtute kaudu. Eestis tegutsevad vabakutselised kohtutäiturid omavad oma tegevuses küll riigivõimu volitusi ning ka õigust küsida registritest andmeid, kuid oleks problemaatiline kasutada neid informatsiooni „kontaktpunktidenä“. Sellisel juhul tuleks Eestil leida selleks ülesandeks muu keskasutus.³⁴⁰

Sellist teenust pakuks Hollandis näiteks KBvG³⁴¹. Samuti võiks pakkuda piiriülest teenust *Union Internationale des Huissiers de Justice et Officiers Judiciaires* (UIHJ), mis võiks olla ka asutus edendamaks teabevahetust.³⁴² Võiks ilmselt kaaluda liikmesriikide täitevametnike koondavate ühenduste loomist nii-öelda keskseks koostööorganiks andmete vahetuseks välisriigi sarnaste institutsioonidega. Eestis on vastavaks institutsiooniks Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, mis on seaduse alusel loodud kohtutäitureid ühendav avalik-õiguslik juriidiline isik (KTS § 67 lg 1).³⁴³ Samas aga nõuaks nimetatud ülesannete panemine liikmesriikidelt tohutult lisaressursse, mis ei ole lähitulevikus ilmselt mõeldav lahendus. Samuti ei ole kehtiva õiguskorraga Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojale tagatud pädevust isikuandmete registrist töötlemiseks.

³³⁷ Euroopa justiitspoliitika tuleviku kõrgetasemeline nõuanderühm. 2008. Lk 52.

³³⁸ *Ibid.* Lk 42.

³³⁹ Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders. COM(2008) 128. P 7-8.

³⁴⁰ Euroopa Komisjon. Eesti vastused. *Sine anno*. Lk 3.

³⁴¹ Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders. Official homepage: <http://www.kbvg.nl/> (10.03.2014).

³⁴² Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders. COM(2008) 128. P 7-8.

³⁴³ Kohtutäituri seadus – RT I 2009, 68, 463 ... RT I, 31.01.2014, 15.

Nagu käesoleva töö eelmises alapeatükist selgus, on ka Soome pidanud organite pädevuse küsimust oluliseks, kuivõrd eri liikmesriikide erineva staatuse ja võimuga asutustel ei saa olla samaväärsed volitused informatsiooni saamiseks. Vahendamise pädevuse andmine registreid haldavale üksusele võib olla problemaatiline, kuivõrd registreid haldavad eri liikmesriikides eri staatusega asutused (näiteks registrite keskus, kohus või muu), kellel ei ole muuhulgas ka samaväärne õiguslik pädevus. Samas looks kontaktipunkti staatuse panemine kas kohtule või Justiitsministeeriumile täiendava menetlusetapi, kus luba andmete töötlemiseks saadakse registrit mittehaldavalt asutuselt, ning võib põhjustada menetluse venimise. Võlgade sissenõudmise võiks muuta efektiivsemaks selline asutus, milles töötavad kõigi liikmesriikide esindajad.³⁴⁴ Eraldi koostööorgani loomine võiks küll kujuneda kulukaks, kuid asutus ei omaks kasutegurit mitte ainult täitemenetluse võlausaldajale konkreetse menetluse raames vaid ka võlgnikele ja kõigi liikmesriikide täitevasutustele, liikmesriikide seadusandjatele ning muudele asutustele juriidilise koostöö, praktika ühtlustamise ning seadusloome kujundamise ja muutmise mõttes.

Lahendusena võiksid kõik liikmesriigid määrata pädeva asutuse või kontaktisiku, kes vajadusel lahendaks esile kerkivaid probleeme. Eeskujuks on näiteks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1393/2007³⁴⁵, mille artikkel 2 lg 1, 2 alusel iga liikmesriik määrab ametiisikud, asutused või muud isikud, kes on pädevad edastama ja vastu võtma teises liikmesriigis kättetoimetatavaid kohtu- või kohtuväliseid dokumente, ning Nõukogu määrus 1206/2001/EÜ³⁴⁶ liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades. Autori arvates oleks põhjendatud koostöö arendamisel esialgse kontaktpunkti määramisel arvestada siseriikliku õiguskorra erisustega ning juba kehtestatud analoogsete regulatsioonidega, võttes eeskujuks juba praktikas toimivad regulatsioonid ning tagamaks andmete töötlemine kooskõlastatuse võlgniku elukohariigi õigusega.

Kaalutavate lahenduste kõrval tuua esile ka hetkel Eestis välja töötamisel olev e-Täituri projekt lahendamaks Balti regioonide piiriülese täitemenetluse probleeme. Ülepiirilise infotehnoloogilise lahenduse, mida arendatakse Eesti, Läti, Leedu ja UIHJ koostöös³⁴⁷ üldine eesmärk on välja arendada uus täitemenetluse infosüsteem selliselt, et võimaldada kodanikele, ettevõtetele ja kohtutäituritele täitemenetluse protsessi Euroopa Liidu siseselt erinevate riikide

³⁴⁴ Swedish Cabinet Office the Ministries. 2008. P 4.

³⁴⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1393/2007, 13.november 2007, kohtu- ja kohtuväliseid dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (dokumentide kättetoimetamine), millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1348/2000, ELT L 324, 10.12.2007, lk 79-120.

³⁴⁶ Nõukogu määrus (EÜ) nr 1206/2001, 28.mai 2001, liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades, ELT L 174, 27.06.2001, lk 1-24.

³⁴⁷ European Commission. ANNEX 1. Project Description and Implementation. Action Grants. JUST/2011-2012. (Kättesaadav Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojas.) Lk 2-3.

vahel läbi viia ning saata riikide vahel asjakohaseid dokumente ja andmeid.³⁴⁸ Projekti arendamine Balti riikides on vajalik ja põhjendatud, kuna piirkonna piiriülene suhtlus ja turg on väga tihe. Kindlasti oleks vajalik sarnane süsteem arendada ka Eesti ja Põhjamaade vahel või laiendada süsteemi valmimisel süsteemis osalevaid riike, lisades Läänemere piirkonna riigid. Kuivõrd üle-euroopalise süsteemi loomine käiks hetkel Euroopa Liidule ja liikmesriikidele nii õiguslikus, infotehnoloogilises kui ka finantseerimise mõttes üle jõu, leiab autor, et asjakohane on sarnaste süsteemide arendamine esmalt piirkonniti.

Hoolimata, et teabe vahetu päring välisriigi registrile või asutusele säästaks aega ja avalduste koostamist ning oleks võlausaldajale soodsaim, on käesolev magistritöö seni toonud välja liikmesriikide ülekaaluka kahtluse ja mure andmekaitse nõuete täitmise osas. Kuigi vahetu juurdepääsuga võrreldes mõningase viivitusega, oleks juba toimiva täitevasutuste vahelise koostööasutuse kaudu tagatud järelvalve täitevasutuste volituste üle juurdepääsuks andmetele, turvanõuete täitmine kui ka võlausaldaja eesmärk informatsiooni saamise osas. Kuigi võlausaldajate õigustatud huvi piiriüleses täitemenetluses nõuaks võlgniku teabe avalikustamist, vajaks küsimus eelnevalt liikmesriikide õigussüsteemide järk-järgulist reguleerimist ning esialgsete koostööreeglite koostamist, mistõttu on põhjendatud prioriteetsemana üle-euroopalise meetmena Euroopa pangakontode arestimise määruse kui võlausaldajate kaitset tagava meetme vastuvõtmine.

Magistritöös analüüsitud võimalikud lahendused on küll kõik võlausaldajate kaitse aspektist vajalikud, kuid esmajärgus on põhjendatud ressursside ja põhjaliku analüüsi suunamine just Euroopa pangakontode arestimise määruse ja liikmesriikide täitevasutuste vahelise koostöö välja arendamisele, kuivõrd Euroopa vara deklaratsiooni kehtestamiseks ja konfidentsiaalset informatsiooni sisaldavatele registritele üle-euroopaliselt juurdepääsu laiendamiseks ei ole liikmesriigid eelkõige siseriiklike õiguskordade erinevustest ja andmekaitse kaalutlustest tulenevalt valmis.

³⁴⁸ European Commission. ANNEX 1. Project Description and Implementation. Action Grants. JUST/2011-2012. (Kättesaadav Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojas.) Lk 2.

Kokkuvõte

Käesolev magistritöö on täitnud seatud eesmärgi otsida vastus uurimisküsimusele, kas hetkel kehtestatud piiriüleised meetmed on piisavad rahaliste tsiviilnõuete piiriüleseks efektiivseks täitmiseks ning milliste võimalustega on võimalik muuta piiriülene täitemenetlus Euroopa Liidus efektiivsemaks.

Magistritöö analüüsis esimeses peatükis pangakontode arestimisega seonduvat ning järeldas, et nõuetele tõhusat piiriülest sissenõude pööramist takistavad mitmed asjaolud, muuhulgas see, et Euroopa Liidus ei eksisteeri hetkel piisavalt efektiivseid jõus olevaid eraõiguslikke instrumente, mis annaks liikmesriikide täitevorganitele võimalusi piiriüleseks teabevahetuseks seoses täitmisel olevate tsiviilõiguslike nõuetega. Samuti ei eksisteeri hetkel Euroopa Liidu õiguskorras kõigi liikmesriikide krediitiasutusi kohustavat avaldamiskorraldust, mistõttu on teabe saamine võlgniku pangakontode asukoha kohta raskendatud. Kuigi regulatsioonide redigeerimisega on oodata tulevikus otsuste täitmise efektiivsuse tõusu, esineb siiski vajadus täiendada Euroopa Liidu regulatsioone, tagamaks võlausaldajale kiire võimaluse taotleda ilma oluliste menetluslike vaheetappideta täitemenetluse efektiivsust hõlbustavat meetet.

Liikmesriiklike õiguskordade analüüs näitas, et kuigi siseriikliku õigusega on tagatud võlausaldajale pangakontol asuva vara arestimiseks vajalikud nii täitemenetluslikud kui ajutised meetmed, jääb täitemenetluse efektiivsemaks läbiviimiseks puudu siseriiklike meetmete efektiivsest läbiviimisest piiriülesest. Liikmesriikide siseriiklikus õiguses kehtestatud pangakontode arestimise meetmed on liikmesriikide vahel olenemata teatud aluspõhimõtete samasusest siiski erinevuste tõttu sisus ja tõhususes täitevasutuste piiriülesest meetme teostamise pädevuse puudumise tõttu praktikas piiriülesest raskesti täidetavad.

Võrreldavate liikmesriikides pangakontode arestimisel on kahesugune tähendus – raha arestimine võlausaldaja kasuks, pannes pangale kohustuse kanda arestimisaktis nõutud summad kohtutäiturile, või vaid konto blokeerimise tähendus, kus raha ei kanta koheselt võlausaldajale üle. Täitemenetlust tõhusamaks muudetud avaldamiskorraldusega võlgniku varaga seonduva teabe osas. Pangakontode meetme kasutamine on tulenevalt kiireloomulisest eesmärgist tõhusaim just *ex parte* meetmena. Olulisemad erinevused õiguskordades esinevad seonduvalt andmekaitse nõtete erinevustega. Võrdlev analüüs näitas, et piiriülese täitemenetluse tõhusa läbiviimise huvides on mõistlik ühtlustada siseriiklikke õiguskordi või kehtestada siseriiklikke õiguskordi arvestav piiriülene pangakontode arestimise meede.

Äsja Euroopa Parlamendis esimesel lugemisel olnud Euroopa pangakontode arestimise määruse eelnõuga kavandatavad muudatused peaksid tooma kaasa lahendused, mis muudavad tänase piiriülese nõuete täitmise võlausaldaja jaoks efektiivsemaks. Siiski esineb määruse eelnõuga sätestatud tingimustes mitmeid küsitavusi, mis seavad kahtluse alla, kas planeeritav meede on hetkel tõhusaim vahend piiriülese täitemenetluse läbiviimiseks. Nimelt vajaks määruse eelnõu tekst täpsustamist nii mõistete kui ka päringu tegemisel isikusamasuse kontrollimist võimaldavate andmete osas. Liikmesriikide erinevate isiku tuvastamise meetodite ja infotehnoloogiliste arengute erinevate tasemete tõttu ei tule kõne alla vaheturvaliste standardite loomine ja kasutamine. Samuti vajaks määruse eelnõu täiendavat analüüsi pangakontodel asuvate ülemääraste summade aresti alt vabastamise osas, mis sõltub liigselt võlausaldaja initsiatiivist.

Määruse eelnõuga planeeritav võimalus taotleda arestimismäärust nii enne kui pärast täitedokumendi saamist on efektiivsuse mõttes tervitatav, andes menetluslikke valikuvõimalusi, säästes menetlusaega ning liigsete menetlusedokumentide koostamisest ja protseduuride läbimisest. Täitedokumendi eelse arestimismääruse taotluse puhul on nõude perspektiivikuse ja põhjendatuse tõendamine võetud määruse eelnõu koostamisel arvesse, kuid ei saa olla kindel, kas määruse andmisel arvestatakse ja analüüsitakse tingimuste täitmist võlgniku õigusi piisavalt arvestaval viisil. Jõustunud täitedokumendi omavale võlausaldajale on määruse taotlemine lihtsustatud – ei nõuta täiendavat tõendamiskoormist. Kuigi pangakonto ajutine arestimine määrusega annab võlausaldajale, kellel pole täitedokumendi, kindluse vara säilimise osas, ei taga määruse eelnõu raha reaalselt ülekandmist võlausaldajale, kellel juba on täitedokument olemas eelnõu artikkel 14 mõttes. Seetõttu võib kahelda määruse kehtestamisega võlausaldajatele piiriülese täitemenetluse tõhustamise piisavuses ning määruse eesmärgi täitmises praktikas. Täitedokumendi omavale võlausaldajale on määrusest praktikas reaalselt kasu vaid juhul, kui määrusega tagatakse ka finantsvahendite tegelik ülekandmine.

Sarnaselt harmoniseeritud menetlustele Euroopa maksekäsu ja Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse näol annab ka Euroopa pangakontode arestimise määrus automaatselt kogu Euroopas täidetava määruse. Eraldi menetlusetappide välistamine on kahtlemata võlausaldajate seisukohast menetlust tõhustavat toimet aja- ja rahaliste ressursside kokkuhoiu näol ning täiendaks kehtivat Euroopa õigust puuduva nõude realiseerimist hõlbustava õigusakti näol. Arestimismääruse „üllatuslikkus“ on just see, mis tagaks selle tegeliku eesmärgi tagamise ja määruse toimimise praktikas. Kuivõrd kehtiv Brüssel I määrus nõuab ka esialgse õiguskaitse kohaldamise otsuste puhul võlgniku eelnevat teatamist, kaotatakse Euroopa pangakontode määrusega oluline vaheetapp otsuse täitmise reaalsel

läbiviimisel. Kuigi sisuliselt ei pruugi Euroopa pangakonto arestimise määrus anda kohtutele lisavõimalusi, oleks määrus põhjendatud sissenõudjate huvide seisukohast, tagades ilmselt ajalise ja menetlusliku asjaajamise võidu, ning andes liikmesriikide võlausaldajatele üle-euroopalise instrumendina võrdse võimaluse sõltumata siseriiklikus õiguskorras kehtestatust.

Määruse praktiline reaalne kasu seisneks lisaks avalikustamiskohustusele ja ilma erimenetlusteta määruse saamisele ka finantsvahendite tegelikus ülekandmises, mis ei ole siiski antud eelnõu eesmärk ning mis vähendab oluliselt määruse tegelikku efektiivsust täitedokumenti omava võlausaldaja jaoks. Samas jääb Brüssel I (parandatud) määrusega ka edaspidi *ex parte* meetmete täitmine muude meetmetega võrreldes piiratumaks, mistõttu oleks pangakontode arestimise määrus alternatiivne kiirem võimalus. Euroopa pangakontode arestimise määrus annaks standardse täiendava võimaluse kehtivale Euroopa Liidu regulatsioonile piiriülese nõude tagamiseks esialgse õiguskaitkena. Siiski on tulemus tulevikus saavutatav ka Brüssel I (parandatud) määrusega, sest tegelikkuses ei tagata nõude efektiivset reaalselt täitmist täitedokumenti omavale võlausaldajale. Meetme kehtestamine oleks põhjendatud täitemenetluse efektiivsuse tõstmise eesmärgil, kui eelnõusse lisataks säte raha reaalsest ülekandmisest täitedokumenti omavale võlausaldajale.

Magistritöö võlgniku vara avalikustamist käsitleva teise peatüki analüüsist selgus esmalt, et varale sissenõude pööramist tagab enamikes Euroopa liikmesriikide õiguskordades võlgniku vara avalikustamise kohustus, mille aluspõhimõtetes esineb siiski teatud erinevusi. Täitemenetluse efektiivses läbiviimises esineb siseriiklikul tasandil teatud probleeme, mis enamasti seonduvad mitteregistreeritud vara puhul võlgniku koostöövalmidusest. Autor nentis, et olenemata võimalikest sanktsioonidest ei ole vara nimekirja nõudmine vara varjavatelt võlgnikelt juhul, kui see nõuab täiendavaid aja- ja finantskulutusi, efektiivne. Efektiivseks võlgnikku distsiplineerivaks meetmeks oleks kõigile võlausaldajatele kättesaadav riiklik võlgnike register, mis on seotud näiteks krediidasutustele nähtavate andmebaasidega.

Euroopa Komisjoni initsiatiivi ehk Euroopa vara deklaratsiooni näol oleks tegemist alternatiivse täitemenetluse raames võlausaldajat kaitsva meetmega, mille tingimused oleks enamasti samad juba enamikes liikmesriikides siseriiklikult kehtestatuga, kus on juba olemas vara avalikustamise kohustus. Kehtestamise korral oleks aga Euroopa vara deklaratsiooni meetme tähtsaim, kehtivat õiguskorda oluliselt täiendav omadus selle ühtne formuleering kogu Euroopa Liidus. Üle-euroopalise meetme kehtestamisel oleks mõtet juhul, kui deklaratsiooni vorm on ühtne, harmoniseeritud, pannes erinevate liikmesriikide menetluspooled võrdsesse positsiooni. Erineva formuleeringuga vara deklaratsioonid on

sarnaste aluspõhimõtete baasil juba olemas, mistõttu ei kaasneks sellise meetme Euroopas täiendava kehtestamisega olulist kasutegurit.

Magistritööst järeldus, et Euroopa vara deklaratsiooni meede toimib juhul, kui kõigis liikmesriikides on võlgnik kohustatud avaldama vara hoolimata territoriaalsuse printsiibist, kuid mõistlikum oleks kohustada võlgnikku avalikustama ka Euroopa õiguspiirkonna välise vara. Ühise avalikustamiskohustuse sätestamine võib liikmesriikide erinevate andmekaitse aluspõhimõtete tõttu osutada esialgu problemaatiliseks. Täiendavate andmete kajastamine deklaratsioonis on täitemenetluse efektiivust silmas pidades oluline nõue, täiendades olemasolevat andmetega, mis registritest ei nähtu, kuid mis omavad tähtsust täitetoimingute otstarbeka teostamise järjekorra valimisel. Deklaratsiooni kehtestamine ei oleks vastasel juhul põhjendatud. Siiski võib vara deklaratsioon osutada võlgniku suhtes ebaproportsionaalselt koormavaks, kohustades üle-euroopaliselt avalikustama kogu vara. Magistritöö järeldas, et meede on põhjendatud vaid juhul, kui meetme tingimustega suudetakse reguleerida avalikustatavate andmete kohustus proportsionaalselt ja tasakaalustatult, piirates näiteks avalikustatava vara väärtust nõude väärtusega. Meetme üheks põhiprobleemideks oleks ka selle koostamine isiklikult võlgniku poolt ning võlgnike puhul, kes hoiavad teadvalt täitemenetlusest kõrvale, on deklaratsiooni täitmise personaalsus võtmeküsimuseks, sest nende võlgnike puhul ei pruugi motiveerivaks teguriks olla ka sanktsioonide kohaldamine. Kuivõrd deklaratsioon sõltub suuresti võlgniku koostööst, ei pruugi meetme üle-euroopaline kehtestamine tuua kaasa olulist erinevust seniste siseriiklike meetmetega võrreldes, mistõttu ei ole otstarbekas suunata Euroopa Liidu ressursse meetme kehtestamisele.

Magistritöö analüüs nentis, et kuigi Euroopa vara deklaratsioon oleks Euroopa Liidu õiguses kasutatavaks alternatiivseks meetmeks, ei kaalu üle-euroopalise meetmega kaasnevad positiivsed omadused selle puudujääke üles. Esmajoones mõistlik on võtta Ühenduse õigusruumis prioriteediks võlgniku vara läbipaistvust suurendavad piiriülese täitemenetluse tõhustamise mõttes rohkem perspektiivi omavad mehhanismid. Magistritöös käsitletud Euroopa pangakontode arestimise mehhanism suudaks tagada võlausaldajale efektiivsema kaitse kui Euroopa vara deklaratsioon.

Kolmanda võimaliku lahendusena analüüsis magistritöö registrele ligipääsu suurendamisega seonduvat. Kuigi üldpildina on Euroopa Liidus piiriülese täitemenetluse realiseerimine võlausaldaja jaoks problemaatiline ning vajab edendamist, on äriregistre ja kinnistusregistre ning koostöövormide osas Euroopa Liidus tehtud olulisi edusamme teabevahetuse tõhustamise mõttes. Euroopa Liidu regulatsioon ja koostöövormid on muus, eriti aga just konfidentsiaalseid andmeid sisaldavatele registrele ligipääsu osas kehtestamata.

Üle-euroopaliselt kõiki liikmesriike hõlmavat piiriülesele täitemenetlusele keskendunud koostöövormi ei ole ning toimivad koostöövormid on üldised, mitte täitemenetluse spetsiifilist eesmärki omavad, või alles arenemisejärgus. Efektiivsust Euroopa Liidus tõstaks koostööprojektide intensiivsemaks muutmine, koostööriikide nimekirja laiendamine või sarnaste projektide loomine ka teiste liikmesriikide, eelkõige piirkonna naaberriikide vahel.

Liikmesriikide täituritele on tagatud siseriiklikult kuid mitte piiriülesest laialdased võimalused registreeritud teabe saamiseks. Maksualasele teabele sätestavad kõik võrreldavad liikmesriigid sarnaselt piirangud. Enamikes liikmesriikides on teabevahetuses üle mindud kiire teabe edastamist võimaldavale elektroonilistele süsteemidele. Üheks põhjuseks, miks võlausaldajate efektiivne sissenõude pööramine on piiriüleses mõõtnes võlgniku vara läbipaistmatusest takistatud, on vastavate siseriiklike regulatsioonide erinevus ning asjakohaste rahvusvaheliste aktide puudumine. Vajadus suurendada piiriüleste nõuete täitmise raames võlausaldajate ja täitevasutuste ligipääsu registritele küll esineb, kuid nii liikmesriikide kui ka Euroopa institutsioonide poolt ei võetud Komisjoni initsiatiivi positiivselt vastu, mistõttu on initsiatiivi edasine esmajärgus rakendamine ebatõenäoline. Probleemaatika seondub eelkõige vajadusega prioriteetsena lahendada ligipääsu suurendamise eelselt erinevad õiguslikud, sh andmekaitse nõuetest tulenevad küsimused. Euroopa Liidus ei ole delikaatseid isikuandmeid sisaldavate registrite osas täitemenetluse huvid seni kaalunud üles võlgniku õigusi, tagamaks teavet ka mis tahes kolmandatele isikutele.

Kuigi liikmesriikide üldine suund on enam rahaliste ressursside registrite loomisele ja arendamisele, peab seejuures arvestama võimalike ohtudega andmete korrektsusest ja avaldamise turvalisusest. Piiriülestes vaidlustes mitteausaldusväärsetele registrikannetele tuginemine seab ohtu menetluspoolte õigused ning on võlausaldajate kaitset ja kogu täitemenetluse efektiivsust pigem pärssiv. Probleemaatiline on ka liikmesriikide siseriiklike õiguskordade erinevusest tingitud täitevasutuste erinev õiguslik staatus ja pädevus. Siseriiklike turvanõuete täitmine ei oleks piiriülesest pädevuse liigse suurendamisega võimalik juhtudel, mil turvanõuded mujal riikides on oluliselt rangemad või leebemad. Tänapäevases Euroopas, mil üle-euroopaliste registrite arendamine ja vastavate regulatsioonide loomine on algusjärgus ja arutelu all, on ennatlik lähiajal oodata vastavate registrite valmimist ja välisriigi registritele ligipääsu tagamist, mistõttu prioriteet võlausaldajate kaitse tõhustamisel peaks olema efektiivsemate meetmete kehtestamine. Kuivõrd võlgniku privaatsushuvid on hetkel ligipääsu tagamisest olulisema kaaluga, vajab küsimuse lahendamise esmalt liikmesriikide õigussüsteemide järk-järgulist reguleerimist.

Alternatiivina registritele otsese ligipääsu tagamisele nähakse täitevasutuste koostöövormide ja teabevahetuse olulist suurendamist, kuna kehtivas õiguskorras oleks võimalik tagada täitevametnikele pigem riigisisised volitused. Koostöö edendamine oleks oluline täitevasutuste optimaalsema tööjaotuse ja ressursside kasutamise mõttes. Kaalumist väärrib liikmesriikide täitevametnikke koondavate ühenduste loomine keskseks koostööorganiks, millele vahendamise pädevuse andmine võib siiski osutuda problemaatiliseks, kuivõrd registreid haldavad eri liikmesriikides eri staatusega ja õigusliku pädevusega asutused. Samas ei omaks asutus kasutegurit mitte ainult täitemenetluse võlausaldajale konkreetse menetluse raames vaid ka võlgnikele ja kõigi liikmesriikide täitevasutustele, liikmesriikide seadusandjatele ning muudele asutustele juriidilise koostöö, praktika ühtlustamise ning seadusloome kujundamise ja muutmise mõttes. Hoolimata, et teabe vahetu päring välisriigi registrile või asutusele säästaks aega ja avalduste koostamist ning oleks võlausaldajale soodsaim, tõi käesolev magistritöö seni välja liikmesriikide ülekaaluka kahtluse ja mure andmekaitse nõuete täitmise osas. Täitevasutuste vahelise koostööasutuse kaudu oleks tagatud järelvalve täitevasutuste volituste üle juurdepääsuks andmetele, turvanõuete täitmine kui ka võlausaldaja eesmärk informatsiooni saamise osas.

Magistritöös analüüsitud võimalikud lahendused on küll kõik võlausaldajate kaitse aspektist vajalikud, kuid esmajärgus on põhjendatud ressursside ja põhjaliku analüüsi suunamine just Euroopa pangakontode arestimise määruse ja liikmesriikide täitevasutuste vahelise koostöö välja arendamisele, kuivõrd Euroopa vara deklaratsiooni kehtestamiseks ja konfidentsiaalset informatsiooni sisaldavatele registritele üle-euroopaliselt juurdepääsu laiendamiseks ei ole liikmesriigid eelkõige siseriiklike õiguskordade erinevustest ja andmekaitse kaalutlustest tulenevalt valmis ning küsimuse osas oleks eelnevalt vaja liikmesriikide õigussüsteemide järk harmoneerimine ja esialgsete koostööreeglite koostamine.

Magistritöös püstitatud hüpotees, et Euroopa Liidu piiriüleste rahaliste tsiviilõiguslike rahaliste nõuete täitmiseks kehtestatud meetmed vajavad praktikas ebapiisava toimimise tõttu regulatiivset täiendamist, on leidnud osalist kinnitust. Kuivõrd magistritöö tunnistas, et kuigi Euroopa Komisjoni poolt kavandatud Euroopa pangakontode arestimise määrus omab teatud aspektides täitemenetluse efektiivsust tõstvat efekti, võimaldab vastu võetud uus Brüssel I määrus lõppkokkuvõttes saavutada sama tulemuse. Samuti tunnistas magistritöö teiste kavandatavate meetmete ebapiisavust või Euroopa Liidu liikmesriikide mittevalmisolekut meetmete kehtestamiseks. Käesoleva magistritöö kirjutamist toetasid Euroopa Sotsiaalfond ja Sihtasutus Archimedes.

Cross-border enforcement of monetary claims in the European Union

Abstract

The aim of the research paper was to identify whether current cross-border enforcement measures in the European Union are sufficient enough for the efficient enforcement of monetary claims and which are the possible solutions to improve the efficiency of the enforcement of judgments in the European Union. The hypothesis of the research paper is that the European Union cross-border enforcement measures for the enforcement of monetary civil law claims need additional legal instruments.

The problem arises from the current ineffective situation of cross-border enforcement in the European Union. The enforcement process is a domestic question, regulated by national law. The cross-border enforcement of judgements is hindered by the differences between the national legal systems and by insufficient access to information databases in other member states. Current legislative acts ensure that a judgment given in one member state is recognised and enforceable in another member State but the provisions on how a judgment is actually enforced are insufficient. To date, the procedural modalities of enforcement of a judgment or other enforceable title are exclusively governed by national law. This approach does not change with the amended Brussels I Regulation (recast).

The current research focuses on the cross-border enforcement of monetary claims of civil and commercial matters in the European Union and the possible solutions for improving it. The research is based on the analytical and comparative analysis of the European Commission's proposals and Green Papers, the European institutions' and member states' opinions and documents and the European Union law and domestic legal systems of Estonia, Finland, Sweden, the Netherlands and Germany.

To begin with, cross-border efficient enforcement of monetary claims is currently held back by many circumstances, including that there are no sufficiently efficacious private law measures, which would give enforcement officers enough possibilities for cross-border exchange of information concerning enforceable private claims. To enforce a claim, a creditor has to apply the judgement to be declared enforceable in another member state. This explains the necessity to simplify the cross-border enforcement process. Although of the revision of the Brussels I regulation (recast) (EU) No 1215/2012 contains the abolition of demand that the judgement has to be declared enforceable in another member state, the provisional, including protective, measures which were without the defendant being summoned to appear should not be recognised and enforced under that Regulation unless the judgment containing

the measure is served on the defendant prior to enforcement. Moreover, there are difficulties for obtaining information about the debtor's bank accounts. Although the revisions of European regulations should increase the efficiency of enforcement, there still exists the necessity of amendments in the European Union legislation to secure creditors with a fast opportunity to obtain an enforcement measure without different procedural stages.

Firstly, the research paper analysed the European and national legislation on bank account attachments. The analysis of the laws of member states showed, that even though national laws provide the creditors with necessary enforcement and provisional measures, there is the lack of imposing national measures in cross-border disputes in another member State. Even though the basic principles national bank account measures are the same in different member states, they are due to differences in their content and effectiveness difficult to enforce in another member state. There are two meanings of preservation of bank accounts in member states – either the attachment of bank account, obliging the bank to transfer money to the enforcement officer, or the “freezing” of the account in which the money stays on the account. Enforcement procedures are effectual due to the asset disclosure obligation of third persons and the *ex parte* procedures. The main differences in national laws are because of different data protection laws. The analysis concluded that it is necessary to harmonize national laws in the European Union member states and enact legislative measures for cross-border bank account preservation.

The amendments in legislative proposal of the European Account Preservation Order, which just passed through the first reading of the European Parliament should enable to improve cross-border enforcement. Still, there is much doubtfulness in the draft. The draft should be specified about the definitions and the identification process during the inquiry of bank accounts in different member states. It is not possible to cut down on the standards of secure methods of exchange of information. Moreover, the draft could take use of an additional analysis of the dismissal of attachment of bank account, because it depends too much on the creditors' will and action.

The legislative proposal provides the issue of the preservation order prior to and after obtaining an enforceable title, which is propitious for creditors, saving time, paper-work and giving opportunity to choose obtaining the preservation order in different stages of the procedure. The perspective and reasoning of the claim has been taken into account prior to the obtaining and enforceable title, however it is uncertain whether the rights of the debtor are taken into consideration in a necessary degree during the issue of the preservation order. For the creditor, who has an enforceable title is the issue of preservation order simple, with relief

from burden of proof. Albeit the preservation order gives the creditor guarantee, that that money is preserved in the account, the draft legislation does not give any guarantee of actual money transfer to the creditor with the enforceable title. Therefore the effectiveness of the preservation order can be questioned. The real benefit for the creditor with an enforceable title is the actual transfer of money owed.

Similar to the regulations of European order of payment procedure and European small claims procedure the European preservation order will give an order instantly enforceable in the whole European Union. The exclusion of different procedure stages is definitely effective for the creditors, saving time and other resources and supplementing the European legislation with a enforcement facilitating legal act. The “surprise effect” of the order will assure the functioning of the order in practice. With *ex parte* procedure an important stage of enforcement procedure is abolished. Even though it has been argued that the preservation order will not give additional measures for the courts, the preservation order is reasoned from the creditor’s perspective as it save time and additional procedures and enables creditors in different European member states even possibilities for enforcement irrespective of the national laws.

The actual benefit from the preservation order would be besides the disclosure of information and the abolition of different stages of procedure the factual transfer of money to the creditor. This however is not the goal of the current draft and reduces significantly the effectiveness of the order for the creditor holding an enforceable title. As Brussels I revision still does not allow *ex parte* provisional measures, the preservation order could be a faster opportunity. The research concluded that the preservation order could give the creditor a standard and additional effective opportunity as a provisional measure. However, the same result could be obtained eventually with Brussels I (recast). The enacting of the preservation order would be reasoned if the draft is amended with a provision of the factual transfer of money to the creditor holding an enforceable title.

Secondly, the research paper concluded that although with some differences, an additional enforcement measure in many member states is the disclosure of assets through the list of assets. Some problems concur due to the lack of collaboration of the debtor, which is why the enforcement agents cannot obtain information about the nonregistered assets. Irrespective of sanctions in the national laws the demand of the list of assets is not effective if the debtor knowingly withholds information about assets because the procedure can be time- and resources consuming. An effective disciplinary measure could be an state register of debtors, which is connected to the databases of credit institutions.

The European Commission's initiative of the European Assets Declaration could be an alternative measure in enforcement proceedings to protect the creditor. However, the main problem of the measure is that it is given by the debtor himself and that it could disproportionately burden the debtor, obliging him to disclose his assets in the whole Europe. An opportunity could be to limit the disclosure of the assets to the value of the claim, which could balance the rights of the creditor. The requirements of the European Assets Declaration would be mostly the same as in national laws, where there already is such enforcement measure. If the European Assets Declaration was enacted, the most important quality of the measure would be the common form of the declaration in whole Europe. The main idea of the measure is to ensure the creditors with a common, harmonized form, which put the creditors in an equal position irrespective of their member state. Declarations with different forms already exist in member states, which is why there is no point of enacting the measure.

The European Assets Declaration functions only if debtors in every member state are obliged to disclose information irrespective of the principle of territoriality. However, it would be more reasonable to oblige the debtor to disclose information about asset also outside the European Area of Justice. The common declaration of assets could also be problematic due to some differences in the basic principles in national laws of data protection. Revealing additional information in the declaration would be necessary to gain information about the nonregistered assets in order to decide the expedient order of enforcement procedures. Otherwise, there would be no point of the declaration. However, the declaration could turn up to be disproportionately burdensome to the debtor obliging him to disclose assets in whole Europe. The research paper concluded that the enforcement measure is substantiated if it is possible to regulate the conditions of the measure to be proportionate and balanced, limiting the amount of disclosed assets to the value of the claim.

In relation to debtors, who deliberately evade from performance of duties, the main question is the personal performance of the declaration, because possible sanction could not even be motivating enough to disclose assets. However, sanctions should be enforced and the details of the sanctions should be decided by member states themselves. Because the declaration is given by the debtor himself, the European measure might not have a significant effect in fostering cross-border enforcement compared to national measures, which is why the research concluded that it is not expedient to canalise European Union resources on it.

Moreover, the research concluded that, although being an alternative measure, the negative aspects of the European Asset Declaration would outweigh the positive aspects of the measure, which is why it is advisable to set other, more perspective measures as priority in

fostering European enforcement. The European Account Preservation Order would have more such perspective than the European Asset Declaration.

Thirdly, the research paper analysed the possible measure of increasing transparency of assets in European enforcement proceedings through increasing the information available in and improving access to registers. Even though enforcement procedure is problematic for the creditor and needs amendments, there has been success in the possibilities of exchange of information in the area of commercial registers, lands registers and co-operation policy. The European legislation and co-operation in other areas of registers, especially considering confidential information, is not imposed. Currently there is no co-operation form which is focused on cross-border enforcement only or they are still being developed. Cross-border enforcement efficiency could be improved if co-operation projects are made more intensive, the list of participants are broadened or similar projects are created also with other states, especially in certain areas.

National enforcement agents have access to national but not to foreign registers to gain information for enforcement purposes. There are restrictions for taxation registers in all member states. Access to national registers and exchange of information in a member state is mostly electronic and quick. However, the cross-border efficient enforcement is held back by the lack of transparency of assets internationally, mainly because of many differences in national regulations and the lack on international regulations. There exists the need of increasing access to foreign registers, however the European Commission's proposal for increasing and improving access to registers has not been warmly accepted by neither the European institutions or the member states. The problems are mainly concerned with solving first many legal issues, mostly connected with data protection.

Even though member states priority is mainly on fostering the creation and development of registers, the dangers connected to the correctness and security of disclosure have to be considered in order to protect both the creditor and the debtor. Unreliable data could have a negative effect on enforcement procedures. Moreover, problems are also connected to the different legal status and competence of judicial officers in different member states. The safety requirements could not be met if the competence is enlarged cross-borderly. Straight access to foreign registers cannot be possible if the safety requirement differ significantly. Right now straight access to foreign register is not possible, however desirable in a long process. There is no consensus of this matter in the European member states.

Right now the development of European Union registers and regulations are in development and under discussion, it is untimely to await for such registers and straight

access to foreign registers. This is why the priority in creditor protection has to be the fostering of other enforcement measures. Today the priority is the data protection and firstly the national laws have to be harmonised.

An alternative to the straight access to register could be the more effective co-operation of enforcement officials and more effective cross-border exchange of information. This is also due to more optimal division of enforcement procedures and resource utilisation, because it is possible to grant the enforcement agents only domestic competence. An idea is to create an institution which connects all member state's enforcement offices and exchanges information for them. It could be quite expensive, however, the gain is to all creditors, debtors and enforcement official in every member state through the judicial co-operation, harmonising practices and creation and amendments of legislation. The creation of such institution could be problematic because of judicial, information technology and financial reasons, which is why it is reasonable to start such institution first in certain regions, like the project e-Täitur in the Baltic region. Even though straight access to foreign registers could bring benefit to the enforcement proceedings, there are significant doubts about meeting the data protection requirements. The creation of more effective co-operation forms could meet the goals of fostering cross-border enforcement and the requirements of safety of data.

All in all, the possible solutions of increasing the efficiency of cross-border enforcement of judgements are all necessary from the creditor's perspective, however it is reasonable to canalise the analysis and resources to the European Account Preservation Order and to improving cross-border enforcement co-operation between enforcement authorities. Member states domestic (data protection) regulations are not ready for straight access to foreign registers and the European Asset Declaration.

The hypothesis of the research paper, that the European Union cross-border enforcement measures for the enforcement of monetary civil law claims need additional legal instruments was partly confirmed. Because the research paper concluded that even though the European Account Preservation Order could have a positive effect on the cross-border enforcement, it is eventually possible to achieve the same effect with the Brussels I Regulation (recast), which has already been adopted. The analysis also admitted the insufficiency of other enforcement measures proposed by the European Commission and the lack of readiness of member states to adopt some cross-border measures.

Kasutatud allikad

Kasutatud kirjandus

1. Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura, 2010.
 2. Andenas, M., Burkhard, H., Oberhammer, P. Enforcement Agency Practice in Europe – JAI/02/FPC/19/UK. The British Institute of International and Comparative Law, 2005. Online. Available: http://www.biicl.org/files/5001_enforcement_agency_practice_in_europe.pdf, (Andenas, M., Burkhard, H., Oberhammer, P. 2005).
 3. Andenas, M., National Paradigms of Civil Enforcement: Mutual Recognition or Harmonization in Europe? – Andenas, M., Burkhard, H., Oberhammer, P. Enforcement Agency Practice in Europe – JAI/02/FPC/19/UK. The British Institute of International and Comparative Law, 2005. Online. Available: http://www.biicl.org/files/5001_enforcement_agency_practice_in_europe.pdf, (Andenas, M. 2005).
 4. Andenas, M., Nazzini, R. Market Integration, The Harmonization Process, and Enforcement Practices in the EU Member States – Andenas, M., Burkhard, H., Oberhammer, P. Enforcement Agency Practice in Europe – JAI/02/FPC/19/UK. The British Institute of International and Comparative Law, 2005. Online. Available: http://www.biicl.org/files/5001_enforcement_agency_practice_in_europe.pdf, (Andenas, M., Nazzini, R, 2005).
1. Berlung, M. Cross-border Enforcement of Claims in the EU. History, Present Time and Future. Kluwer Law International, 2009, (Berlung, M., 2009).
 2. Hess, B. Comparative Analysis of the National Reports. – Andenas, M., Burkhard, H., Oberhammer, P. Enforcement Agency Practice in Europe – JAI/02/FPC/19/UK. The British Institute of International and Comparative Law, 2005. Online. Available: http://www.biicl.org/files/5001_enforcement_agency_practice_in_europe.pdf.
 3. Hess, B., Mack, M. National Reports. Germany. – Andenas, M., Burkhard, H., Oberhammer, P. Enforcement Agency Practice in Europe – JAI/02/FPC/19/UK. The British Institute of International and Comparative Law, 2005. Online. Available: http://www.biicl.org/files/5001_enforcement_agency_practice_in_europe.pdf, (Hess, B., Mack, M. 2005).

4. Jongbloed, T. National Reports. The Netherlands. – Andenas, M., Burkhard, H., Oberhammer, P. Enforcement Agency Practice in Europe – JAI/02/FPC/19/UK. The British Institute of International and Comparative Law, 2005. Online. Available: http://www.biiicl.org/files/5001_enforcement_agency_practice_in_europe.pdf, (Jongbloed, T. 2005).
5. Kramer, X. E. Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights. *Netherlands International Law Review*, Vol 60, Issue 03, December 2013, pp 343-373, (Kramer, X. E. 2013).
6. Kuurberg, M. Ajutiste meetmete kohaldamine Euroopa Kohtus. – *Juridica* 2007/IX, lk 626-638.
7. Kõve, V. Kas kinnistusraamatu ja teiste kohtulike registrite korraldus vajab reformi? *Juridica* VII/2013, lk 457-464, (Kõve, V. 2013).
8. Lepik, G., Torga, M. Hagi tagamine ja esialgne õiguskaitse tsiviilasjades: rahvusvaheline mõõde. – *Juridica* X/2013, lk 742-751, (Lepik, G., Torga, M. 2013).
9. Lindfors, H. Cross-border Enforcement in the European Framework. *Scandinavian Studies In Law*, 1999-2012, pp 347-358, (Lindfors, H. 1999-2012).
10. Lupoi, M. A. Enforcement of a Claim with the Support of the New Information Technology. Protection of the Creditor and the Debtor. – Kengyel, M., Nemessanyi, Z. *Electronic Techonology and Civil Procedure: New Paths to Justice from Around the World*. Springer Science + Business Media B. V., 2012, pp 181-195, (Lupoi, M.2012).
11. Madise, Ü. jt (koost). *Eesti Vabariigi põhiseadus*. Komm vlj. 3. vlj. Tallinn: Kirjastus Juura 2012.
12. Magnus, U., Mankowski, P. *Brussels I Regulation*. Sellier European Law Publisher: Munich, 2007, (Magnus, U., Mankowski, P. 2007).
13. Magnus, U., Mankowski, P. *Brussels I Regulation*. 2nd Revised Edition. Sellier European Law Publishers: Munich, 2012, (Magnus, U., Mankowski, P. 2012).
14. Merkt, H. Creditor Protection through Mandatory Disclosure. *European Business Organization Law Review*, Volume null, Issue 01, March 2006, pp 95-122 (Merkt, H. 2006).

15. Pontier, J. A., Burg, E. EU principles on jurisdiction and recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters: according to the case law of the European Court of Justice. Hague, Asser Press, 2004.
16. Pärsimägi, A. Muutuv tsiviilkohtumenetlus: menetlustoimingud ja -tähtajad, vastuväide kohtu tegevusele, hagi tagamine. *Juridica* VII/2009, lk 439-454.
17. Struiksma, D., Jongbloed, A. W. Bailiffs on the e-highway. *Information & Communications Technology Law*, Volume 15, Issue 2, June 2006, pages 201-206. Online. Available: <http://www.tandfonline.com.ezproxy.utlib.ee/doi/full/10.1080/13600830600676826#.U2CHv1fkuIs> (10.04.2014), (Struiksma, D., Jongbloed, A. W. 2006).
18. Stürner, R., Kawano, M. Comparative studies on enforcement and provisional measures. Tübingen: Mohr Siebeck, 2011, (Stürner, R., Kawano, M., 2011).
19. Šipilov, V. Põhiõiguste kolmikmõju. Ülevaade Justiitsministeeriumi 2010. aasta teadustööde konkursi võidutööst pealkirjaga „Põhiõiguste kolmikmõju ja Euroopa Liidu õiguse horisontaalne kohaldatavus“. *Sine loco, sine anno*. Kättesaadav internetis: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=55657/Vitali+%A9ipilov.+P%F5hi%F5iguste+kolmikm%F5ju.pdf> (15.04.2014), (Šipilov, V. *Sine anno*).

Kasutatud õigusaktid

20. Commission communication to the Council and the European Parliament - Towards greater efficiency in obtaining and enforcing judgments in the European Union. COM/97/0609 final. OJ C 33, 31/01/1998, pp. 3–17.
21. Eesti Vabariigi põhiseadus. RT 1992, 26, 349 ... RT I, 27.04.2011, 2.
22. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. – ELT 2012/C 326/02, 26.10.2012.
23. Euroopa Liidu toimimise leping – ELT C 83, 30.3.2010.
24. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/7/EL, 16.veebruar 2011, hilinenud maksimisega võitlemise kohta äritehingutepuhul EMPs kohaldatav tekst – ELT L 48, 23.02.2011, lk 1-10.
25. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/17/EL, 13.juuni 2012, millega muudetakse nõukogu direktiivi 89/666/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu

- direktiive 2005/56/EÜ ja 2009/101/EÜ keskregistrite, äriregistrite ja äriühingute registrite sidestamise osas EMPs kohaldatav tekst, ELT L 156, 16.06.2012, lk 1-9.
26. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24.oktoober 1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta, EÜT L 281, 23.11.1995, lk 31-50.
 27. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12.detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades, ELT L 351/1, 20.12.2013, lk 1-32 (Brüssel I määrus (parandatud)).
 28. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1393/2007, 13.november 2007, kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (dokumentide kättetoimetamine), millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1348/2000, ELT L 324, 10.12.2007, lk 79-120.
 29. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 805/2004, 21.aprill 2004, millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta, ELT L 143, 30.04.2004, lk 15-39.
 30. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 861/2007, 11.juuli 2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus – ELT L 199, 31.07.2007, lk 1-22.
 31. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12.detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus – ELT L 399, 30.12.2006, lk 1-32.
 32. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. Rooma, 4. november 1950. – 16.04.1996, RT II 1996, 11, 34.
 33. Isikuandmete kaitse seadus – RT I 2007, 24, 127 ... RT I, 30.12.2010, 11.
 34. Karistusseadustik – RT I 2001, 61, 364. ... RT I, 26.02.2014, 6.
 35. Kinnistusraamatu seadus – RT I 1993, 65, 922 ... RT I, 02.05.2013, 2.
 36. Kohtutäituri seadus – RT I 2009, 68, 463 ... RT I, 31.01.2014, 15.
 37. Kohtutäiturimäärustik – RTL 2009, 98, 1456 ... RT I, 04.01.2014, 2.
 38. Krediitiasutuste seadus – RT I 1999, 23, 349 ... RT I, 23.12.2013, 30.
 39. Liiklusseadus – RT I, 14.02.2014, 3 ... RT I 2010, 44, 261.
 40. Maksukorralduse seadus – RT I 2002, 26, 150 ... RT I, 31.01.2014, 14.

41. Nõukogu määrus (EÜ) nr 1206/2001, 28.mai 2001, liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades, ELT L 174, 27.06.2001, lk 1-24.
42. Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009, 18.detsember 2008, kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes, ELT L 007, 10.01.2009, lk 1-79.
43. Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades, EÜT L 12, 16.1.2001, lk 1-23 (Brüssel I määrus).
44. Nõukogu otsus, 28.mai 2001, millega luuakse tsiviil- ja kaubandusajades käsitlev Euroopa kohtute võrk, EÜT L 174, 27/06/2001, lk 25—31.
45. Rahvastikuregistri seadus – RT I 2000, 50, 317 ... RT I, 22.11.2013, 2.
46. Riikliku pensionikindlustuse registri pidamise põhimäärus. Vabariigi Valitsuse 18.01.2002 määrus nr 28 – RT I, 17.01.2014, 27.
47. Stockholmi programm – avatud ja turvaline Euroopa kodanike teenistuses ja nende kaitsel, ELT C 115, 04.05.2010, lk 1-38.
48. Tsiviilkohtumenetluse seadustik – RT I 2005, 26, 197 ... RT I, 06.02.2014, 15.
49. Täitemenetluse seadustik. – RT I 2005, 27, 198 ... RT I, 31.01.2014, 7.
50. Äriseadustik. – RT I 1995, 26, 355 ... RT I, 21.03.2014, 21

Kasutatud õigusaktide muud allikad

51. Act on Electronic Services and Communication in the Public Sector. (13/2003). Ministry of Justice. Finland. Online. Available: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2003/en20030013.pdf>
52. Code of Civil Procedure. 05.12.2005, Federal Law Gazette I page 3202; 31.08.2013, Federal Law Gazette I p. 3533. Online. Available: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/index.html
53. Code of Civil Procedure. Online. Available: <http://www.dutchcivillaw.com/civilprocedureleg.htm> (15.03.2014).

54. Enforcement Code (705/2007). Ministry of Justice. Finland. Online. Available: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2007/en20070705.pdf> (15.03.2014).
55. Federal Data Protection Act. 20.12.1990, Federal Law Gazette I p. 2954; 14.8.2009, Federal Law Gazette I p. 2814. Online. Available: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bds/index.html (10.03.2014).
56. German Criminal Code. 13.11.1998, Federal Law Gazette I p. 3322; 02.10.2009, Federal Law Gazette I p. 3214. Online. Available: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/ (15.03.2014).
57. Personal Data Act (1998:204). 29.April 1998. Ministry of Justice. Sweden. Online. Available: <http://www.government.se/content/1/c6/01/55/42/b451922d.pdf> (10.03.2014).
58. Personal Data Act (523/1999). Ministry of Justice. Finland. Online. Available: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1999/19990523> (15.03.2014).
59. Tampere European Council 15 And 16 October 1999. Presidency Conclusions. European Parliament. Online. Available: http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm# (20.03.2014).
60. The Enforcement Code (1981:774). 20.April 2006. Ministry of Justice. Sweden. Online. Available: <http://www.government.se/sb/d/5806/a/62385> (15.03.2014).
61. Wet bescherming persoonsgegevens. Dutch Data Protection Act. Upper House of dutch Parliament. Online. Available: http://www.dutchdpa.nl/Pages/en_wetten_wbp.aspx (10.03.2014).

Kasutatud muud allikad

62. Association of European Vehicle and Driver Registration authorities. Official homepage: <https://www.ereg-association.eu/index.php> (05.03.2014).
63. Council of Europe. Committee of Ministers. Recommendation Rec(2003)17 of the Committee of Ministers to member states on enforcement. 9.09.2003. Online. Available: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=65531> (25.02.2014).
64. E-Codex. About the project. Online. Available: <http://www.e-codex.eu/about-the-project/technical-background.html> (25.03.2014).

65. E-Codex. Participants. Online. Available: <http://www.e-codex.eu/about-the-project/participants.html> (25.03.2014).
66. Eesti.ee ametlik veebileht: <https://www.eesti.ee/est/algus> (15.04.2014).
67. Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://e-justice.europa.eu/home.do?action=home&plang=et> (05.03.2014).
68. Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Euroopa õigusalase koostöö võrgustik. Ülevaade võrgustikust. Kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_about_the_network-286-et.do?clang=et (05.03.2014).
69. Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Euroopa õigusalase koostöö võrgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Arvutivõrgus. Kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_ejn_in_civil_and_commercial_matters-21-et.do (05.03.2014).
70. Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Koostöö tsiviilasjades. Otsuse jõustamise menetlused. Arvutivõrgus. Kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_procedures_for_enforcing_a_judgment-299-et.do (05.03.2014).
71. Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Euroopa tasandi äriregistrid. https://e-justice.europa.eu/content_business_registers_at_european_level-105-et.do (25.03.2014).
72. Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Euroopa tasandi kinnistusraamatud. Arvutivõrgus. Kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_land_registers_at_european_level-108-et.do (05.03.2014).
73. Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Kinnistusraamatud. Arvutivõrgus. Kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_land_registers-107-et.do (05.03.2014).
74. Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Liikmesriikide äriregistrid. Holland. Arvutivõrgus. Kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_business_registers_in_member_states-106-nl-et.do?member=1 (25.03.2014).
75. Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Liikmesriikide äriregistrid. Saksamaa. Arvutivõrgus. Kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_business_registers_in_member_states-106-nl-et.do?member=1

- [justice.europa.eu/content_business_registers_in_member_states-106-de-et.do?member=1](https://e-justice.europa.eu/content_business_registers_in_member_states-106-de-et.do?member=1) (25.03.2014).
76. Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Liikmesriikide äriregistrid. Soome. Arvutivõrgus. Kätesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_business_registers_in_member_states-106-fi-et.do?member=1 (25.03.2014).
77. Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Liikmesriikide kinnistusraamatud. Arvutivõrgus. Kätesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_land_registers_in_member_states-109-et.do (05.03.2014).
78. Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Liikmesriikide kinnistusraamatud. Saksamaa. Kätesaadav internetis: https://e-justice.europa.eu/content_land_registers_in_member_states-109-de-et.do?member=1 (10.04.2014).
79. Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Registrid. Maksejõuetuse registrid. Arvutivõrgus. Kätesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_insolvency_registers-110-et.do (05.03.2014).
80. Euroopa Komisjon. Eesti vastused roheline raamatu küsimustele kohtuotsuste täitmise tõhustamise kohta Euroopa Liidus: võlgniku vara läbipaistvus. *Sine anno*. Arvutivõrgus. Kätesaadav: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/debtor_assets/contributions/member_states/estonia_et.pdf (10.02.2014), (Euroopa Komisjon. Eesti vastused. *Sine anno*).
81. Euroopa Komisjon. Euroopa Justiitsvõrgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Kohtuotsuste jõustamine. Soome. Arvutivõrgus. Kätesaadav: http://ec.europa.eu/civiljustice/enforce_judgement/enforce_judgement_fin_et.htm (05.03.2014).
82. Euroopa Komisjon. Euroopa Justiitsvõrgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Ajutised abinõud ja ettevaatusabinõud. Holland. Arvutivõrgus. Kätesaadav: http://ec.europa.eu/civiljustice/interim_measures/interim_measures_net_et.htm (05.03.2014).
83. Euroopa Komisjon. Euroopa Justiitsvõrgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Ajutised abinõud ja ettevaatusabinõud. Rootsi. Arvutivõrgus. Kätesaadav:

- http://ec.europa.eu/civiljustice/interim_measures/interim_measures_swe_et.htm
(28.03.2014).
84. Euroopa Komisjon. Euroopa Justiitsvõrgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Ajutised abinõud ja ettevaatusabinõud. Saksamaa. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/civiljustice/interim_measures/interim_measures_ger_et.htm
(05.03.2014).
85. Euroopa Komisjon. Euroopa Justiitsvõrgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Ajutised abinõud ja ettevaatusabinõud. Soome. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/civiljustice/enforce_judgement/enforce_judgement_fin_et.htm
(05.03.2014).
86. Euroopa Komisjon. Euroopa Justiitsvõrgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Kohtuotsuste jõustamine. Rootsi. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/civiljustice/enforce_judgement/enforce_judgement_swe_et.htm
(28.03.2014).
87. European Business Register. Online. Available: www.ebr.org (05.03.2014).
88. European Commission. ANNEX 1. Project Description and Implementation. Action Grants. JUST/2011-2012. (Kättesaadav Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojas.)
89. European Commission. Centre for Strategy & Services. Study for the Impact Assessment on a Draft Legislative Proposal on the Attachment of Bank Accounts. Centre for Strategy & Evaluation Services, 2011. Online. Available: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/bank_attachments_en.pdf (22.02.2014),
(European Commission. Centre for Strategy & Services. 2011).
90. European Commission. Enforcement of judgements. Germany. Online. Available: http://ec.europa.eu/civiljustice/enforce_judgement/enforce_judgement_ger_en.htm
(28.03.2014).
91. European Commission. European Judicial Network in civil and commercial matters. Garnishment. Online. Available: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/garnishment_1_en.pdf (28.03.2014).
92. European Commission. European Judicial Network in civil and commercial matters. Transparency of debtor's assets on the basis of an enforceable title. *Sine anno*. Online. Available:

- http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/transparency_basis_title_en.pdf
(28.03.2014), (European Commission. Transparency of debtor's assets. *Sine anno.*).
93. European Commission. Green Paper on improving the efficiency of the enforceability of cross-border debt collection. Press release. Brussels, 24.10.2006. Online. Available: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-06-398_en.htm (10.04.2014).
94. European Commission. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Recast). COM (2010) 748 final. Brussels, 14.12.2010. Online. Available: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/com_2010_748_en.pdf, (12.03.2014).
95. Euroopa justiitspoliitika tuleviku kõrgetasemeline nõuanderühm. EL-i tulevase justiitsprogrammi jaoks pakutud lahendused. Euroopa Liidu Nõukogu. Brüssel, 7.07.2008. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=ET&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%2011549%202008%20INIT&r=http%3A%2F%2Fregister.consilium.europa.eu%2Fpd%2Fet%2F08%2Fst11%2Fst11549.et08.pdf> (15.02.2014), (Euroopa justiitspoliitika tuleviku kõrgetasemeline nõuanderühm. 2008).
96. Euroopa Komisjon. Ettepanek Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Määrus, millega luuakse Euroopa pangakonto arestimise määrus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades. KOM(2011) 445 lõplik. Brüssel, 25.7.2011, (Euroopa Komisjon. KOM(2011) 445 lõplik.).
97. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse Euroopa pangakonto arestimise määrus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades” (KOM(2011) 445 (lõplik)), ELT C 191, 29.06.2012, lk 57-60, (Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee. (KOM(2011) 445 (lõplik)).
98. Euroopa Parlament. Resolutsioonid. Võlgnike varade külmutamine ja avalikustamine piiriülestes kohtuvaidlustes. Euroopa Parlamendi 10. mai 2011. aasta resolutsioon soovitud komisjonile kavandatavate ajutiste meetmete kohta võlgnike varade külmutamiseks ja avalikustamiseks piiriülestes kohtuvaidlustes, 10.05.2011, 2009/2169 (INI), (2012/C 377 E/01). ELT C 227 E, 2.08.2011, lk 1-6, (Euroopa Parlament. Resolutsioonid. 2011).

99. European Judicial Enforcement. Official homepage: <http://www.europe-eje.eu/en/eje-project> (05.03.2014).
100. European Land Information Service. Online. Available: <http://eulis.eu> (05.03.2014).
101. European Parliament. Legislative Observer. 2011/0204(COD). European Account Preservation Order. Online. Available: <http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2011/0204%28COD%29#tab-0> (16.04.2014).
102. Euroopa Ühenduste Komisjon. Roheline raamat. Kohtuotsuste tõhus täitmine Euroopa Liidus: võlgniku vara läbipaistvus. Brüssel, 6.03.2008, KOM(2008) 128 lõplik, (Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik.).
103. Euroopa Ühenduste Komisjon. Roheline raamat. Kohtuotsuste täitmise tõhustamise kohta Euroopa Liidus: pangakontode arestimine. Brüssel, 24.10.2006, KOM(2006) 618 lõplik, (Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2006) 618 lõplik.).
104. EReg. EReg Working Plan. 2010-2013. Definitive Version. 2010. Available. Online: <https://www.ereg-association.eu/downloads/public/general/Working%20Plan/EReg%20Working%20Plan%202010-2013%20%28definitive%20version%29.pdf> (05.03.2014).
105. Hess, B. Study No. JAI/A3/2002/02 on making more efficient the enforcement of judicial decisions within the European Union: Transparency of a Debtor's Assets; Attachment of Bank Accounts; Provisional Enforcement and Protective Measures. 18.02.2004. Online. Available: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/enforcement_judicial_decisions_180204_en.pdf (Hess, B. 2004) (20.02.2014).
106. International Union of Judicial Officers. About UIHJ. Background. Online. Available: http://www.uihj.com/en/background_1019810.html (28.03.2014)
107. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda. Elatisvõlgnike nimekiri. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.kpkoda.ee/content/elatise-v%C3%B5lgnike-nimekiri/elatise-v%C3%B5lgnike-nimekiri-0> (25.03.2014)
108. Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders. Comments. The European Commission Green Paper on the Effective enforcement of judgments in the European Union: the transparency of debtors' assets. 6 March 2008, COM(2008) 128.

- Online. Available:
http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/debtor_assets/contributions/national_legal_associations/kbvg_en.pdf (10.03.2014), (Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders. COM(2008) 128).
109. Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders. Official homepage:
<http://www.kbvg.nl/> (10.03.2014).
110. Kronofogden. Information about the activities of the Swedish Enforcement Authority. Arvutivõrgus. Kättesaadav:
http://www.kronofogden.se/download/18.33cd600b13abbc8411c800020855/1355227157990/kronofogden_in_english.pdf (10.03.2014), (Kronofogden).
111. Kund, O. Elatisraha võlglast võivad hüvedest ilma jääda. – Postimees 16.01.2014. Arvutivõrgus. Kättesaadav:
<http://www.postimees.ee/2662850/elatisrahavolglased-voivad-huvedest-ilma-jaada> (28.03.2014).
112. Ministry of Justice, Finland. Law Drafting Department. Green Paper On Effective Enforcement Of Judgments In The European Union: The Transparency Of Debtors' Assets, Com(2008) 128 Final. Finnish Government's Replies. 19 June 2008. EU/2008/0755. OM 2/482/2008. Online. Available:
http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/debtor_assets/contributions/member_states/finland_en.pdf (10.03.2014), (Ministry of Justice, Finland. 2008).
113. Pevkur, H. Rooside sõda – kaotajaks jääb laps. Justiitsministeerium 28.01.2014. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.just.ee/59432> (18.03.2014)
114. Registrate ja Infosüsteemide Keskus. E-Toimik. Ametlik veebilehekülj:
<http://www.rik.ee/et/e-toimik> (05.04.2014)
115. Riigikogu. Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse, millega luuakse Euroopa pangakonto arestimise määrus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades, eelnõu suhtes. 20.10.2011. Arvutivõrgus. Kättesaadav:
http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=dokumentide_detailid&pid=4d4c2051-b08d-6755-612e-2a732325b751& (01.02.2014), (Riigikogu. Eesti seisukohad. 2011).

116. Riigikogu. Riigikogu pressiteated. Riigikogu infotunnis käsitleti elatisraha sissenõudmisega seotud probleeme. <http://www.riigikogu.ee/index.php?id=178403> (28.03.2014).
117. Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg. National Reports. Results Of The Study Jai/A3/2002/02 On European Enforcement. 2004. Online. Available: <http://www.ipr.uni-heidelberg.de/studie/nationalrep.htm> (20.02.2014), (Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, 2004).
118. Swedish Cabinet Office the Ministries. Ministry of Justice. Sweden's comments on the Green Paper on the Transparency of debtors' assets, COM (2008) 128 final. Ju2008/5649/L2. 6.10.2008. Online. Available: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/debtor_assets/contributions/member_states/sweden_en.pdf (10.03.2014), (Swedish Cabinet Office the Ministries. 2008).
119. The German Government. Opinion of the Government of the Federal Republic of Germany on the European Commission's Green Paper on effective enforcement of judgements in the European Union: transparency of debtors' assets. *Sine anno*. Online. Available: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/debtor_assets/contributions/member_states/germany_en.pdf (10.03.2014), (The German Government. *Sine anno*).
120. Vabariigi Valitsus. Valitsuse 20.01.2011 istungi kommenteeritud päevakord. Valitsuse kommunikatsioonibüroo. 19.01.2011. Kättesaadav internetis: <http://valitsus.ee/et/uudised/23202> (05.04.2014).

Kasutatud kohtupraktika

121. EK, 21.5.1980, C-125/79, *Denilauer v. Couchet Frčres*.
122. EK, 26.03.1992, Case C-261/90, *Reichert and Kockler v. Dresdner Bank AG*.
123. RKKK 26.08.1997, 3-1-1-80-97.
124. RKPJK 14.04.2003, 3-4-1-4-03.
125. RKTkm 14.02.2007, 3-2-1-127-06.
126. RKTkm 03.03.2010, 3-2-1-10-10.
127. RKTkm 27.10.2010, 3-2-1-74-10.

128. RKTkm 10.01.2011, 3-2-1-133-10.
129. RKTkm 14.12.2011, 3-2-1-133-11.
130. RKTko 22.02.2012, 3-2-1-163-11.
131. Tartu MKm 22.06.2012, 2-12-23780/4.
132. RKHko 12.07.2012, 3-3-1-3-12
133. EIKo 2.10.2012, 20979/07, *Case Of Velimirović v. Montenegro*.
134. RKTkm 20.03.2013, 3-2-1-135-12.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kaija Klaasen (isikukood 48903225225), annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Rahaliste nõuete piiriülene täitmine Euroopa Liidus“, mille juhendajad on Dr iur Villu Kõve ja MA Haldi Mäesalu

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 05.05.2014.